

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา

Buddhist ASEAN Studies Journal BASJ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม-ธันวาคม 2567 | Vol.9 No.2 | July-December 2024

ศูนย์อาเซียนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISSN: 2539-6269

THAIJO

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา Buddhist ASEAN Studies Journal (BASJ)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567 ISSN: 2539-XXXX

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับอาเซียนศึกษา ในมิติของศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและบุคคลทั่วไปในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน และประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน

หมายเหตุ

1. วารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) รับผิดชอบต่อความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษบทความทุกบทความทางกองบรรณาธิการจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องตามรูปแบบ แล้วจึงส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยพิจารณา ทั้งนี้ บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ไม่สงวน

2. ทัศนะหรือข้อคิดเห็น ภาพประกอบหรือตารางใดๆของบทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวของผู้เขียน ไม่ใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. บทความจะต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบมีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อนหรือพบว่าคัดลอกผลงานผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

สำนักงาน ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทรศัพท์ 035-248505

อีเมล mcuasean@gmail.com

พิธีกรอักษร/ศิลปกรรม พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทรวาทิ ดร.สุรัตน์ คำโสภา
พระก้องเกียรติ สุวทณนปญโญ

จำนวนที่พิมพ์ พิมพ์ที่

เผยแพร่ออนไลน์

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระพรหมวชิรธีรอาจารย์, ศ.ดร.
 พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.
 พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.
 พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน, ผศ.ดร.
 พระเทพวัชรอาจารย์, รศ.ดร.
 พระครูปริยัติรัตนคุณบัณฑิต, รศ.ดร.
 พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.
 รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
 รศ.ดร.สุมาลี ไชยศุภรากุล
 รศ.ดร.ชัยวัฒน์ มีสันทาน
 ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
 รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
 ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา
 ผู้อำนวยการสถาบันภาษา
 คณบดีคณะพุทธศาสตร์
 ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์อาเซียนศึกษา
 คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์อาเซียนศึกษา
 คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ศูนย์อาเซียนศึกษา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

พระครูสังฆวิริยกิจ, ผศ.ดร.
 พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.
 พระมหาเสรีชน นริสโร, ดร.
 พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทรวาทิ
 พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส
 รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า
 ผศ.ดร.อัศรา ประเสริฐสิน
 ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจตุรัส
 ดร.ลำพอง กลมกุล
 ผศ.ดร. สมชาย ดำเนิน
 ดร.กาญจนา ตระกูลวรกุล
 อาจารย์ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร
 อาจารย์สาวิณี รอดสิน
 อาจารย์ชลิดา แยมศรีสุข

พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร.

ดร.สุรัตน์ คำโสภา พระสวณัฐกร ฐิตปรกโม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

อาจารย์อาทร พร้อมพัฒนศักดิ์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Johan Richard Weintre, Ph.D.

Jame Cook University, Australia

Alvin Aguilar Sario, Ph.D.

University of Santo Tomas, Philippines

Hadje Cresencio Sadje

University of London, UK

Dr. John Johnston

The University of Arizona

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความลงในวารสาร

จากการที่วารสารเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารผลงานวิจัย ตลอดจนข้อค้นพบใหม่ๆ ระหว่างนักวิจัย และสังคมภายนอก ดังนั้น เพื่อให้การสื่อสารทางวิชาการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ถูกต้อง โปร่งใสสอดคล้องกับ มาตรฐานการตีพิมพ์นานาชาติและจริยธรรมในการตีพิมพ์บทความตามข้อกำหนดของ Committee on Publication Ethics (COPE) วารสารพุทธอาเซียนศึกษา(Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) ของศูนย์ อาเซียนศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้กำหนดจริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและไม่มีการ ส่งบทความเพื่อการตีพิมพ์ไปที่วารสารฉบับอื่นๆ ในเวลาเดียวกันกับที่ส่งวารสารฉบับนี้
2. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้ง เมื่อผู้นิพนธ์นำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน ไม่ มีการทำผิดจริยธรรมการวิจัย ในทุกประเด็น เช่น การคัดลอกข้อมูลโดยไม่มีอ้างอิง หรืออ้างอิงไม่ถูกต้อง (Plagiarism) รวมทั้งจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความให้มีความสอดคล้องถูกต้องตรงกันกับในเนื้อหา
3. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานมีความถูกต้อง รายงานข้อมูลและผลที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือ ให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ และรับผิดชอบต่อความคิดเห็นหรือข้อสรุปในบทความที่นำมาตีพิมพ์ โดยเนื้อหาและข้อมูลใน บทความ ต้องไม่มีการแสดงความส่อเสียด ให้ร้ายหรือทำให้บุคคล กลุ่มบุคคลหน่วยงานใด ๆ ได้รับความเสียหาย เด็ดร้อน
4. ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ” โดยได้ตรวจสอบคำผิด การเว้นวรรค การขึ้นย่อหน้า หัวข้อ รวมถึงการใช้ภาษาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทั้งหมดและมี รูปแบบการตีพิมพ์ทั้งบทความเป็นไปตามข้อกำหนดของวารสารนี้ สำหรับการใช้อังกฤษและภาษาไทยใน บทความ ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องทางหลักไวยากรณ์อย่างดีแล้ว

5. ผู้นิพนธ์และผู้นิพนธ์ร่วมที่มีชื่อปรากฏในบทความ จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเขียนบทความจริงและรับรู้ถึงการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ มิได้จ้างวานให้ผู้อื่นผู้ใดที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลงานเป็นผู้เขียนให้

6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ หรือต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน (ถ้ามี) สำหรับการกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิตติกรรมประกาศนั้น สามารถทำได้ โดยผู้เขียนบทความควรขออนุญาตจากผู้ที่ผู้เขียนประสงค์จะขอบคุณให้รับทราบก่อน

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ โดยให้มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง ผลงานน่าเชื่อถือ มีความใหม่ ชัดเจน สอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และต้องรักษามาตรฐาน รวมถึงพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมีความทันสมัยอยู่เสมอ

2. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น ในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมินและติดต่อผู้นิพนธ์หลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความ

3. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอนแต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

4. บรรณาธิการต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ เหตุจากความสงสัยหรือความไม่แน่ใจ และต้องให้โอกาสแก่ผู้นิพนธ์ หากหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้น ๆ เสียก่อน โดยต้องปฏิบัติต่อผู้นิพนธ์ด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียง ไม่ทำให้ผู้นิพนธ์ต้องได้รับความอับอายจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้นิพนธ์ทั้งทางวาจา หรือทางลายลักษณ์อักษร

5. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์ และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

6. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ ผู้ประเมิน และทีมบริหาร

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
2. ผู้ประเมินบทความต้องมีวินัยและตรงต่อเวลาในระยะเวลาของการประเมินบทความ โดยต้องให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำตามหลักวิชาการเท่านั้นและห้ามใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ทำให้ผู้นิพนธ์อ่านแล้วรู้สึกอับอาย
3. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความและจนกว่าบทความนั้นจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสาร (Confidentiality)
4. ผู้ประเมินบทความต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญ ๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมินแต่ผู้นิพนธ์ไม่ได้อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความด้วย เพื่อให้บทความเกิดคุณค่าในเชิงวิชาการเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ หากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย
5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บรรณาธิการ และทีมบริหาร

บทบรรณาธิการ

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดทำวารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนศึกษา ในมิติของศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและบุคคลทั่วไปในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน และประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน โดยทำการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ได้แก่ ฉบับที่ 1 ระหว่างเดือนมกราคม –เดือนมิถุนายน และ ฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม –เดือนธันวาคม

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ) มุ่งเน้นและส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ งานวิจัยและองค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ กองบรรณาธิการวารสารพุทธอาเซียนศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจุดประกายความคิดและเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการ ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะหรือติชมประการใด กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ.....	๗
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความลงในวารสาร.....	๘
บทบรรณาธิการ.....	๙
 พุทธนวัตกรรมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน.....	 1
(ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ)	
พุทธมหายาน : ความเชื่อและศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิม.....	8
(พระก้องเกียรติ สุวฑฒนปณฺโญ)	
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศุภกัา.....	21
(พระครูปลัดพณานันท์ ฐิตเมโธ, พระครูโสภณธรรมวิศิษฎ์, พระมหาพัฒน์วิสิฐ ฐิตญาโณ, พระก้องเกียรติ สุวฑฒนปณฺโญ)	
ศิลปะและการสร้างภูมิคุ้มกันทางความรักวิถีพุทธของวัยรุ่น ในยุค Disruption.....	34
(ดร.ธนวิษญู กิจเดช, พระมหาสงกรานต์ จันทาพูน, พระเกียรติกร พรหมรัตน์, นางสาวเอื้องฟ้า ตระวิพาค)	
การพัฒนาศักยภาพการบูรณาการศาสตร์ร่วมสมัยกับการรักษาโรค ตามหลักพุทธจริยศาสตร์.....	48
(ดร.ธนวิษญู กิจเดช, พระมหาศรีพยัคฆ์ สิริวิญญู, ดร., พระมหาสงกรานต์ จันทาพูน, นางสาวเอื้องฟ้า ตระวิพาค)	
English Reading Comprehension of Students at International Theravada Buddhist Missionary University.....	63
(Sucarita, Dr. Veerakarn Kanokkamalade)	
 ภาคผนวก	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ.....	73
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพุทธอาเซียนศึกษา.....	81
แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธอาเซียนศึกษา.....	82

พุทธนวัตกรรมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน

Buddhist Innovation for sustainable learning environments

ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ¹

Parinun Pangthipampai¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม โดยการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาควบคู่กับการศึกษาและความรู้ทางวิชาการ การศึกษาเพื่อความยั่งยืนนี้ผสมผสานหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา เข้ากับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ และปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การศึกษาเพื่อความยั่งยืนตามหลักพุทธธรรมจึงไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาความรู้ทางวิชาการ แต่ยังช่วยสร้างมนุษย์ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาในการรับมือกับความทุกข์และการเปลี่ยนแปลงในชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, แหล่งเรียนรู้, ความยั่งยืน

Abstract

This article presents the concept of creating sustainable learning environments based on Buddhist principles through the application of Buddhist innovation. This approach emphasizes the development of both mental and intellectual aspects alongside academic knowledge. Sustainable education incorporates key Buddhist teachings, such as the Four Paths to Success (Iddhipada) and the Threefold Training (Trisikkha), into curriculum development and educational management. This integration fosters mindfulness, concentration, and wisdom in students, cultivating moral responsibility towards society and the environment. Sustainable education based on Buddhist principles not only enhances academic knowledge but also nurtures individuals with ethics and wisdom, capable of addressing suffering and life changes, while promoting the long-term sustainable development of society and the environment.

Keywords: Buddhist innovation, learning environments, sustainable

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

E-mail: angela.norahs@gmail.com

บทนำ

พุทธนวัตกรรม (Buddhist Innovation) คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมและคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สังคม หรือคุณธรรมและศีลธรรม แนวคิดนี้มุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดแก่สังคม การสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาและการพัฒนาความรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การนำหลักธรรมและคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการศึกษา พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมและความเมตตาในบริบทของการพัฒนามนุษยศาสตร์ และสร้างแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยหลักธรรมพุทธศาสนา

เนื้อหา

การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการสร้างแหล่งเรียนรู้เป็นการบูรณาการหลักศีลธรรมและจริยธรรมเข้ากับการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านปัญญาและจิตใจอย่างสมดุล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงมุ่งเน้นที่การส่งเสริมความรู้และทักษะทางวิชาการ แต่ยังเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตตามแนวทางที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หลักการสำคัญในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนตามพุทธศาสนา ได้แก่

อิทธิบาท 4 (Mahachulalongkornrajavidyalalai, 2006) คือ หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานของความสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการที่ช่วยให้บุคคลบรรลุถึงเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การศึกษา และการพัฒนาตนเอง อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ/ความรักในสิ่งที่ทำ) หมายถึง ความพอใจ ความยินดี หรือความรักในสิ่งที่ทำ มีความปรารถนาที่จะทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจและไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ผู้ที่มีฉันทะจะทำงานหรือทำกิจกรรมด้วยความมุ่งมั่นเพราะมีความชอบในสิ่งที่ทำ และเมื่อทำสิ่งที่ตนรัก จะเกิดความตั้งใจและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เรียนมีความพอใจและสนใจในวิชาที่เรียน เขาจะมุ่งมั่นตั้งใจและพยายามเรียนรู้จนประสบความสำเร็จ วิริยะ (ความเพียรพยายาม) หมายถึง ความเพียร ความตั้งใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ แม้จะพบเจออุปสรรคหรือความยากลำบากก็ตาม ผู้ที่มีวิริยะจะไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค และมุ่งมั่นทำสิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะยากเพียงใด วิริยะจึงเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลก้าวข้ามความล้มเหลวและพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น นักกีฬาที่ฝึกซ้อมอย่างหนัก แม้จะเหนื่อยล้า แต่ยังฝึกฝนต่อไปจนกว่าจะพัฒนาทักษะของตนเองและบรรลุเป้าหมาย จิตตะ (ความตั้งใจ/การเอาใจใส่) หมายถึง ความใส่ใจ ตั้งใจ และเอาจริงเอาจังในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยไม่ฟุ้งซ่านหรือแบ่งใจไปที่เรื่องอื่น มีสมาธิอยู่กับงานที่ทำอย่างเต็มที่ ผู้ที่มีจิตตะจะทำงาน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

อย่างตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานขึ้นนั้นโดยไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรอบข้าง และสามารถรักษาสมาธิได้ตลอดระยะเวลาของการทำงาน ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่ใส่ใจในการทำวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบ และมุ่งมั่นทำงานวิจัยอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ วิมังสา (การไตร่ตรอง/การพิจารณาอย่างรอบคอบ) หมายถึง การพิจารณา การคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบในสิ่งที่ทำ รวมถึงการตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียและผลลัพธ์จากการกระทำ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ผู้ที่มีวิมังสาจะคิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำ ตลอดจนตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น วิมังสาจึงช่วยในการตัดสินใจและการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่ประเมินผลการทำงานของทีมงานอย่างละเอียด และปรับปรุงกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ไตรสิกขา (Mahachulalongkornrajvijyalai, 2006) คือหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาที่สอนเกี่ยวกับกระบวนการฝึกฝนและพัฒนาตนเองทั้งในด้านจริยธรรม การฝึกจิตใจ และการพัฒนาปัญญา ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยไตรสิกขาประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยศีล (การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย) หมายถึง การฝึกฝนให้มีความประพฤติที่ตรงตามทั้งทางกายและวาจา ไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษหรือเป็นภัยต่อผู้อื่นและตนเอง การมีศีลหมายถึงการควบคุมตนเองให้มีจริยธรรมและความถูกต้องในการดำรงชีวิต การรักษาศีลหมายถึงการละเว้นจากการกระทำที่ไม่ดี เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การพูดเท็จ การประพฤตินอกใจในกาม และการเสพสิ่งมีนเมา ศีลจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมในตนเอง การรักษาศีลช่วยให้จิตใจสงบ ปลอดจากความรู้สึกละอาย และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ในขณะที่สมาธิ (การฝึกจิตใจให้มั่นคง) หมายถึง การฝึกจิตใจให้มีความมั่นคงและตั้งอยู่ในความสงบ ไม่วอกแวกหรือสับสน สมาธิทำให้จิตมีพลัง สามารถจดจ่อและควบคุมความคิดอารมณ์ได้ การฝึกสมาธิอาจทำได้โดยการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม หรือการปฏิบัติวิธีอื่น ๆ ที่ช่วยให้จิตใจสงบและมีความตั้งมั่น การเจริญสติ (การรู้ตัวทั่วพร้อม) เป็นส่วนสำคัญของการฝึกสมาธิ ทำให้แก้ไขปัญหาในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างสติปัญญา ช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล ส่วนปัญญา (การรู้แจ้งในความจริง) หมายถึง ความรู้ที่เข้าใจความจริงของชีวิตและธรรมชาติอย่างถูกต้องตามหลักเหตุผล โดยเฉพาะการเข้าใจเรื่อง อริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ปัญญาเป็นความรู้ที่เกิดจากการเห็นความจริงตามสภาพของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยอคติหรือความหลงผิด การพัฒนาปัญญาต้องอาศัยการพิจารณาและการไตร่ตรองด้วยเหตุผลตามหลักธรรม เช่น การฝึกพิจารณาทุกข์และสาเหตุของมัน การเห็นความไม่เที่ยงของสิ่งต่าง ๆ ปัญญาช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ถูกต้องและตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

อริยสัจ 4 (Mahachulalongkornrajvijyalai, 2006) คือ หลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และใช้ในการอธิบายความจริงของชีวิต ประกอบด้วยความจริงเกี่ยวกับความทุกข์ สาเหตุของความทุกข์ การดับทุกข์ และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์ อริยสัจ 4 จึงเป็นแนวทางในการเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกข์ (ความทุกข์) หมายถึง ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิต เป็นสภาพธรรมดาของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ทางกาย เช่น ความเจ็บปวด ความชรา ความตาย หรือทุกข์ทางใจ เช่น ความเศร้า ความผิดหวัง การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก สมุทัย (สาเหตุของทุกข์) หมายถึง สาเหตุที่ทำให้

ให้เกิดทุกข์ สาเหตุหลักของทุกข์ในทางพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ ตัณหา มี 3 ประการ ได้แก่ กามตัณหา (ความอยากในกาม), ภวตัณหา (ความอยากในความเป็นอยู่), และ วิภวตัณหา (ความอยากให้สิ่งต่าง ๆ หายไป) ความปรารถนาที่จะมีสิ่งของที่ต้องการ หรือการอยากหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานของความทุกข์ นิโรธ (ความดับทุกข์) หมายถึง ความดับทุกข์ หรือการหลุดพ้นจากความทุกข์ การดับทุกข์เกิดขึ้นเมื่อบุคคลสามารถละหรือปล่อยวางตัณหา ความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ เมื่อตัณหาหมดไป ทุกข์ก็จะดับลง เมื่อเลิกยึดติดในความต้องการหรือปล่อยวางความคาดหวัง จะไม่มีความทุกข์จากสิ่งนั้น มรรค (ทางแห่งการดับทุกข์) หมายถึง หนทางที่นำไปสู่การดับทุกข์ ซึ่งก็คือ มรรคมีองค์ 8 หรือเส้นทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้บุคคลสามารถดับตัณหาและเข้าถึงความสงบและความหลุดพ้น มรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การพูดชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นชอบ)

หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาที่ยกมาข้างต้น นั้น เป็นการปรับให้เข้ากับการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยไม่เพียงแต่นำการพัฒนาทางวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของผู้เรียน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่บูรณาการหลักพุทธธรรม รวมถึงด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความยั่งยืน ที่มีการออกแบบแหล่งเรียนรู้ เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้พลังงานสะอาด หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษานำการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่คำสอนพุทธศาสนาและการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรม ผสมผสานการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามัคคีและความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติ และเป็นชุมชนที่ยั่งยืนพร้อมทั้งมีจริยธรรมขั้นสูง

การสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนนั้นสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ อาทิเช่น

1. การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาให้กับโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาทั้งความรู้และจิตใจ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา (Mongkolmoo, 2022: 64). (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศีล 5 ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติศีลในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาความสะอาดในโรงเรียน การไม่พูดจาให้ร้ายผู้อื่น และการเคารพสิทธิของผู้อื่น ในทุกเช้านักเรียนจะใช้เวลาฝึกสมาธิประมาณ 15 นาที ก่อนเริ่มเรียนทำให้มีสมาธิและพร้อมในการเรียนรู้ตลอดวัน ส่วนการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ถูกปรับให้เน้นการวิเคราะห์และการตั้งคำถามเพื่อเสริมสร้างปัญญา ตามหลักอริยสัจ 4 ที่สอนให้เข้าใจความจริงของชีวิตและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล เมื่อปฏิบัติตามนี้ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้แก่ นักเรียนที่เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น และสามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมและ

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ความเคารพต่อผู้อื่นอย่างชัดเจน

2. การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้กับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยการพัฒนาพื้นที่บางส่วนเป็นแหล่งเรียนรู้ และปฏิบัติธรรมที่เน้นความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Phra Sutheerattanabundit, 2021: 339) มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ ในการให้แสงสว่าง และมีระบบจัดการน้ำที่ใช้ซ้ำอย่างประหยัด นักศึกษาและอาจารย์มีส่วนร่วมในการดูแลสวน และรักษาความสะอาด ทำให้พื้นที่นี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการปฏิบัติสมาธิและการเรียนรู้กลางแจ้งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ธรรมชาติ นักศึกษาได้รับการสนับสนุนให้ทำสมาธิในพื้นที่นี้ ทำให้มีจิตใจที่สงบและพร้อมสำหรับการเรียนรู้มากขึ้นนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ความเครียดลดลง และมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่คำสอนพุทธศาสนา (Siritharo, 2020: 89) ให้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้และศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่ช่วยให้การเรียนรู้ไม่จำกัดแค่วัดและสถาบันการศึกษา การเรียนรู้แบบดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชันมีเนื้อหาที่ครอบคลุมเกี่ยวกับพุทธธรรม เช่น บทสวดมนต์ การทำสมาธิ และคำสอนต่าง ๆ ผู้ใช้สามารถเลือกเรียนรู้ตามหัวข้อที่สนใจ และสามารถกำหนดเวลาในการศึกษาและปฏิบัติได้ตามสะดวก นอกจากนี้ยังมีฟีเจอร์ที่ช่วยเชื่อมต่อชุมชนผู้สนใจจากทั่วประเทศ ทำให้ผู้ใช้สามารถแบ่งปันประสบการณ์และให้กำลังใจต่อกัน ปัจจุบันแอปพลิเคชันประเภทนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจศึกษาพุทธศาสนา แต่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่

4. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมและศีลธรรม (Boonpoo, 2024: 123) แหล่งเรียนรู้สำหรับชาวบ้านทุกวัย ที่มีการอบรมและจัดกิจกรรมชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ การเจริญสติ และการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมชุมชนที่ส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทางธรรมะให้กับคนรุ่นหลัง สร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนในวิถีชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา ชุมชนจะมีความสามัคคีและความสุขมากขึ้น ชาวบ้านมีจิตใจที่สงบและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างรุ่นยังช่วยให้ความรู้และประเพณีทางพุทธศาสนายังคงสืบทอดและสืบสานต่อไปในชุมชน

บทสรุป

แหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้นผ่านพุทธนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืนได้ในหลายด้าน โดยพุทธนวัตกรรมไม่เพียงแต่มุ่งเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น แต่ยังพิจารณาถึงการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืนในระยะยาว เริ่มตั้งแต่ด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผ่านการนำหลักธรรมใน

พุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 หรือ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการฝึกปฏิบัติช่วยให้พัฒนาจิตใจของตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น โดยการเข้าใจในทุกข์ การหลุดพ้นจากความยึดติด และการมุ่งปฏิบัติสติ สมาธิ ปัญญา ที่ช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตให้สงบสุข มีเมตตา และมีความกรุณาต่อผู้อื่น เมื่อมนุษย์มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญาในการพิจารณาชีวิตตามหลักพุทธธรรม การรับมือกับความทุกข์ ความเครียด และความขัดแย้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดการเกิดปัญหาทางอารมณ์และจิตใจ ด้านการสร้างสติและสมาธิในชีวิตประจำวัน เช่น การเจริญสติ การทำสมาธิ ช่วยให้ควบคุมจิตใจและอารมณ์ได้ดีขึ้น ทำให้มีสมาธิในการทำงาน การเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหา ช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีสติ ส่งผลให้มีชีวิตที่มีคุณภาพและสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ดีขึ้น ด้านการพัฒนาปัญญาและการใช้เหตุผล พุทธนวัตกรรมส่งเสริมการพัฒนาปัญญาผ่านการฝึกฝนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและการใช้ปัญญาในชีวิตจริง การฝึกปัญญาช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิตและสามารถแก้ปัญหาอย่างมีสติและมีเหตุผล ไม่เพียงแต่ในระดับบุคคลแต่รวมถึงในระดับสังคมด้วย ด้านการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เป็นการสร้างสังคมที่มีสันติสุขและสามัคคี เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การให้ความสำคัญกับการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและการช่วยเหลือกันจะลดความขัดแย้งทางสังคม และสร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นการฝึกจิตใจให้มีเมตตากรุณาและการปฏิบัติตามศีล ทำให้คนในสังคมเคารพซึ่งกันและกัน ลดการก่อความเดือดร้อนและสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ด้านการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (Phuanpoh, 2023: 36) ช่วยให้สังคมสามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เกินความจำเป็น และดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ การใช้แนวคิดเหล่านี้ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดการใช้ทรัพยากรที่เกินพอดีและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน การสร้างสังคมที่เคารพและรักษาธรรมชาติผ่านแนวคิดความยั่งยืนในพุทธศาสนา เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการดูแลธรรมชาติอย่างไม่เบียดเบียน จะช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อมและรักษาความหลากหลายทางธรรมชาติไว้ให้คนรุ่นต่อไป

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tipitika Version Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok: Mahachulalongkorn University Press.
- Boonpoo, S. ., Chaisuk, P. ., & Wilairatdanakun, A. . (2024). DEVELOPMENT OF BUDDHIST LEARNING INNOVATION AREAS. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)*, 5(1), 117–133.
- Mongkolmoo, P. (2022). LEARNING MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)*, 1(1), 59–69.

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

Phuanpoh, Y.. , & Pasunon, P. . (2023). Community Innovation Linking Community Economy to Sustainability. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(2), 32–44.

Phra Sutheerattanabundit, & Jinabuddhisiri (Congboonwasana), P. S. . (2021). Development of Health and Learning According to Buddhism. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(9), 337–352.

Siritharo, P. (2020). BUDDHISM PROPAGATION IN THAILAND 4.0. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, 11(1), 80–90.

พุทธมหายาน : ความเชื่อและศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิม Mahayana Buddhism: Beliefs and Faith in the Bodhisattva Guanyin

พระก้องเกียรติ สุวadhanปญโญ¹
Phra Kongkiat Suvaddhanapaṇiṇo

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและศรัทธาต่อเจ้าแม่กวนอิมในฐานะพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์แห่งความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นองค์สำคัญในพระพุทธศาสนาพุทธมหายาน ความเชื่อนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวจีนและประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี โดยมีรากฐานมาจากหลักคำสอนที่เน้นการเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และการบำเพ็ญกุศลเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การสวดมนต์ การรักษาศีล การกินเจ การกราบไหว้เจ้าแม่กวนอิม ไม่เพียงแต่สะท้อนความศรัทธาลึกซึ้งของพุทธศาสนิกชน แต่ยังเป็นพื้นที่ทางจิตใจและสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต

บทบาทของความเชื่อดังกล่าวในการส่งเสริมคุณธรรม ความรัก และความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะการสร้างความสุขทางจิตใจและการแคล้วคลาดจากภัยอันตราย ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาพุทธมหายาน วัฒนธรรมท้องถิ่น และแนวคิดจากศาสนาฮินดู ที่ทำให้พิธีกรรมและความเชื่อมีความลึกซึ้งทั้งในด้านจิตวิญญาณและสังคม ความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมจึงยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้ศรัทธา และช่วยเสริมสร้างคุณค่าในสังคมร่วมสมัยด้วย

คำสำคัญ : พุทธมหายาน, ความเชื่อ, เจ้าแม่กวนอิม

Abstract

This article aims to study the beliefs and faith in Guan Yin as Avalokiteshvara Bodhisattva of compassion, a central figure in Mahayana Buddhism. These beliefs are widely recognized among the Chinese and in various Asian countries, such as China, Japan, and Korea. They are rooted in teachings emphasizing selflessness, helping others, and performing meritorious deeds for the benefit of all beings. Rituals associated with these beliefs, such as chanting, observing precepts, vegetarianism, and venerating Guan Yin, not only reflect the profound faith of Buddhists but also serve as a spiritual refuge and inspire a meaningful approach to life.

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The role of these beliefs in promoting virtues such as compassion, love, and unity within families and communities is significant, especially in fostering inner peace and protection from harm. Moreover, they highlight the integration of Mahayana Buddhism, local cultures, and Hindu concepts, which enrich the rituals and beliefs both spiritually and socially. Consequently, faith in Guan Yin continues to play an essential role in the lives of devotees, contributing to the cultivation of values in contemporary society.

Keywords: Mahayana Buddhism, Belief, Guan Yin

บทนำ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่บางครั้งเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มนุษย์เกิดความหวาดกลัวและไม่มั่นใจ มนุษย์จึงเชื่อว่าทุกสิ่งมีความเกี่ยวข้องกับภูตผีปีศาจและวิญญาณต่าง ๆ เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์จึงพัฒนาความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าและรูปเคารพต่าง ๆ เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติน้อย จึงคิดว่าปรากฏการณ์เหล่านั้นเกิดจากอำนาจลึกลับ ทำให้เกิดความหวาดกลัวและพยายามหาวิธีทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านั้นพอใจและปกป้องรักษา มนุษย์จึงแสดงออกผ่านความเชื่อ (Jing Kaiyang, 2562 : 1) กล่าวคือ ความเชื่อคือ พลังที่จะสร้างสิ่งต่าง มนุษย์สร้างโลก ในความเป็นจริงจากสิ่งที่มนุษย์ตกลงใจแล้วว่าจะเชื่อ ความเชื่อผลักดันให้เกิดเป็นการกระทำ หรือขัดขวางไม่ให้กระทำก็ได้ สิ่งที่เราเชื่อส่งผลต่อความสามารถในการทำงาน ทักษะคิดต่อเรื่องเงินทอง รวมถึงวิธีดำเนินชีวิตและผูกมิตรสัมพันธ์กับทุกคน (พรณี ชูจิรวงศ์, 2552 : 1)

ความรู้สึก ความคิด หรือความเชื่อ รวมถึงแนวโน้มที่จะแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคล เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่เกิดจากการประเมินความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งส่งผลต่อการตอบสนองในเชิงบวกหรือเชิงลบของบุคคลนั้น ๆ ทักษะคิดเหล่านี้สามารถเรียนรู้และจัดการได้ผ่านประสบการณ์ และสามารถรับรู้หรือตีความได้จากสิ่งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ รวมถึงจากพฤติกรรมของบุคคลนั้น มนุษย์ไม่อาจขาดความเชื่อหรือความคิดได้ เพราะหากปราศจากความเชื่อ มนุษย์จะไม่เข้าใจตนเองและไม่สามารถเข้าใจโลกหรือสภาพแวดล้อมรอบตัวได้ หากขาดความเข้าใจในสิ่งเหล่านี้ มนุษย์ก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น หากไม่รู้ว่าคุณเองเป็นใคร เพศชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ก็จะไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม หรือหากขาดความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบตัว ก็จะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมได้ และอาจประสบกับอันตรายจากสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ การเข้าใจและมีความเชื่อในสิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย (ธนาภรณ์ วิวัฒน์สร, 2556 : 9-10)

คำกล่าวของจิตรา ก่อมนทเกียรติ (2542 : 55) ที่ว่า “คนจีนก็เหมือนคนไทย คือ เป็นคนพุทธ” นั้น อาจต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ชาวจีนที่อพยพมาประเทศไทยรุ่นแรก ๆ จนถึงช่วงสมัยสงครามเย็น หรือก่อนยุค

สังคมนิยมของประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตง ยังคงยึดมั่นในคติความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งรวมถึงพุทธ เต๋า และขงจื้อ ดังนั้นจึงยังคงนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ได้แก่ พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เทพเจ้า และรูปเคารพ เช่น เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่กวนอิม และเจ้าแม่ทับทิม ตามจารีตนิยมของบรรพชน ทำให้ลูกหลานของชาวจีนรุ่นนี้ยังคงยึดมั่นในคติความเชื่อและจารีตแบบบรรพบุรุษ พระพุทธศาสนานิกายมหายานมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปที่แตกต่างจากนิกายเถรวาท โดยนิกายเถรวาทมีทรรศนะว่า พระพุทธรูปเป็นบุคคลสามัญ ไม่ได้มีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ เช่นเดียวกับที่มหายานอธิบายไว้ เพราะในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทกล่าวอย่างชัดเจนว่า ความเป็นพระพุทธรูปไม่ได้อยู่ที่ตัวบุคคลหรือกายเนื้อ หากแต่อยู่ที่ ธรรม ดังที่มีพุทธวจนะว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา” (สมภาร พรหมทา, 2540 : 3)

เจ้าแม่กวนอิมเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนเคารพนับถืออย่างกว้างขวาง และรู้จักกันในฐานะ “พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตากรุณา” โดยแท้จริงแล้ว เจ้าแม่กวนอิมไม่ได้เป็น “เจ้า” ในความหมายทั่วไป คำว่า “เจ้า” ที่ใช้กันนี้อาจมีที่มาจากคำว่า “เจ้าหญิง” อันหมายถึงเจ้าหญิงเมี่ยวซัน หรือพระราชธิดาเมี่ยวซัน พระธิดาองค์เล็กของกษัตริย์เมี่ยวจวง ผู้ครองแคว้นซิงหลิน ประเทศจีน ซึ่งทรงมีความศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ทรงศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจนแตกฉาน ทรงบำเพ็ญเพียรทางธรรมจนสำเร็จมรรคผลและมีอำนาจอภิญญา พระองค์ทรงแผ่เมตตาบารมีไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย จึงได้รับนามว่า “กวนซิม” ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้ดับเสียงวิงวอนจากสรรพชีวิต” แท้จริงแล้ว พระโพธิสัตว์กวนอิมคือพระสัมมาธรรมวิยาพุทธ ผู้แบ่งภาคมาเพื่อโปรดสัตว์โลก (Jing Kaiyang, 2562 : 2-3)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า ความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมเป็นตัวอย่างที่สำคัญในการแสดงถึงพลังศรัทธาของมนุษย์ ชาวจีนเคารพนับถือเจ้าแม่กวนอิมในฐานะพระโพธิสัตว์แห่งความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนามหายาน ดังนั้น การศึกษาความเชื่อและศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจถึงบทบาทของศาสนาในสังคมและการดำเนินชีวิตของผู้คน

พระพุทธศาสนามหายาน

ก่อนที่ชาวจีนจะรับนับถือศาสนา ชาวจีนโบราณมีความเชื่อในการนับถือธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติโดยเชื่อว่าเทพเจ้าหลากหลายองค์มีอำนาจกำหนดและควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ไม่อาจเอาชนะหรืออยู่เหนืออำนาจธรรมชาตินั้นได้ นอกจากนี้ ชาวจีนยังให้ความเคารพต่อผืนดินอย่างมาก เนื่องจากเชื่อว่าดินเป็นแหล่งกำเนิดของสรรพชีวิตและพืชพรรณธัญญาหารต่าง ๆ ตามคติจีนที่กล่าวว่า “สวรรค์เป็นกษัตริย์แผ่นดินเป็นราชินี” ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สามารถกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ได้ (ตัวน ลี เซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ, 2543 : 3)

พระพุทธศาสนามหายานเป็นนิกายหนึ่งในศาสนาพุทธสายอาเจริยวาท ซึ่งได้รับการนับถือในประเทศทางตอนเหนือของอินเดีย เนปาล จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม มองโกเลีย และบางส่วนของรัสเซีย จุดเด่นของนิกายนี้

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เน้นแนวความคิดการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อส่งสมภารมืในการช่วยเหลือสรรพชีวิตให้พ้นจากความทุกข์ สำหรับการปฏิบัติตามพระวินัยนั้น ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาพยายามใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรม ทั้งเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและเพื่อการดำรงตนในทางที่ดี (มนัสวี ศรีนนท์, 2564 : 31) พระพุทธศาสนาพัฒนาเป็นนิกายมหายานด้วยสาเหตุจากปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในประกอบด้วยความเสี่ยงของทิวภูมิสามัญญตาและสี่ลสามัญญตาของคณะสงฆ์ ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางความเชื่อและการปฏิบัติ ส่วนปัจจัยภายนอกเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงพระบุคลิภาพของพระพุทธเจ้า แรงกดดันจากศาสนาพราหมณ์ และอิทธิพลทางการเมืองที่ส่งผลต่อพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ การศึกษาเบื้องต้นเหล่านี้มีความสำคัญเพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในอินเดียตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสูญสิ้นจากแผ่นดินอินเดีย (ครรรชิต มีของ และพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, 2563 : 73)

พระพรหมบัญญัติ (2561) แสดงทรรศนะว่า พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทให้ความสำคัญกับคุณภาพของศาสนิกชน ขณะที่ฝ่ายมหายานมุ่งเน้นที่ปริมาณ โดยเชื่อว่าการมีปริมาณมากจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผ่านการอบรมและบ่มนิสัย ดังนั้นฝ่ายมหายานจึงสร้างพิธีกรรมและจารีตต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อดึงดูดประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และยังมีการปรับลดพระวินัยให้เหมาะสมกับกาลเทศะ อุดมคติของฝ่ายมหายานคือการให้ทุกคนบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อช่วยปลดปล่อยทุกข์จากสัตว์โลก

ในฝ่ายมหายาน พระโพธิสัตว์ถือเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญบารมีทั้ง ๖ ได้แก่ ทาน ศีล ขันติ วิริยะ ฌาน และปัญญา โดยพระโพธิสัตว์จะระลึกอยู่เสมอว่า สัตว์ทั้งหลายในโลกมีจิตติดเบียนและตกอยู่ในมหาสมุทรแห่งสังสารวัฏอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น พระโพธิสัตว์จึงต้องฝึกฝนบารมีและรักษาศรีวัตรที่ดี เพื่อช่วยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏและบรรลุอนุตตรสัมโพธิในที่สุด ในขณะเดียวกัน เสถียร โพธิ์นันทะ (2543 : ก) การก่อตัวของมหายานเริ่มปรากฏให้เห็นเค้าโครงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 1 แต่ยังไม่เด่นชัดมากนัก ความเห็นของคณาจารย์ในนิกายต่าง ๆ รวม 18 นิกาย ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดแนวคิดมหายานทั้งสิ้น มหายานเริ่มมีรูปแบบที่ชัดเจนในราวพุทธศตวรรษที่ 6 โดยพระอัสวโฆษะ ชาวเมืองสาเกต ได้เผยแพร่หลักคำสอนของมหายานอย่างชัดเจนผ่านการแต่งคัมภีร์มหายานศรีโศตปาทศาสตร์

วิทยา ศักยาภินันท์ (2552, 1-14) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่พระพุทธศาสนาพยายามเน้นอุดมการณ์พระโพธิสัตว์มีหลายประการ ดังนี้

1. **บุคลิภาพของพระพุทธเจ้า** ในพระชาติที่ผ่านมาทุกชาติ พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างต่อเนื่องเพื่อเตรียมพร้อมเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต การบำเพ็ญบารมีนี้ช่วยให้พระองค์สามารถช่วยเหลือสัตว์โลกได้มากขึ้น การบำเพ็ญตนเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์จึงเปิดโอกาสให้ทุกคนตั้งความปรารถนาได้โดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งต่างจากการบรรลุเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าที่ต้องเกิดขึ้นในยุคที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติเท่านั้น

2. **กุศลจิตของพระธรรมทูต** พระธรรมทูตที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างถิ่นได้ปรับเปลี่ยนแนวทางเพื่อให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยยังคงรักษาหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

อุดมการณ์พระโพธิสัตว์จึงเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ผู้คนยอมรับได้ง่ายขึ้นและเข้าถึงจิตใจของคนในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

3. อิทธิพลจากศาสนาฮินดูนิกายภาควัต ในคริสต์ศตวรรษที่ 2 ศาสนาฮินดูเน้นการบูชาเทพเจ้าและความจงรักภักดีต่อพระวิษณุ แนวคิดนี้ส่งผลต่อจิตวิทยาของประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นล่าง ซึ่งให้ความสำคัญกับการอุทิศตนและการได้รับความคุ้มครองมากกว่าการแสวงหาปัญญาและความหลุดพ้นส่วนตัว ทำให้อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ตอบสนองต่อกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี และสามารถแข่งขันกับศาสนาฮินดูในยุคนั้น ผู้คนนับถือพระโพธิสัตว์หลายองค์ โดยเฉพาะเจ้าแม่กวนอิม ถือเป็นพระโพธิสัตว์องค์สำคัญในพระพุทธศาสนาหายาน และมีผู้ศรัทธาอย่างแพร่หลายทั่วโลก ด้วยเชื่อว่าพระองค์ทรงมีเมตตาและกรุณาอันยิ่งใหญ่ โดยช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากอย่างไม่เลือกปฏิบัติ และด้วยพระญาณบารมีของพระโพธิสัตว์กวนอิม ผู้คนเชื่อว่าพระองค์จะคุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงและประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา

พระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาหายาน คือ บุคคลผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุความเป็นพระพุทธเจ้า หรือผู้ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ท่านเหล่านี้ดำเนินชีวิตตามแนวทางของศูนยตา ซึ่งหมายถึงการปล่อยวางจากความผูกพันและความยึดมั่นต่าง ๆ พระโพธิสัตว์มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและเตือนสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากกิเลสที่ก่อให้เกิดความทุกข์ โดยแสดงแนวทางสู่การหลุดพ้นที่เป็นอมตะและสงบสุข พร้อมทั้งตั้งปณิธานเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้เข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ถือเป็นแกนสำคัญและเป้าหมายของพุทธศาสนาหายาน พระโพธิสัตว์เป็นที่พึ่งและที่เคารพของผู้ศรัทธา มีภารกิจหลักในการช่วยเหลือผู้คนให้พ้นทุกข์และพบสุขในชีวิต ทั้งยังเป็นที่เคารพบูชาของผู้ศรัทธา ซึ่งพระโพธิสัตว์ถูกมองว่าเป็นเทพผู้สถิตอยู่ในสรวงสวรรค์

พุทธศาสนาหายานถือว่าพระโพธิสัตว์ต้องกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่อทุกข์ภัยในวัฏสงสาร และยอมทนทุกข์แทนสรรพสัตว์ได้ แม้การปลดปล่อยทุกข์นั้นจะทำให้ต้องเผชิญกับความยากลำบากในนรกก็ตาม สาธุชนที่ปรารถนาบรรลुพุทธภูมิย่อมถือเอาพระโพธิสัตว์เป็นแบบอย่าง เช่น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ผู้ตั้งปณิธานว่าหากยังมีสัตว์ที่ทุกข์ยากอยู่ จะไม่ปรารถนาบรรลุพุทธภูมิ หรือพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ผู้ตั้งปณิธานว่า トラบใดที่นรกยังคงอยู่ トラบนั้นก็จะไม่บรรลุพุทธภูมิ (ผุดพรรณ ศุภพันธุ์, 2529 : 79)

บรรดาพระโพธิสัตว์องค์สำคัญ ๆ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือที่รู้จักกันในนามเจ้าแม่กวนอิม เป็นพระโพธิสัตว์ที่มีผู้เคารพนับถือมากที่สุด เพราะเชื่อกันว่าพระองค์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระมหากรุณาอันกว้างใหญ่ไพศาล ชาวจีนได้ให้ความเคารพและบูชาพระปฎิมาหรือภาพของพระองค์อย่างแพร่หลายด้วยความศรัทธาอย่างยิ่ง เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระเมตตาและพระกรุณาอย่างลึกซึ้ง ทรงคอยปลดเปลื้องความทุกข์และภัยพิบัตินานาประการให้แก่สรรพสัตว์ ชาวจีนจึงเรียกว่า “กวนอิมพู้สัก” อันหมายถึง พระโพธิสัตว์ผู้ทรงคอยสอดส่องและสดับรับฟังเสียงความทุกข์สุขของสรรพสัตว์ เพื่อช่วยปลดเปลื้องให้พ้นจากความทุกข์ยากนั้น ๆ (ไพฑูรย์ รื่นสัตย์, 2556 : 40-41) พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ที่พุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายานให้ความเคารพนับถืออย่างสูง เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อสรรพสัตว์ โดยพระองค์ทรงแผ่เมตตาและโปรดสัตว์ทั่วทั้ง

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ไตรโลก ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ทรงช่วยปลดปล่อยความทุกข์ภัยแก่สัตว์โลก อยู่เสมอ จึงมีพระนามที่แสดงถึงลักษณะและคุณสมบัตินี้ว่า “พระกวนอิม” ซึ่งมีความหมายว่า “พระมหาโพธิสัตว์ ผู้เจือหล้นภัยของสัตว์โลก” ตามคติมหายาน พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ทรงอวตารในหลายลักษณะตามความเหมาะสมเพื่อโปรดสัตว์และช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น เมื่อไปช่วยกษัตริย์ก็จะปรากฏในรูปของกษัตริย์ที่มีศักดิ์สูงกว่าผู้ที่ทรงช่วยเหลือ หรือหากไปปราบมารก็อวตารเป็นอภิมหาพญามารที่มีลักษณะดุร้ายและมีเศียรมากมาย ดุยิ่งใหญ่มากกว่าและน่าเกรงขามกว่าเหล่ามารทั้งปวง และเมื่อทรงโปรดท้าวนางหรือสตรีเพศก็ทรงแสดงกิริยามารยาทที่น่ากราบไหว้อย่างอ่อนโยน การที่พระองค์ทรงอวตารเช่นนี้ ก็เพื่อให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ และเพื่อให้ง่ายต่อการเผยแผ่ธรรมะนั้นเอง (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522 : 2)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลของ สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ (2532 : 16-17) พบว่า ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งเน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุผล โดยมุ่งหวังให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์และช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ไปด้วย หลักคำสอนของพุทธศาสนามุ่งเน้นให้ผู้คนทำความดี ขณะที่มหายานเน้นการประกอบกรรมดีตามคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ โดยมุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว และพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น พฤติกรรมที่ควรทำ เช่น การบริจาคเงินเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การสร้างอาคาร ถนน โรงเรียน และโรงพยาบาล นอกจากนี้ยังควรมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา และยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตามคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ เช่น เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น

สามารถกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนามหายานเป็นนิกายหนึ่งในพุทธศาสนาที่ได้รับการนับถือในหลายประเทศในเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งเน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุผลที่ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติตนหลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ไปด้วย หลักคำสอนของมหายานมุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยมีการสร้างพิธีกรรมและจารีตเพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติธรรม เช่น การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์และการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างไม่หวังผลตอบแทน เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือเจ้าแม่กวนอิม ถือเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้รับความศรัทธาจากผู้ศรัทธาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณในการช่วยเหลือผู้คนจากทุกข์ภัยต่าง ๆ

ความเชื่อและศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิม

ความเชื่อในพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือที่รู้จักกันในชื่อ “เจ้าแม่กวนอิม” มีรากฐานมาจากพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งจะขอสรุปพอสังเขปดังนี้

ตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเชื่อ” ในพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับคำภาษาบาลีว่า “สัทธา” และภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เป็นการเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดี และสิ่งดีงาม รวมถึงในการทำมาดี (พระธรรมปิฎก

(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2538 : 323) ความเชื่อของมนุษย์โดยทั่วไปเกิดจากความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ และไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ มนุษย์จึงเกิดความคิดว่าต้องมีบางสิ่งที่บันดาลให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น สิ่งนั้นมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนว่าอำนาจนั้นคืออะไร จึงเกิดจินตนาการตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ภูต ผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น (दनัย ไชโยธยา, 2538 : 68-69)

เจ้าแม่กวนอิม หรืออวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ มีประวัติและตำนานที่เกี่ยวข้องกับชาวเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากมาย ทั้งจากหลักฐานทางวรรณกรรมและประติมากรรมที่พบในหลายพื้นที่ เจ้าแม่กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาตามคติในพุทธศาสนานิกายมหายาน ตำนานกล่าวว่าเจ้าแม่กวนอิมเห็นความทุกข์ทรมานของผู้คนที่ประสบภาวะสงครามอันยาวนาน จึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจในยามทุกข์ยาก ด้วยคตินิยมนี้ ผู้ที่เคารพนับถือเจ้าแม่กวนอิมมักละเว้นจากการกินเนื้อวัว โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลกินเจ และบางคนปฎิญาณตนไม่บริโภคเนื้อวัวตลอดชีวิต อีกทั้งยังไม่ถวายอาหารที่มีเนื้อสัตว์แก่เจ้าแม่กวนอิม เนื่องจากเชื่อว่าท่านมีเมตตาต่อสรรพสัตว์และละเว้นการฆ่าสัตว์ (วรรณพรรณ เฟรนช์, 2560 : 68-98)

พระมหาโพธิธรรมาจารย์ วงศ์ศากยะ และภิกษุณีโพธิสัตว์ (รวมัย กบิลสิงห์) (2551 : 182) ได้ขยายความถึงพระแม่เจ้ากวนอิมว่า พระองค์ทรงเป็นพระบรมโพธิสัตว์ที่มีปณิธานอันสูงส่งในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยการบำเพ็ญบารมีอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้สัตว์ทั้งหลายสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์และบรรลुความสุขได้ แม้ว่าพระแม่กวนอิมจะมีคุณสมบัติพร้อมที่จะบรรลुพระนิพพานในทันที พระองค์กลับเลือกที่จะทนทุกข์และรอคอยเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ก่อน แม้จะต้องอดทนต่อความยากลำบากในการบำเพ็ญธรรมเพื่อผู้ที่ทุกข์ทรมาน พระแม่กวนอิมทรงมีพระทัยที่เมตตากรุณาและอดทนอย่างยิ่ง การบำเพ็ญของพระองค์สะท้อนถึงพระเมตตาที่ลึกซึ้ง พร้อมทั้งเป็นการสัญญาว่าพระองค์จะยังคงตั้งปณิธานที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ในอนาคต ความเชื่อในพระโพธิสัตว์ รวมถึงเจ้าแม่กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ถือเป็นเสมือนพลังชีวิตสำหรับผู้ที่ศรัทธาอย่างมั่นคง เพราะความเชื่อดังกล่าวให้ความมั่นใจและความไว้วางใจ แม้ในสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งส่งผลให้เกิดรูปแบบและโครงสร้างทางสังคมที่มีระเบียบแบบแผนและสถานภาพ (Status) ที่ทุกคนยึดถือและปฏิบัติตาม (เดือน คำดี, 2541 : 13) นอกจากนี้ อานุภาพแห่งพระโพธิสัตว์กวนอิมมีมากมายมหาศาลเพียงแต่บุคคลใดก็ตาม เมื่อระลึกถึงพระองค์ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา พระองค์ก็จะแผ่เมตตากรุณาปลดปล่อยทุกข์ภัยต่าง ๆ ได้ตามประสงค์ พระองค์ทรงดลบันดาลให้ผู้นั้นแคล้วคลาดปลอดภัย มีความเข้มแข็ง ปราศจากทุกข์ภัย เสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและความสมหวัง และการสวดพระนามของพระโพธิสัตว์กวนอิมด้วยจิตภาวนา แม้เพียงวาระเดียวก็จะได้อานิสงส์ไม่มีวันหมดสิ้น (เบญจมาศ แพทอง, 2540 อ้างใน Jing Kaiyang, 2562 : 23)

จากการศึกษาวิจัยโดย Lu Yang (2555) ผลการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สัญลักษณ์แห่งความเมตตา เจ้าแม่กวนอิมถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเมตตากรุณาที่ช่วยปลดปล่อยทุกข์ให้แก่ผู้ที่ศรัทธา ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความนับถืออย่างสูง โดยเฉพาะด้านการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่อง "เมตตา" การนับถือเจ้าแม่กวนอิมยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจในด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการเผยแพร่แนวทางแห่งความเมตตานี้ให้กว้างขวางมากขึ้น

2. การผสมผสานทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชาวจีนในสังคมไทยมีลักษณะผสมผสานที่เป็นเอกลักษณ์ ชาวจีนที่อพยพมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับความและส่งต่อความเชื่อและประเพณีของตนมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าบางส่วนจะปรับตัวหรือกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมไทย แต่ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ โดยเฉพาะการนับถือเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งมีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน

3. พิธีกรรมและบทบาทในวิถีชีวิต ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย โดยเฉพาะในย่านเยาวราช มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของผู้นับถือ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ อาหารการกิน หรือวิถีชีวิต โดยเฉพาะการงดเนื้อสัตว์ในบางเทศกาล ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้ศรัทธา อีกทั้งยังมีเทศกาลและพิธีการขอพรต่าง ๆ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ศรัทธามีจิตใจเข้มแข็งและเชื่อมั่นว่าเจ้าแม่กวนอิมจะช่วยให้ชีวิตของพวกเขาสมปรารถนา

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความผูกพันลึกซึ้งกับการกราบไหว้เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยยึดถือพิธีกรรมเหล่านี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต การปฏิบัติตามพิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน สร้างความรัก ความสามัคคี และความผูกพันในหมู่ญาติวงศ์ตระกูล รวมถึงเชื่อมความสัมพันธ์กับคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้หลายครอบครัวสามารถประสบความสำเร็จในชีวิต ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตและการทำธุรกิจต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนมักมีการขอพรจากเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ (ประเสริฐศักดิ์ย์ ซึ่งประสิทธิ์, 2565 : 35-45)

ความเชื่อและศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ มีรากฐานจากพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยเน้นถึงความเมตตากรุณาและการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ ความเชื่อนี้ปรากฏผ่านพิธีกรรม การละเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ และเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจในด้านคุณธรรม ความผูกพันในความเชื่อดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมความรักและความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน การกราบไหว้เจ้าแม่กวนอิมเป็นที่พึ่งทางจิตใจในยามทุกข์ พร้อมทั้งเสริมพลังให้ผู้ศรัทธาแคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมจึงยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตและความสำเร็จของผู้ศรัทธาในหลายด้าน ทั้งส่วนบุคคลและสังคม

วัตรปฏิบัติที่เกี่ยวข้องตามความเชื่อ

ปัจจุบัน ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมมีความหลากหลาย โดยแต่ละพื้นที่มีรูปแบบความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งบางครั้งอาจมีมุมมองที่หลากหลายในด้านความน่าเชื่อถือของพิธีกรรมเหล่านี้ จากประเด็นดังกล่าว จึงได้มีการเสนอแนวคิดเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการและสภาพของความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนแนวโน้มในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การประกอบพิธีกรรมและมุมมองความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมสอดคล้องกับแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิม (เพชรวารภรณ์ กอบกิจ และคณะ, 2564: 64-77) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตน โดยไม่จำกัดว่าเป็นศาสนาใด ซึ่งทุกศาสนามีการปฏิบัติตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเอง ถือเป็นกิจกรรมบูชาหรือการประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านในชนบท พิธีกรรมยังแสดงถึงวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ รูปแบบของพิธีกรรมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้ากับผู้คนในแต่ละพื้นที่ มักผสมผสานระหว่างพิธีที่มีอยู่เดิมกับสิ่งใหม่ ๆ ที่เข้ามามีบทบาท (ฐาปนี พิมพ์ลักษณ์, 2549 : 9-10) แบบอย่างหรือธรรมเนียมที่ควรปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติให้ถูกต้องตามพิธี พิธีกรรม หมายถึง การบูชา หรือแบบแผนที่ปฏิบัติตามหลักศาสนา (สุริยา รัตนกุล, 2549 : 1)

จากการศึกษาของ Jing Kaiyang (2562) พบว่าพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมสามารถจำแนกได้เป็นสองประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พิธีกรรมเกี่ยวกับตำนานของเจ้าแม่กวนอิม (วันอานีเยช)

ในวันนั้นคนไทยเชื้อสายจีนจะประกอบพิธีกรรมเพื่อระลึกถึงเจ้าแม่กวนอิม โดยปฏิบัติตามหลักของการถือศีลและการกินเจ แต่งกายด้วยชุดสีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ เพื่อเข้าร่วมพิธีที่ศาสนสถาน โดยถือเป็นการบำเพ็ญบุญและสะสมกุศลให้แก่ตนเองและครอบครัว

ประเด็นที่ 2 พิธีกรรมเกี่ยวกับเทศกาลสำคัญ

ในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ตรุษจีน ไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ คนไทยเชื้อสายจีนจะทำพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่กวนอิมเพิ่มเติม เช่น การสวดมนต์อ้อนวอนขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล การปล่อยสัตว์ เช่น ปลาและนก เป็นการแสดงความเมตตาต่อสรรพชีวิตและเป็นการสะสมบุญกุศลในช่วงเวลาสำคัญ

พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญต่อสังคม โดยเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ผู้คนได้มารวมตัวกันและร่วมปฏิบัติพิธีอย่างถูกต้องครบถ้วน ซึ่งเป็นการสร้างวินัยในสังคม พิธีกรรมยังเสริมสร้างความมั่นใจ กำลังใจ และความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยให้บุคคลมีความรอบคอบ ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต มีความเคารพซึ่งกันและกัน และรู้จักปกป้องตนเอง นอกจากนี้ยังส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนบ้านและชุมชนโดยรวม สรุปได้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยสร้างความรักและความสามัคคี แสดงถึงความเจริญทางจิตใจของคนในสังคม และเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำให้เกิดความอึดอับใจ (Jing Kaiyang, 2562 : 6)

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

พิธีกรรมและการสักการบูชาพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์มีรากฐานมาจากความศรัทธาและความเลื่อมใสอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผสมผสานทั้งแนวคิดแบบอเทวนิยมและเทวนิยม โดยได้รับอิทธิพลจากลัทธิภิกขุในศาสนาฮินดู ที่เน้นความจงรักภักดีต่อเทพเจ้า ส่งผลให้ความศรัทธามีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมและการสักการบูชา พุทธศาสนิกชนชาวจีนเคารพนับถือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ดังปรากฏในบันทึกการเดินทางของพระถังซำจั๋ง ความเชื่อในพระโพธิสัตว์นี้สืบทอดมาจากมหายานยุคปลาย ผสมผสานแนวคิดฮินดูและวัฒนธรรมท้องถิ่นจีน พุทธศาสนิกชนชาวจีนยกย่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (หรือเจ้าแม่กวนอิม) ในฐานะเทพเจ้าองค์หนึ่ง และมีความเชื่อเกี่ยวกับการอวตารในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับพุทธศาสนิกชนชาวไทยบางกลุ่ม แม้ว่าหลักคำสอนและบทสวดมนต์เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์จะเน้นให้ผู้ศรัทธาปฏิบัติตามแนวทางแห่งการเสียสละ การบำเพ็ญบารมี และการละวางเพื่อเข้าถึงการหลุดพ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลมากกว่าการปฏิบัติธรรมและการเข้าใจปรัชญาพุทธ (พระมหาสมยศ อภายุตโต, 2546 : ข)

นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิม ในที่นี้สามารถยกตัวอย่างได้จากงานของ รัตนะ ปัญญาภา และอภินันท์ ธรรมอินทร์ ลาด (2565 : 187-209) ที่ได้อธิบายแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้นับถือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม) ในพุทธศาสนามหายาน ผ่านบทความวิชาการเรื่อง “วัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม)” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การรักษาศีล การรักษาศีลถือเป็นหลักปฏิบัติสำคัญอันดับแรกสำหรับผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม หรือพระอวโลกิเตศวร ในพุทธศาสนามหายาน คำว่า "ศีล" หมายถึงบทบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติเพื่อให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยการรักษาศีลนี้รวมถึงการควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักทศพิธราชธรรม ทั้งนี้ ศีลในพุทธศาสนามหายานมีสาระคล้ายคลึงกับศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น ศีล 5 และศีล 8 แต่มีความแตกต่างในรายละเอียดบางประการ เช่น ลำดับศีลอุโบสถ

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิด “ตรีวิสุทธิศีล” ซึ่งเน้นความบริสุทธิ์ของศีลสามลักษณะ คือ การงดเว้นจากการประกอบอกุศล การควบคุมอินทรีย์ และการพัฒนาความเมตตากรุณาช่วยเหลือสัตว์ ซึ่งถือเป็นการบำเพ็ญตนเพื่อสรรพสัตว์ เช่น การให้อาหาร การพยาบาล การให้ที่พักพิง เป็นต้น การบำเพ็ญนี้สอดคล้องกับหลักความไม่เกรงกลัวสักระการของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งหมายถึงความไม่หวั่นกลัวในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ไม่ที่จะเป็นการช่วยเหลือในภาวะไฟลุกท่วม การจมน้ำ หรือการเผชิญกับดินแดนลวงตา

2. การกินเจ การกินเจเป็นการปฏิบัติธรรมสำคัญสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนามหายาน โดยเฉพาะชาวจีนและชาวยุวน คำว่า “เจ” หมายถึงการงดอาหารที่มีเนื้อสัตว์ รวมถึงพืชบางชนิด เช่น กระเทียม กุยช่าย ผักชี เป็นต้น ซึ่งการกินเจในลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับการรักษาศีลแปด ควบคู่กับการบำเพ็ญธรรมเพื่อชำระกาย วาจา ใจ

ให้บริสุทธิ เทศกาลกินเจตรงกับเดือนเก้า ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เริ่มต้นจากวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ รวมเป็นเวลา 9 วัน ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาของการบูชาและสักการะพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และดาวนพเคราะห์ทั้ง 9

การกินเจยังเป็นการแสดงความเคารพและสืบทอดความเชื่อในการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ สวดมนต์ภาวนาและแผ่เมตตาเพื่อความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต การบำเพ็ญกุศลเหล่านี้เชื่อว่าจะนำมาซึ่งพรและความสมบูรณ์พูนสุข และเป็นการสร้างคุณธรรมที่ยั่งยืนในสังคม

3. การสวดมนต์เพื่อสักการบูชาพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ การสวดมนต์เพื่อสักการบูชาพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม) มีบทบาทสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา เป็นทั้งพลังใจและเครื่องเตือนให้ระลึกถึงคุณธรรมและเมตตาของพระองค์ แนวทางการปฏิบัติเพื่อบูชาพระอวโลกิเตศวรนั้นเน้นการสำรวมกาย วาจา ใจ รวมถึงการเจริญเมตตาและปัญญาตามหลักธรรมที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้

ในการสวดมนต์บูชาพระอวโลกิเตศวร มีพิธีกรรมที่เรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยศรัทธา เช่น การจุดธูป น้ำเปล่า และการกราบไหว้ พร้อมกับสวดคาถาที่มีใจความสำคัญในการสรรเสริญคุณของพระอวโลกิเตศวรในฐานะพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยมหาเมตตาและกรุณาอันยิ่งใหญ่ และการขอพรให้บรรเทาทุกข์ภัยของผู้สวด คำสวดนี้ยังสะท้อนถึงอำนาจของพระรัตนตรัย ทั้งพุทธาณภาพ ธรรมาณภาพ และสังฆาณภาพ ซึ่งช่วยขจัดปัดเป่าความทุกข์ โศกและภัยต่าง ๆ ให้บรรเทาลง เพื่อให้ผู้ศรัทธาเกิดความสุขความสงบในชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าว วัตรปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมสะท้อนถึงศรัทธาและความเคารพอย่างลึกซึ้งของพุทธศาสนิกชน โดยมีพิธีกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การรักษาศีล การกินเจ และการสวดมนต์บูชา ซึ่งมุ่งเน้นการบำเพ็ญกุศล การเสียสละ และการแผ่เมตตาเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ ความเชื่อนี้ยังปรากฏในพระพุทธศาสนามหายาน ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและแนวคิดจากศาสนาฮินดู ทำให้พิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านจิตใจและสังคม ช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและสงบสุขทางจิตใจ

บทสรุป

ความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมสะท้อนถึงศรัทธาและความเมตตากรุณาอันลึกซึ้งของมนุษย์ ซึ่งหยั่งรากในพระพุทธศาสนามหายาน เจ้าแม่กวนอิม หรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นที่พึ่งทางจิตใจและแรงบันดาลใจให้ผู้ศรัทธามุ่งมั่นบำเพ็ญกุศล ช่วยเหลือผู้อื่น และแผ่เมตตา พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การสวดมนต์ การกินเจ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม แสดงถึงการผสมผสานหลักธรรมของมหายานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น การกราบไหว้เจ้าแม่กวนอิมช่วยเสริมกำลังใจในยามทุกข์ และสร้างความรักความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน บทบาทนี้ยังคงเป็นหัวใจสำคัญในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เดือน คำดี. (2541). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ : เกษตรศาสตร์.

दनัย ไชยโยธา. (2538). *ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร๑.

ดอดด์, เรย์. (2552). *พลังความเชื่อ: เครื่องมือชิ้นสำคัญเพื่อชีวิตที่ไม่ธรรมดา (The power of belief) (พรรณี ชูจิรวงศ์, ผู้แปล)*. กรุงเทพฯ : ต้นไม้.

ถ้วน ลี เชิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ. (2543). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สายส่งศึกษา.

ธนาภรณ์ วิวัฒน์ศร. (2556). *ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อความเชื่อเรื่องโชคกลางของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

น. ณ ปากน้ำ. (2538). *เจ้าแม่กวนอิม : พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาในศิลปะจีน*. กรุงเทพฯ: มติชน.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต. (2561). *พระไตรปิฎกฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา*. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมยศ อภัยอุโต. (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิม) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาโพธิธรรมาจารย์ วงศ์ตากยะ และภิกษุณีโพธิสัตว์ (วรมัย กบิลสิงห์). (2551). *ประวัติพระกวนอิมมาตา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : บริษัท ส่องสยาม จำกัด.

ผุดพรรณ ศุภพันธุ์. (2528). *การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในพุทธปรัชญาเถรวาทกับพุทธปรัชญาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรราภรณ์ กอบกิจ และคณะ. (2564). *เจ้าแม่กวนอิม: พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนสุนทรนันทน์ในบ้านตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง*. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 4(2), 64-77.

รัตน์ ปัญญาภา และอนันต์ ธรรมอินทร์ลาด. (2565). *วัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม)*. *วารสารปณิธาน*, 18(1), 187-209.

สมภาร พรหมทา. (2540). *พระพุทธศาสนาเถรวาทนิกายหลัก (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุริยา รัตนกุล. (2549). *พิธีกรรมในศาสนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

เสฐียร พันธรั้ง. (2543). *พุทธศาสนาเถรวาท (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2522). *คัมภีร์พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (พระกวนอิม)*. กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์.

- วิทยา ศักยภินันท์. (2552). อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ : พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 16(1), 1-14.
- วรรณพรรณ เฟรนซ์. (2560). องค์พระกวนอิมพันกรแห่งวัดบูตต้าบ : พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาในศิลปะเวียดนาม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(1), 68-98.
- ครรชิต มีซอง และพระมหายานวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2563). การศึกษาประวัติและการเกิดพระพุทธรูปศาสนานิกายมหายาน. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 3(2), 69-76.
- Jing, K. (2562). ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Lu Yang. (2555). กวนอิม : ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยผู้่ตัน.

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศวก้า

The Administration of Thai Sangha Affairs in the VUCA Era

พระครูปลัดพนานันท์ ฐิตเมโธ¹

Phrakhrupalad Phananan Thitamadho

พระครูโสภณธรรมวิศิษฐ์²

Phrakhrusophonndhammawisit

พระมหาพัฒน์วิสิฐ ฐิตญาณ³

Phramaha Patthanawisit Thitayano

พระก้องเกียรติ สุวทฒนปญญ⁴

Phra Kongkiat Suwatdhanapakkho

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในบริบทศวก้า ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ โดยเน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการช่วยเหลือสังคมอย่างรอบด้าน พร้อมกับการนำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้ในการเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การเผยแผ่ศาสนาต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย เช่น การใช้สื่อดิจิทัล ในขณะเดียวกัน การศึกษาสำหรับพระสงฆ์และประชาชนควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการในยุคปัจจุบัน รวมถึงการจัดสร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและการวางแผนที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงและความยั่งยืนในทุกกระดบของการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : คณะสงฆ์ไทย, วก้า

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

² นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

³ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

⁴ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This academic article aims to examine the significance of managing the Thai Sangha's affairs within the context of the VUCA era, characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity. It emphasizes the necessity of adapting to societal changes in economic, political, and cultural dimensions.

Effective management of the Sangha's affairs requires a focus on developing governance systems, education, religious dissemination, and comprehensive social support. Additionally, the integration of technology and data is essential to enhance transparency and efficiency in management. Religious dissemination must modernize, such as through the use of digital media. Concurrently, education for monks and the public should prioritize skill development aligned with contemporary needs and establish sustainable support systems.

Future Sangha management demands flexible strategies and planning capable of responding to changes, ensuring stability and sustainability at all levels of administration.

Keywords: Thai Sangha, VUCA

บทนำ

การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเหตุการณ์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวอินเดียในยุคนั้นอย่างใหญ่หลวง จากที่กล่าวแล้วในบทที่ ๒ ว่า สังคมอินเดียก่อนยุคพุทธกาลและในยุคพุทธกาลตกอยู่ในอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมและสืบทอดกันมาหลายพันปี โดยเฉพาะการแบ่งคนออกเป็น ๔ วรรณะนั้น เป็นวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นมาก พราหมณ์ทั้งหลายเชื่อว่าวรรณะพราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะที่ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม และทุก ๆ คนจะต้องเคารพพราหมณ์

ดังที่ปรากฏในอัครัญสูตร พราหมณ์ทั้งหลายได้ดำบริภาษวาเสฏฐะและภารทวาชะ ผู้ออกจากตระกูลพราหมณ์ไปบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาว่า

“พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะขาว วรรณะอื่นดำ พวกพราหมณ์ทั้งหลายเท่านั้นบริสุทธิ์ คนที่ไม่ใช่พราหมณ์หาบริสุทธิ์ไม่ พวกพราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตรเกิดจากอูระ เกิดจากปากของพระพรหม พวกท่านมาละเสียจากวรรณะที่ประเสริฐที่สุด เข้าไปอยู่ในวรรณะที่เลวทรามคือพวกสมณะ พวกคฤหบดี เป็นพวกดำ เกิดจากเท้าของพระพรหม การที่พวกท่านมาละเสียจากวรรณะประเสริฐสุดเช่นนี้ ไม่เป็นการดี ไม่เป็นการสมควรเลย” (ที.ปา. 15/51/146)

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้น เมื่อพระพุทธเจ้าประกาศคำสอนใหม่ พระองค์ได้ปฏิวัติแนวคิดเรื่องวรรณะโดยให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเกิดมาในวรรณะใด การกระทำดีหรือชั่วจะส่งผลเช่นเดียวกันต่อทุก

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

คน ไม่ต้องยึดถือชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยก พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการนี้ไปสู่การปฏิบัติในสถาบันสงฆ์ โดยทรงจัดตั้งคณะสงฆ์ที่เปิดรับบุคคลจากทุกวรรณะ ทุกคนในคณะสงฆ์มีสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีเพียงข้อกำหนดเรื่องการเคารพตามลำดับอายุและสมาชิกภาพ นอกจากนี้ วัดยังกลายเป็นสถานการศึกษาที่ฝึกหัดพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาฝึกฝนด้านศีล (อริสีล) การพัฒนาจิต (อริจิต) และการฝึกฝนปัญญา (อริปัญญา) เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปสู่การมีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม กล่าวคือ พระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของคนไทยในทุกยุคทุกสมัย พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ความรู้และแนวทางการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง รวมถึงงานทั้ง ๖ ด้านที่คณะสงฆ์ควรตระหนักและให้ความใส่ใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างจริงจัง ได้แก่ การปกครอง ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ (พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), 2530 : 633) ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้บรรลุธรรมตามได้ จึงไม่ใช่ผู้บริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้ พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระพุทธศาสนา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 6)

ในพระวินัยปิฎก จูฬวรรค (วิ.จู. 7/460/290) ได้กล่าวถึงขบวนการบวชในพระพุทธศาสนาว่า เป็นระบบที่ไม่แบ่งแยกชั้นวรรณะ เปิดโอกาสให้ทุกคนจากทุกสาขาอาชีพสามารถเข้ามาบวชได้ เปรียบเสมือนดอกไม้หลากสีที่สามารถจัดรวมกันแจกันเดียวกันได้ฉันใด ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ฉันนั้น ดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ว่า “เปรียบเทียบแม่น้ำใหญ่อันได้แก่ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู และมही เมื่อไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกัน เมื่อออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”

การจัดองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นเริ่มต้นด้วยการมอบอำนาจให้พระสงฆ์ปกครองกันเอง โดยยึดถือธรรมวินัยเป็นหลัก พระพุทธองค์ทรงทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชให้กุลบุตรด้วยพระองค์เอง และดูแลเอาใจใส่ในการจัดระเบียบองค์กร เมื่อจำนวนพระสงฆ์เพิ่มขึ้น พระพุทธองค์จึงมอบหมายภาระงานให้พระอุปัชฌาย์รับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ โดยพิจารณาคุณสมบัติของพระแต่ละรูปเป็นสำคัญ (พระศรีสังฆญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร), 2561 : 23) พระพุทธองค์ทรงได้วางหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประธานพระโอวาทไว้ให้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทรงให้ยึดตามหลักพระธรรมและพระวินัย เพื่อให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์ผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมแก่ประชาชน เป็นผู้นำทางจิตใจและวิญญาณด้วยความเสียสละ เมตตากรุณาปรารถนาดีให้ความจริงใจกับชุมชนและสังคม การที่พระสงฆ์มีการเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่บริหาร

กิจการคณะสงฆ์ด้านต่าง ๆ ถือว่าเป็นการทํานุบำรุงศาสนาให้มีความงอกงามเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก (พระเกษมศักดิ์ วรสุโข, 2554 : 1)

จากความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน เพื่อรองรับความเป็นพลวัตและตอบสนองต่อความท้าทายของยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงจัดทำบทความวิชาการเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตอย่างเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

พระพุทธเจ้าได้ทรงสถาปนาสงฆ์ขึ้นมา เพื่อเป็นชุมชนตัวอย่างแห่งความประพฤติ ให้เป็นชีวิตตัวอย่าง เป็นทางลัดที่จะบรรลุธรรม หรือไปถึงเป้าหมายของชีวิตที่เป็นพรหมจรรย์ ดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐตามหลักอริยมรรค ไม่มีข้อบกพร่องอะไร มีหลักเกณฑ์คร่าว ๆ ว่า ให้ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ นั่นคือตอนแรก เพราะว่าผู้ที่มาบวชนั้น เป็นผู้ที่มีพร้อมแล้ว เบื่อโลกแล้วเป็นส่วนมาก ก็ไม่จำเป็นต้องบอกว่า อย่าทำอย่างนั้น อย่าทำอย่างนี้ พอตอนหลังก็มีผู้ที่ยังไม่มีความพร้อมเข้ามาบ้าง ก็ต้องวางกฎระเบียบด้วยการพึงเสียงประชาชน (ศุภณฺ มาณูชยวิททยาสิริธร, 2542 : 224-225) พัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์จากการปกครองโดยพระธรรมวินัยสู่การปกครองที่ผสมผสานระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมาย ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนในกรณีของการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ตั้งแต่การมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกเกิดขึ้น คือ พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 หรือใน พ.ศ. 2445 มาจนถึง พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นฉบับที่ 2 ใน พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตาม การมีพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถูกตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการว่า คณะสงฆ์ได้กลายเป็นคณะสงฆ์แห่งรัฐมากกว่าจะเป็นคณะสงฆ์แห่งพระธรรมวินัย กล่าวคือ สมาชิกซึ่งได้แก่พระสงฆ์และสามเณรได้รับการดูแลจากพระสงฆ์ที่รู้จักกันในนามพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ปกครอง ทั้งนี้ คณะสงฆ์เองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ส่งผลให้พระสงฆ์เดินตามกลไกรัฐมากกว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (พระณรงค์ สังขวิจิตร, 2560 : 27-40)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบันมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดูแลและมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ พร้อมทั้งมีการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับเพื่อจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ตั้งแต่การปกครองจนถึงการรักษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2539 : 55-56) ได้ให้ข้อมูลตามทัศนะของพระพุทธศาสนา การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีจุดหมายในตัวเอง แต่เป็นเพียงปัจจัยหรือสภาพที่เอื้ออำนวย เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาโดยรวม หากไม่มีการปกครองด้วยการศึกษา ก็จำเป็นต้องปกครองด้วยอำนาจ ซึ่งเมื่อปกครองด้วยอำนาจ จะก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ที่เอนเอียงไป

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ในทางความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงนำมาซึ่งปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจ และนำไปสู่การเพิ่มการใช้อำนาจและการใช้อำนาจมากขึ้นตามลำดับ การเน้นการลงโทษจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งไม่ใช่การปกครองที่มุ่งสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองที่พยายามกำจัดคนเลว

โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดและมีเจ้าคณะใหญ่ซึ่งมี 5 เจ้าคณะ เป็นผู้ควบคุมดูแลเขตปกครองสงฆ์แต่ละคณะ ส่วนในภูมิภาคนั้นแบ่งเขตปกครองออกเป็น 18 ภาค มีเจ้าคณะภาค แต่ละภาคเป็นผู้รับผิดชอบและมีส่วนที่รับผิดชอบอยู่ภายใต้ อีก 3 ชั้น คือ จังหวัด อำเภอ และตำบล ถึงแม้ว่าการปกครองคณะสงฆ์จะมีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน แต่เนื่องจากคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่ใหญ่และมีพระภิกษุ สามเณรเป็นจำนวนมาก แต่สภาพปัญหาทางอำนาจการบริหารยังคงมีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กรมการมหาเถรสมาคมเพียงไม่กี่รูป ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานที่มีพื้นที่ทำงานจะขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ จริง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในระดับจังหวัดลงมา การทำงานของคณะสงฆ์จึงมีลักษณะการทำงาน เหมือนระบบราชการที่รอคำสั่งจากเบื้องบน (ศุภชัย มานุษยวิทยาสรินธร, 2542)

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิตฺติเมธี) (2546: 49) อธิบายว่าการบริหารงานคณะสงฆ์ หมายถึง การ กำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยอาศัยหลักการ วิธีการ และระเบียบที่สนับสนุน การดำเนินการกิจสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. **การปกครอง** เป็นการจักระบบความเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์ โดยเน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นสำคัญ
2. **การศาสนศึกษา** เป็นการจักระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร โดยเน้นการเรียนการสอนตาม หลักสูตรเป็นงานหลัก และการศึกษาอบรมเป็นงานรอง
3. **การเผยแผ่** เป็นกระบวนการประกาศพระพุทธศาสนา โดยเน้นการออกไปอบรมสั่งสอน หรือเปิด โอกาสให้ผู้สนใจเข้ามารับการอบรม
4. **การสาธารณูปการ** เป็นกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ โดยเน้นการพัฒนาภายในวัดเป็นงาน หลัก และถือว่างานอื่นเป็นงานรอง
5. **การศึกษาสงเคราะห์** เป็นกระบวนการสงเคราะห์ประชาชนในทุกช่วงวัย ให้ได้รับการศึกษาอย่าง ต่อเนื่องในลักษณะ “การศึกษาแห่งชีวิต” โดยเน้นกลุ่มเยาวชนเป็นเป้าหมายหลัก และกลุ่มอื่น ๆ เป็นเป้าหมาย รอง
6. **การสาธารณสงเคราะห์** เป็นกระบวนการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ภัยจากวินาศภัย อุบัติภัย และสาธารณภัย

การบริหารงานคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพต้องรับผิดชอบในการสนองงานคณะสงฆ์ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยมีการอุปถัมภ์คุ้มครองและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ดูแลรักษาสาสนสมบัติ และพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาโลก นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุน

ส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง พุทธศาสนิกชนมีความเข้มแข็งและความสุขตามหลักพุทธธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมศีลธรรมและค่านิยมสังคม โดยการอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์จริง (พระสุริโยรุ่งเรือง และธิดาภูมิ หนัณมี, 2561 : 101-115) ในปัจจุบัน การปกครองทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ได้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบร่วมกัน แม้แต่การพิจารณาเลื่อนหรือแต่งตั้งสมณศักดิ์ ก็เป็นหน้าที่ที่คณะสงฆ์จะร่วมกันพิจารณาและให้ความเห็นชอบตามลำดับชั้น เมื่อผ่านการพิจารณาของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับแล้ว จึงนำเสนอต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา หากมหาเถรสมาคมให้ความเห็นชอบ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะเสนอเรื่องขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อพระราชทานสถาปนาและแต่งตั้งสมณศักดิ์ตามระเบียบของราชการ สมณศักดิ์ มีความสัมพันธ์กับลำดับชั้นของการปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงมักเป็นผู้ปกครองสงฆ์ในระดับสูง เนื่องจากระเบียบการแต่งตั้งผู้บริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้กำหนดให้ระดับชั้นสมณศักดิ์เป็นหนึ่งในคุณสมบัติสำคัญสำหรับการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการที่จะได้รับการเลื่อนหรือแต่งตั้งสมณศักดิ์ ต้องมีคุณสมบัติทั้งในส่วนตัวและส่วนของวัด รวมถึงผลงานด้านสาธารณูปการ เช่น การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานหรือถาวรวัตถุ โดยต้องแสดงรายละเอียดผลงานและจำนวนเงินค่าก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบ ซึ่งผลงานเหล่านี้สะท้อนถึงแรงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น ดังนั้น พระสงฆ์ผู้มีสมณศักดิ์จึงเป็นกำลังสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ณัฐพร จินดาสวัสดิ์, 2558 : 34-35)

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยมีความสำคัญในการจัดระเบียบและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา โดยมีการผสมผสานระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมายเพื่อให้การปกครองมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การใช้พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบัน มหาเถรสมาคมมีอำนาจในการดูแลและกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่มีความเป็นเอกภาพ การบริหารงานคณะสงฆ์มีการจัดการใน 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ทุกภารกิจมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรือง การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นการกระจายอำนาจ ร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกันในทุกระดับ

สถานการณ์ของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนไป สรรพสิ่งในโลกย่อมแปรเปลี่ยนตาม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงจิตใจ การที่พระสังฆาธิการจะบริหารกิจการคณะสงฆ์ในรูปแบบเดิมอาจทำได้ แต่เสี่ยงต่อการทำให้งานพระพุทธศาสนาไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การปรับตัวของพระสังฆาธิการในการนำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาใช้นั้น จำเป็นต้องดำเนินการด้วยความเข้าใจ รู้เท่าทัน และเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (พระมหาจันทน์ สิริวัฒน และคณะ, 2564 : 371-383) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบัน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

สำคัญของประเทศไทย มีความผูกพันแน่นแฟ้นกับประชาชนและประเทศชาติ แนวคิดในทุกด้านของสังคมไทยล้วนมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น จนมีผู้กล่าวว่า การวิเคราะห์สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทยไม่อาจมองข้ามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักร และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังเป็นตัวเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เกิดความเป็นเอกภาพ ทั้งในด้านระบบความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งล้วนมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน จนถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของชาติไทย (สถาปนิกรูปแห่งชาติ, 2558 : 3)

การจัดระเบียบองค์กรคณะสงฆ์ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ครอบคลุมด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนาธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่า นอกจากนี้ ยังรวมถึงการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การพิจารณาข้ออุทธรณ์ การแต่งตั้งหรือถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตลอดจนการควบคุมดูแลให้ข้อวัตรปฏิบัติและจริยาของพระภิกษุสามเณรเป็นไปตามที่กำหนด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันคณะสงฆ์ไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกด้าน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการมีความก้าวหน้าอย่างมาก คณะสงฆ์จึงควรนำวิทยาการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหาร เช่น การอาศัยรูปแบบการบริหารแบบราชการของภาครัฐในบางกิจการ การนำการบริหารที่คล่องตัวแบบองค์กรเอกชนมาใช้ในบางกรณี และการบริหารกิจการบางด้านโดยยึดหลักพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2541 : 45)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) (2535) ได้กำหนดรูปแบบโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยให้พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมาย อาทิจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และประกาศต่าง ๆ หากพระภิกษุสงฆ์ละเมิดข้อบัญญัติแห่งสิกขาบทในพระวินัย จะได้รับโทษตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ แต่ในกรณีที่ละเมิดข้อบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม หรือระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ก็จะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดในบทบัญญัติเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม หากมีการกระทำที่ไม่มีตัวบทกฎหมายเอาผิด หรือบทบัญญัติเกิดขึ้นภายหลัง การกระทำนั้นจะไม่สามารถถูกลงโทษย้อนหลังได้ และไม่อาจเพิ่มโทษที่กำหนดไว้เดิมให้สูงขึ้นได้

ในปัจจุบัน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีหลากหลายรูปแบบ โดยส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมโยงและไม่สอดคล้องกัน ราวกับว่าเป็นการศึกษาในหลายระบบหรือไม่มีระบบที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความสับสนและความไม่มั่นใจทั้งในกลุ่มพระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2529) ปัญหานี้กลายเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่เป็นระเบียบ ความหย่อนประสิทธิภาพ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกิจการพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน วิฤตการณ์ในคณะสงฆ์ไทยสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพของพระสงฆ์

ที่ลดลง ไม่เพียงแต่ขาดความรู้ในพุทธธรรม แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือความถดถอยในด้านอาจารย์หรือความประพฤติอันดีงามตามพระธรรมวินัย ส่งผลให้จำนวนพระภิกษุเพิ่มขึ้น ชาวอีสานเกี่ยวกับพระสงฆ์ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังเกิดลัทธิและพิธีกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น ไสยศาสตร์และพุทธพาณิชย์ ซึ่งสร้างความเข้าใจผิดและทำให้ภาพรวมของพระพุทธศาสนาเสื่อมถอย คนส่วนใหญ่มองว่าพระพุทธศาสนาเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่มั่งคั่ง และพระสงฆ์เองก็มีพฤติกรรมที่ไม่น่าเคารพนับถือ

ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ลดน้อยลงจนเกิดความเหินห่างและแตกแยก พระสงฆ์ไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดให้ชาวพุทธสนใจหรือเอาใจใส่ ส่งผลให้พฤติกรรมของพระสงฆ์แย่ลงเรื่อย ๆ และวิกฤตในคณะสงฆ์ยังทวีความรุนแรง ความเหินห่างระหว่างคณะสงฆ์กับสังคมในปัจจุบันยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของวัด วัดหลายแห่งร่ำรวยมหาศาล ขณะที่ชาวบ้านรอบวัดยังคงมีฐานะยากจน บางกรณีวัดถึงขั้นไล่รื้อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเพื่อนำที่ดินไปพัฒนาเชิงพาณิชย์ ซึ่งต่างจากอดีตที่พระสงฆ์และชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันมาก ชาวบ้านบริจาคที่ดินให้วัด และวัดเองก็ตอบแทนด้วยการให้เช่าที่ดินในราคาถูก ทำให้ชุมชนรอบวัดเติบโต สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่ศรัทธาในพระสงฆ์และไม่รู้สึกที่วัดเป็นของชุมชนอีกต่อไป วัดในสายตาของชาวบ้านจึงกลายเป็นพื้นที่ของคนมีฐานะ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนห่างเหินและอ่อนแอลงอย่างเห็นได้ชัด (สถาปนิกรูปแห่งชาติ, 2558 : 6)

สรุปได้ว่า สถานการณ์คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้การบริหารงานคณะสงฆ์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย ขณะเดียวกันการศึกษาของพระภิกษุสามเณรขาดความเชื่อมโยงและเป็นระบบ ทำให้เกิดความสับสนและขาดประสิทธิภาพ ความประพฤติของพระสงฆ์บางส่วนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยลดความศรัทธาของประชาชน เกิดวิกฤตในคณะสงฆ์และความเหินห่างระหว่างวัดกับชุมชน การปรับปรุงระบบบริหารและฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อธำรงความเป็นเอกภาพ

สังคมในยุคศุก้า

เกียรตินพวิทย์ อุดมธนะธีระ (2565) ได้อธิบายว่าแนวคิด VUCA มีต้นกำเนิดจากกองทัพสหรัฐฯ ในช่วงสงครามอัฟกานิสถานและอิรัก เพื่อบริหารสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และต่อเนื่อง ต่อมาแนวคิดนี้ได้รับการนำมาใช้ในโลกธุรกิจ เพื่ออธิบายสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง เช่น การพัฒนาของเทคโนโลยี การแข่งขันที่รุนแรง รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและเศรษฐกิจที่ผันผวน ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรทั่วโลก แนวคิดนี้เรียกรวมกันว่า VUCA World

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ในบริบทของโลกธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับแนวคิด Disruptive Innovation ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่พลิกโฉมรูปแบบธุรกิจดั้งเดิม โดยมีคำเตือนที่มักกล่าวถึงว่า “รีบเปลี่ยนแปลงเสียก่อน มิฉะนั้นคุณก็อาจจะถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลง”

ความหมายของ VUCA คำว่า VUCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่สะท้อนถึงความท้าทายของยุคนี้ ได้แก่

Volatility (ความผันผวน) สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและคาดเดาได้ยาก โดยมักเกิดจากปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหรือภัยธรรมชาติ

Uncertainty (ความไม่แน่นอน) ความไม่ชัดเจนที่ทำให้ยากต่อการวางแผน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ การเมือง หรือการเกิดธุรกิจใหม่ที่ทดแทนธุรกิจดั้งเดิม

Complexity (ความซับซ้อน) สถานการณ์ที่มีปัจจัยหลายด้านเกี่ยวพันกัน ตัวแปรแต่ละตัวส่งผลกระทบต่อถึงกัน หากจัดการไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบโดยรวม

Ambiguity (ความคลุมเครือ) สถานการณ์ที่ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงไม่ชัดเจน และขึ้นอยู่กับ การตีความ บทบาทของ VUCA ในโลกธุรกิจ ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา แนวคิด VUCA ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในโลกธุรกิจ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ชีวิตประจำวัน และการดำเนินงานขององค์กร เพื่อรับมือกับความท้าทายในยุค VUCA องค์กรยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนา กลยุทธ์การปรับตัว ที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า แนวคิด VUCA มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กรในยุคที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและคาดเดาไม่ได้ องค์กรที่สามารถปรับตัวให้ทันกับความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ จะมีความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนากลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความยั่งยืน และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศอก้า

จากการศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศอก้าได้ดังนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ VUCA ซึ่งมีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ต้องอาศัยการปรับตัวและการเตรียมพร้อม เพื่อให้สามารถก้าวข้ามความท้าทายและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประเด็นสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในสถานการณ์ VUCA

1. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดกล้าแสดงออก และนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม
2. การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างทีมงานที่สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้แก้ปัญหา ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และเพิ่มความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน
3. การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน จะช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพในการรับมือกับความท้าทาย

แนวทางรับมือกับองค์ประกอบของ VUCA

ความผันผวน (Volatility) พัฒนาทักษะการปรับตัวที่รวดเร็ว เตรียมแผนงานที่ยืดหยุ่น และออกแบบกลยุทธ์ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ความไม่แน่นอน (Uncertainty) สร้างความเข้าใจในความไม่แน่นอนผ่านการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และคาดการณ์แนวโน้มเพื่อสนับสนุนการวางแผนและการเตรียมการรับมือ

ความซับซ้อน (Complexity) ใช้แนวทางเชิงระบบเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ พร้อมส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร

ความคลุมเครือ (Ambiguity) ยอมรับความไม่ชัดเจนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทดลองแนวทางใหม่ ๆ พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลว และสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง

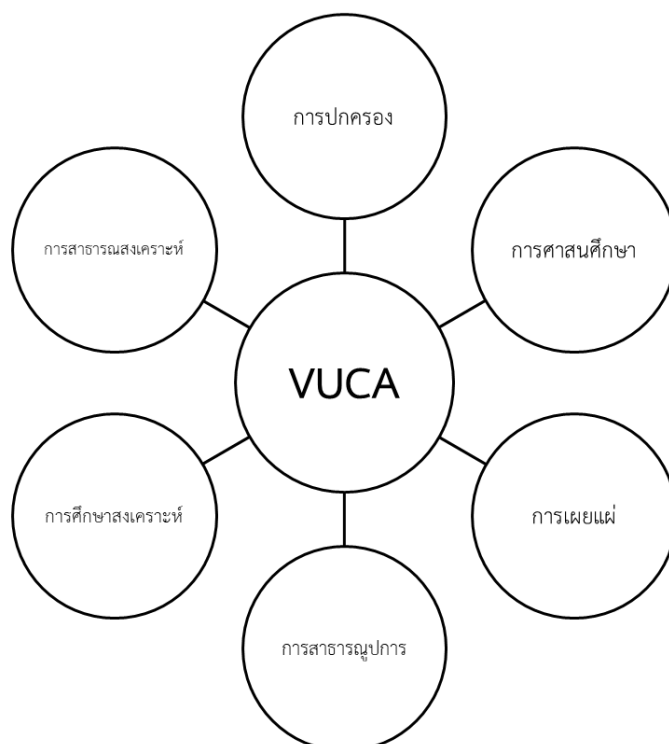
การจัดการกับสถานการณ์ VUCA ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวทั้งในระดับบุคคลและองค์กร สร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง และใช้ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ VUCA ต้องมีการปรับตัวและเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ตลอดเวลาเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ความเป็นเอกภาพในองค์กร การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารที่ประสบความสำเร็จ การรับมือกับความผันผวนต้องพัฒนาทักษะการปรับตัวเร็วและออกแบบกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น ขณะที่การรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือจำเป็นต้องใช้แนวทางเชิงระบบและสร้างวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง การจัดการสถานการณ์ VUCA จำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวทั้งในระดับบุคคลและองค์กรเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการศึกษา

แผนภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศตวรรษที่ 21

(ที่มา : ผู้เขียน)

จากแผนภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการปรับกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ในยุค VUCA ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

1. การปกครอง การบริหารจัดการคณะสงฆ์ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดีต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยสร้างระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสร้างความโปร่งใส ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาผู้นำที่มีความสามารถในการรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือ

2. การศาสนศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นยุค VUCA เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้พระสงฆ์และประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่มีความซับซ้อนได้

3. การเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้คนหลากหลายกลุ่ม โดยใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการถ่ายทอดธรรมะให้เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ รวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณที่ซับซ้อนของสังคม

4. การสาธารณูปการ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสถานที่ปฏิบัติธรรมในวัดให้สามารถรองรับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยเน้นการจัดการที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ

5. การศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชนและผู้ด้อยโอกาส โดยการสร้างระบบการศึกษาแบบองค์รวมที่เน้นพัฒนาคุณธรรมและความสามารถที่ตอบโจทย์สังคมยุค VUCA รวมถึงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์

6. การสาธารณสงเคราะห์ การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในสังคมต้องมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภัยพิบัติ โดยการวางแผนที่ยืดหยุ่น การระดมทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการประสานงานกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือครอบคลุมและทันต่อเหตุการณ์

เมื่อพิจารณาในทุกด้าน คณะสงฆ์ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ พัฒนาทักษะ และส่งเสริมความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงและความยั่งยืน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน

บทสรุป

ความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ โดยเน้นการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การบริหารงานคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการช่วยเหลือสังคมอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีและข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการจัดการ การเผยแผ่ศาสนาต้องปรับรูปแบบให้ทันสมัย เช่น การใช้สื่อดิจิทัล ในขณะที่การศึกษาพระสงฆ์และประชาชนต้องพัฒนาทักษะที่ตอบโจทย์ยุคใหม่ รวมถึงการสร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน การวางแผนและกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในระดับของการบริหารคณะสงฆ์ในอนาคต

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. (2565). *โลกยุคคว่ำ (VUCA World) โลกยุคที่มีความผันผวน*. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567. จาก <https://www.iok2u.com/article/innovation/vuca-world>
- ณัฐพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระณรงค์ สังขจิต. (2560). การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 27-40.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธิการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). (2530). *ธรรมบทวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวัน.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). (2546). *ธรรมปริทัศน์ “46”*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2539). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาจำนงค์ สิริวิณฺโณ และคณะ. (2564). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21 *วารสารพัฒนาการเรียนรู้*, 6(6), 371-383.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2529). *การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระศรีสังญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร). (2561). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2542). *วิกฤตพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *วาระปฏิรูปพิเศษ 5 : การปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้อง พิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ศิลปะและการสร้างภูมิคุ้มกันทางความรักวิถีพุทธของวัยรุ่น ในยุค Disruption
 Art and building immunity in Buddhist love among
 teenagers in the era of disruption

ดร.ธนวิชญ์ กิจเดช¹

Dr.Thanawit Kitdet

พระมหาสงกรานต์ จันทาพูน²

Phramaha Songkran Chantapoon

พระเกียรติกร พรหมรัตน์³

Phra Kriattikorn Pormrat

นางสาวเอื้องฟ้า ตระวิพา⁴

Miss Auangfa Turawipak

บทคัดย่อ

ความรักเป็น องค์ประกอบด้านความใกล้ชิดเป็นแกนหลักที่สามารถพบได้ในความสัมพันธ์ทุกรูปแบบ มีความคงทนค่อนข้างสูง และมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระยะยาว ส่วนความเสน่หามักพบในความสัมพันธ์เชิงคู่รักเท่านั้น เด่นชัดในความทรงจำ และมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระยะสั้น มีผลต่อปฏิกิริยาทางร่างกายและการรับรู้ความเจ็บปวด ขณะที่ความผูกมัดนั้นมีความผันแปรในแต่ละช่วงอายุ เช่น มีความผูกมัดกับครอบครัวในวัยเด็ก ผูกมัดกับเพื่อนในช่วงวัยรุ่น และผูกมัดกับคนรักในวัยผู้ใหญ่ มีผลต่อการรับรู้ความเจ็บปวดและความสามารถในการควบคุมตนเอง จำแนกความรักออกได้เป็นประเภทต่างๆ 8 ประเภท 1. การไม่มีความรัก (nonlove) 2. ความชอบ (liking) 3. รักแบบหลงใหล (infatuated love) 4. ความสัมพันธ์แบบปราศจากความรัก (empty love) 5. รักแบบโรแมนติก (romantic love) 6. รักแบบมิตรภาพ (companionate love) 7. รักแบบไร้สติปัญญา (fatuous) 8. รักสมบูรณ์แบบ (consummate love)

¹ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: Thanawitkitdet@gmail.com

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เมื่อเรามองตามหลักคำสอนของศาสนาในเรื่องของ ความรัก ในทางพุทธศาสนาไม่ได้มีความหมายเพียงความรู้สึกผูกพันระหว่างบุคคลเท่านั้นแต่หมายรวมไปถึงความรู้สึกติดตาต้องใจในวัตถุและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย ซึ่งความรักเกิดจากอุปาทานประเภทที่เรียกว่า กามปาทาน หรือความยึดมั่นโดยความเป็นกามหรือของรักใคร่ทั่วไป ตามปกติมนุษย์ มีความติดพันในสิ่งที่น่ารักใคร่พอใจ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ รวมเรียกว่า กามารมณ์ 6 เป็นเหตุนำมาซึ่งความยุ่งยากวุ่นวายไม่จบสิ้น เพราะมนุษย์ต้องดิ้นรนชวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งความสบายใจในทาง รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส กล่าวได้ว่าในทางโลกการติดกามจะเป็นประโยชน์เพราะจะทำให้รักครอบครัว ขยันขันแข็งในการแสวงหาทรัพย์และชื่อเสียง ฯลฯ แต่ในทางธรรมะจะรู้สึกรู้ว่าเป็นทางมาของความทุกข์ อันเร้นลับ การติดกามเป็นสิ่งที่ต้องละกันให้หมดจึงจะดับทุกข์ได้ จึงเป็นศาสตร์และศิลปะและการสร้างภูมิคุ้มกันทางความรักวิถีพุทธของวัยรุ่น ในยุค Disruption

คำสำคัญ : การสร้างภูมิคุ้มกัน; ความรักวิถีพุทธ; วัยรุ่น; Disruption

Abstract

Love is the core element of intimacy that can be found in any type of relationship. It is quite durable, and plays an important role in long-term relationships. Affection is often found only in romantic relationships, prominent in memory and plays an important role in short-term relationships. Affects physical reactions and perception of pain. While attachment varies at different ages, such as attachment to family in childhood, Bonded with friends during adolescence and tied to lovers in adulthood. It affects pain perception and self-control. Love can be classified into 8 different types: 1. Not having love (nonlove) 2. Liking 3. Infatuated love 4. Relationship without love (empty love) 5. Romantic love 6. Love in a friendly way (companionate love) 7. Love without intelligence (fatuous) 8. Perfect love (consummate love)

When we look at the teachings of religion regarding love, in Buddhism it does not only mean feelings of connection between people, but also includes feelings of attraction in objects and other living things. Love comes from a type of preconceived notions called *kampāḍāna* or clinging to sensual things or things general love as normal human. Being addicted to things that are cute and pleasing, including form, sound, smell, taste, touch, and dharma, collectively called the 6 *kāmaas*, is the cause of endless chaos. Because humans have to strive to gain comfort in form, sound, smell, taste, and touch. It can be said that in the world of sexual addiction it will be

beneficial because it will make you love your family. Be diligent in seeking wealth and fame, etc. But in Dhamma, you will feel that it is the source of mysterious suffering. Sexual addiction is something that must be completely abandoned in order to end suffering. Therefore, it is a science and art and immunization through Buddhist love for teenagers in the Disruption era.

Keyword : Immunization; Buddhist love; adolescence; disruption

บทนำ

ความรักของสังคมโลก ยังเป็นเรื่องที่ยังหาข้อสรุปของปัญหาในคำตอบที่ว่า รักคืออะไร บางทีว่าความรักนั้นคือการให้ บางทีว่าความรักคือการเสียสละ บางทีว่าความรักนั้นก็คือยาพิษ ที่มนุษย์เรานั้นคิดและปรุงแต่งว่ามันเป็นความรัก หรือความรักอาจจะเป็นเพียงแค่สารในสมองของมนุษย์คิดไปเองก็เท่านั้น เพราะแต่ละบุคคลก็มีความหมายของคำว่า “รัก” ไม่เหมือนกันและเพื่อจะให้เข้าใจความรักมากขึ้นจากนักปรัชญาของโลกที่ได้ให้ความหมายนิยามของความรักไว้ หากจะพูดถึงจุดประสงค์ความรักจากนิยามของนักวิทยาศาสตร์และนักจิตวิทยา คงบอกได้ว่าความรักเป็นเพียงความต้องการของธรรมชาติเพื่อให้มนุษย์นั้นได้ดำรงเผ่าพันธุ์ก็เท่านั้น แต่ในทางทัศนคติของนักปรัชญาได้พูดถึงความรักต่างออกไป

Plato กล่าวว่า รักแท้เป็นเพียงแค่อุดมคติเท่านั้นไม่มีอยู่จริง เนื่องจากเพลโตมีทัศนคติเกี่ยวกับโลกและสิ่งต่างๆว่าสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นมาได้เพราะมีแบบ (Form) และแบบที่สมบูรณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกเป็นแค่ของที่ลอกเลียนแบบเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์เพราะฉะนั้นความรักที่เกิดขึ้นบนโลกจึงเป็นความรักที่ลอกเลียนแบบมาจากความรักในอุดมคติเท่านั้น “นี่เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมการด่วนปักใจรักจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยกย่อง เพราะว่าเวลาเป็นเครื่องทดสอบความรักที่ดีที่สุด (พอไซเนียส, ปรัชญาความรัก 2565)

Buddhism กล่าวว่า รักคือความทุกข์ “ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์” นี่คือนิยามความรักในทัศนะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เป็นศาสดาเอกของโลกใบนี้ พระองค์กล่าวไว้ว่า “ความรัก” นั้นถือว่าเป็นกิเลสอย่างหนึ่งของมนุษย์ และทำให้มนุษย์นั้นไม่สามารถหลุดพ้นออกมาจากความทุกข์นั้นได้ เพราะมนุษย์นั้นต้องยึดติดกับความรักที่อยากจะครอบครองและเป็นทุกข์เมื่อเสียมันไป เพราะฉะนั้นแล้วความรักในทางพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นความทุกข์

คำว่าความรัก “ในวัยรุ่น” นั้นมีหลายความหมายไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเสน่หาจนถึงขั้นผูกพันทางอารมณ์ และยังอาจหมายถึง ความรู้สึก ในสภาพอารมณ์และความพอใจที่สามารถดึงดูดผู้คนเข้ามา บ่งบอกว่าเป็นความต้องการอย่างเสน่หาและอาจมีความสัมพันธ์ทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกหนึ่งรูปแบบของความรักที่เป็นความใกล้ชิดทางอารมณ์ของความรักในครอบครัว หรือรักที่ บริสุทธิ์ เช่นความรักในความเป็นเพื่อน หรือจะเป็นรักที่อุทิศตนในทางพระพุทธศาสนา กล่าวสรุปได้ว่า รักนั้นมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับว่า ณ เวลานั้นอยู่ใน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

สถานการณ์ใด “ความรัก” ก็อาจจะเปลี่ยนไปตามความรู้สึกนั้นได้ วัยรุ่นมัก มีความเข้าใจในความรักแบบผิด เช่น ความรักที่กล่าวว่าเป็นรักที่บริสุทธิ์ที่สุดคือ ความรักที่มีให้ พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว มักเป็นความรักที่วัยรุ่นมักจะมองข้าม ทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว ความรักที่มีให้เพื่อน เป็นความรักที่มีแบบมิตรภาพ ความห่วงใย บรรณาติ ค่อยช่วยเหลือยามที่เพื่อนเดือดร้อน กล่าวคือเป็นที่ปรึกษายามเพื่อนนั้นทุกข์ใจ และความรักที่มีให้คนพิเศษ ก็ คือ ความรักที่รักแบบคนรัก เป็นความรักที่เกิดขึ้นได้ทุกรูปแบบ ทั้งความสุข ความเศร้า ความเหงา เสียใจ ดีใจ หึงหวง การแสดงความเป็นเจ้าของและสุดท้ายมักจบลงด้วย ความรักที่แสดงออกมาด้วยการครอบครองและมีเพศสัมพันธ์ นี่เป็นความรักที่วัยรุ่นมักให้ความสำคัญในเรื่องความรัก “แบบคู่รัก” มากกว่า รักแบบอื่นๆ วัยรุ่นจึงต้องเรียนรู้ที่รับรู้ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น สามารถจัดการกับอารมณ์ต่างๆของตนเอง ไม่ว่าเราจะมีคามฝังใจว่า ความรักนั้นให้ ความสุขสำราญใจเสมอ ในขณะที่เดียวกันก็ขอให้ตระหนักไว้ด้วยว่าบ่อยครั้งความรักก็นำมาซึ่งความเจ็บปวด และมี แต่การเรียกร้อง เห็นแก่ตัว เพราะไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใด เมื่อความรักนั้นจบลง ทุกคนย่อมมีความเจ็บปวด ผิดหวัง เสียใจ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแต่ละเหตุผล และในที่สุดถ้าเรารู้จักการจัดการกับอารมณ์พวกนี้ได้ เมื่อวันเวลาผ่านไป หรือเมื่อเราสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นมาใหม่ได้ นั่นก็จะเป็นกระบวนการปรับตัวของเรา และ ต้องมุ่งมั่นและย้ำกับตัวเองเสมอว่า ชีวิตของคนเราต้องก้าวต่อไปข้างหน้า ไม่ว่าจะเกิดปัญหาหรืออุปสรรคขึ้นมาก็ ตาม

ธรรมชาติของความรักเป็นนามธรรม โดยปกติแล้วความรัก จะหมายถึงความรักระหว่างบุคคลซึ่งเป็น ประสบการณ์ที่บุคคลหนึ่งรู้สึกกับอีกบุคคลหนึ่ง บ่อยครั้งที่ความรักเกี่ยวข้องกับความรู้สึกเอื้ออาทรหรือคิดว่า ตนเองเหมือนกับบุคคลหรือสิ่งอื่น ซึ่งอาจรวมไปถึงตัวบุคคลนั่นเอง (อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์, 2563)

ในสังคมไทยมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ศาสนาใด สัญชาติใด ค่านิยมถือเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนิน ชีวิตของบุคคลในสังคม เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์และสถาบันต่าง ๆ ซึ่งจะมองไปทางค่านิยม เพราะคำว่า “ค่านิยม” อาจหมายถึง สิ่งที่ยึดถือเป็นมาตรฐานในการวัดคุณค่าของสิ่งของต่าง ๆ หรือหมายถึงสิ่งที่เขาเห็นว่า มีคุณค่า ที่เขาจึงรัก หวงแหน อยากมีอยากได้ อยากเป็น อยากเป็นเจ้าของ และสำหรับวัยรุ่นนั้น จะมีลักษณะทาง ธรรมชาติที่แตกต่างจากวัยอื่น คือวัยรุ่นทุกคนต้องการความมีพวกพ้อง (Sense of Belonging) ต้องการเป็นที่ ยอมรับ (Acceptance) ต้องการเป็นที่รู้จัก (Recognition) ต้องการยอมรับในความเป็นผู้ชาย และผู้หญิงอย่าง เต็มที่จากบุคคลอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน ไม่เพียงแต่เพศเดียวกันเท่านั้น แต่จากเพศตรงข้ามด้วยกัน จึงทำให้วัยรุ่นมัก สนใจในเรื่องความรัก และแสวงหาคู่ครองด้วยวัยที่ยังไม่พร้อมจะรับผิดชอบ ซึ่งค่านิยมทุกวันนี้เป็นไปตามกระแส โลกที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะสังคม สื่อที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสิ่งเหล่านี้ จึงทำให้วัยรุ่นประพฤติดิตทำนองครองธรรม หรือทำตามค่านิยมของสังคมด้วย (ค่านิยมของวัยรุ่นเกี่ยวกับความรักคู่ครอง, การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9)

ปัญหาหลักของวัยรุ่นที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมาจากการมีความรักของวัยรุ่น อันนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ข้อมูลจากการสำรวจสถานะสังคม และวัฒนธรรมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศและการมีเพศสัมพันธ์ ตลอดจนค่านิยมของวัยรุ่นในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป โดยประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มยอมรับกับการมีเพศสัมพันธ์ของผู้หญิงก่อนวัยอันควรหรือก่อนแต่งงานเพิ่มขึ้นมากคือ ในปี 2562 ขณะเดียวกันก็ยอมรับการอยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงานเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวข้างต้น น่าจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีผู้หญิงวัย 10-14 ปี ที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี 2562 มีการตั้งครรภ์และการคลอด 1,933,318 คน เพิ่มขึ้นเป็น ในปี 2563 ทั้งนี้ถือว่ามีความเสี่ยงสูงที่จะมีโรคแทรกซ้อนระหว่างการคลอด เพราะร่างกายยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่ รวมทั้ง มีโอกาสเสี่ยงต่อการตายของทารกอีกด้วยความคิดเห็นเหล่านี้ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมยุคใหม่ ยิ่งเห็นแนวโน้มตั้งครรภ์ในวัยเรียนก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ อาจเพราะมีวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยพร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ในวันวาเลนไทน์ เพียงแค่คิดสั้น ๆ ว่าเป็นการมอบความรักให้แก่กันในวันสำคัญ หากไม่ว่าปัญหาที่ตามมานั้นมีมากมายเพียงใด

ความหมายเกี่ยวกับศิลปะทางความรัก

ศิลปะเป็นภาษาแห่งอารมณ์ ความรู้สึก ศิลปินในกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นการแสดงออกของ“อารมณ์ ความรู้สึก” สะท้อนใจเป็นคุณค่าสำคัญที่สุด ศิลปินในกลุ่มนี้จึงมักจะมีภูมิหลังของชีวิตส่วนตัวที่ได้รับแรงกดดันจากสังคมจนมีบุคลิกภาพพิเศษ การทำงานศิลปะเป็นเสมือนวิถีทางของการระบายปลดปล่อย ลดแรงกดดัน และเขายังสามารถแปรเปลี่ยนแรงกดดันนี้ให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ที่มีพลานุภาพอย่างยิ่งแรงกดดันจากภายในของศิลปินกลุ่มนี้ได้กลายเป็นคุณสมบัติสำคัญที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพราะดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการแสดงออกอย่างซื่อ บริสุทธิ์ ศิลปะในกลุ่มนี้ เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกอย่างชัดเจน โดยการปฏิเสธความประณีต ละเอียดย่อน ของความงามทางรูปทรงและเทคนิค ฝีมือ ศิลปินที่มีความเชื่อในกลุ่มนี้สร้างสรรค์ผลงานในลักษณะที่ทำตรงกันข้าม ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์กับสุนทรียภาพ ทั้งด้วยวิธีการดัดแปลงรูปทรง โดยการฉีกทิ้ง หด ย่อ ขยาย แปรเปลี่ยนรูปทรงให้บิดเบี้ยว ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง รวมทั้งการใช้เส้นสายที่หยาบกระด้าง สีเส้นที่สด ดิบ น้ำหนักที่ตัดกันอย่างชัดเจน รุนแรง พวกเขาได้เปลี่ยนความเชื่อ หลักการ และคุณค่าสำคัญจากศิลปะที่เป็นภาษาแห่งความงาม มาเป็นศิลปะที่เป็นภาษาแห่งอารมณ์ความรู้สึก ศิลปะที่เป็นภาษาแห่งการแสดงออกของอารมณ์นี้ได้พัฒนาไปจนถึงจุดสูงสุดในแนวจิตรกรรมนามธรรมแห่งลัทธิศิลปะแอ็บสแตรก เอ็กส์เพรสชันนิสม์ โดยการตัดทิ้งเรื่องราว ความหมายที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมแบบศิลปะเอ็กส์เพรสชันนิสม์ออกไป พัฒนาเทคนิคจิตรกรรมใหม่ที่ไม่เคยมีการใช้มาก่อนใน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

โลกแห่งจิตรกรรมและเป็นเทคนิคที่ตอบสนองต่อการแสดงออกได้อย่างสิ้นไหล รวดเร็ว ฉับพลันและรุนแรง ประสานกับการขยายขนาดของจิตรกรรมให้ใหญ่โตขึ้นอย่างมากมาย ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้การแสดงออกของอารมณ์รุนแรง และตรงออกมาจากจิตไร้สำนึกได้อย่างอัตโนมัติ

ความหมายของความรัก คือ การจะหาความหมายของความรักนั้นไม่ยากนัก แต่ทุกคนบนโลกใบนี้ต่างเคยรักและเคยถูกรักด้วยกันมาแล้วทั้งนั้น ชีวิตมนุษย์ต่างเกี่ยวข้องกับความรักตั้งแต่เกิด จนตาย เด็กที่เพิ่งเกิด รักใคร่ไม่เป็น แต่ก็มักจะถูกความรักโอบอุ้ม จากพ่อแม่และญาติพี่น้องทำให้เขาเติบโตมาได้

ตามหลักจิตวิทยา ความรักคืออารมณ์ ประเภทสุข อย่างหนึ่ง ที่มีพลังมากพอทำให้คนแสดงออกมา และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายให้สายตาได้ประกาย เมื่อคนเรามีความรัก จิตใจก็จะเบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส ร่างกายจะแสดงอาการรักออกมา ยากที่จะปิดบังอาการ ทุกคนต่างค้นหาที่จะรักคนอื่น ขณะเดียวกันก็อยากเป็นที่รักของคนอื่นเช่นกัน กล่าวได้ว่า ความรักเป็นสิ่งที่ดีและสวยงาม (เทวีกา ประดิษฐ์บาทุกา, 2563)

ความหมายของ “วัยรุ่น”

วัยรุ่น หรือ “Adolescence” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Adolescere” หมายถึง การเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ (Steinberg, 1996) ดังนั้น ช่วงวัยรุ่นจึงหมายถึง ช่วงเวลาแห่งการเติบโต จากวัยเด็กที่ยังขาดวุฒิภาวะไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นต้องมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน ในการเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กชายและเด็กหญิงนั้นถือเอาการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้ ทั้งสองเพศจะเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น อาหาร สภาพความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมอื่นๆ วัยรุ่นถือเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต คืออยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่ต้องเรียนรู้ถึงความเป็นตัวของตัวเอง และเป็นวัยที่มักเกิดปัญหาในชีวิตมากที่สุดนอกจากนี้วัยรุ่นเป็นวัยที่มนุษย์พยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงเรียนรู้ บทบาท หน้าที่และพัฒนาความสามารถเฉพาะตน เพื่อที่จะวางแผนชีวิตต่อไปในอนาคตซึ่งถ้าในระยะนี้ วัยรุ่นประสบความสำเร็จในการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง อิริคสัน (Erikson, 1968) ก็จะส่งผลให้วัยรุ่นเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักความสามารถของตน รวมทั้งมีการวางแผนชีวิตที่เหมาะสม ในทางตรงกันข้าม หากเกิดความล้มเหลว ในการค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะตน วัยรุ่นก็จะสับสนในบทบาทหน้าที่และมีผลกระทบต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองแล้ววัยรุ่นยังปรารถนาที่จะเป็นเหมือนผู้ใดผู้หนึ่งในสังคม ด้วยการเลือกเอาลักษณะบางอย่างของต้นแบบมาใช้เป็นลักษณะของตนเอง ซึ่งมักจะได้แก่ พ่อ แม่ญาติ พี่ น้อง และครูอาจารย์แต่การเลียนแบบพฤติกรรมนั้น มิได้จำกัดเฉพาะพฤติกรรมที่ดีอาจมีการรับเอาพฤติกรรมที่มีลักษณะก้าวร้าว หรือ

รุนแรงมาได้จากการประสบกับเหตุการณ์ที่รุนแรงในชีวิต หรืออาจจดจำเอาพฤติกรรมที่ไม่ดีมาจากบุคคลที่ใกล้ชิด และจากสื่อ

ต่างๆ

พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น

สำหรับวัยรุ่น เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม ไปสู่วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองที่นำไปสู่การยอมรับจากคนรอบข้าง ต้องการความอิสระภาพ พัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ (สื่อประกอบการสอนเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการในวัยรุ่น, 2567)

1) พัฒนาการทางด้านร่างกาย ร่างกายของวัยรุ่นจะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อระบบอวัยวะภายใน เช่น ระบบการผลิตฮอร์โมนของต่อมไร้ท่อ และลักษณะโครงสร้างภายนอกร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียง การขยายตัวของกล้ามเนื้อและกระดูก การมีขนขึ้นตามร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งนี้ เพื่อให้ร่างกายของวัยรุ่นเจริญเติบโตได้เต็มที่ผู้ใหญ่ควรเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการก้าวเข้าสู่วัยรุ่น โดยควรให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและการปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง

2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ อารมณ์ของวัยรุ่นจะมีความแปรปรวนและเกิดความเครียดได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้เกิดความกังวลและขาดความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเองเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนและการทำงานของต่อมไร้ท่อ จะทำให้วัยรุ่นมีพลังงานมาก และอาจไม่ได้ใช้พลังงานที่มีให้เกิดประโยชน์จนทำให้ผู้ใหญ่ไม่พอใจ นอกจากนี้เมื่อต่อมเพศถูกพัฒนาเต็มที่วัยรุ่นจะเริ่มสนใจในเพศตรงข้าม และมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจจากเพศตรงข้าม ซึ่งบางครั้งก็อาจจะขัดใจผู้ใหญ่และทำให้ผู้ใหญ่ต่อว่าจนทำให้เกิดความเครียดได้

3) พัฒนาการทางด้านสังคม วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมในทุกด้าน วัยรุ่นต้องการอิสระเสรีภาพในการคิด การปฏิบัติตัว การคบเพื่อน และต้องการความเป็นส่วนตัวจึงทำให้บางครั้งอาจเกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันกับผู้ใหญ่ และส่งผลให้วัยรุ่นหันไปใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัววัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับการคบเพื่อน และต้องการเลือกกลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยม และมีความสนใจในสิ่งเดียวกันเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับ มีความรู้สึกมั่นใจและปลอดภัย ทั้งนี้การคบเพื่อนจะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเรียนรู้การรักษามิตรภาพ มีความเข้าใจตัวเองและรู้จักรับฟังความเห็นของผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับสังคมนับว่าเป็นพัฒนาการที่ยากที่สุดของวัยรุ่น

4) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระดับสติปัญญาเป็นอย่างมาก นักจิตวิทยาพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์หลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า สติปัญญาของมนุษย์จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ระหว่างอายุ 18 ถึง 20 ปีโดยในวัยนี้มนุษย์จะสามารถให้นิยามวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน สามารถแบ่งแยกคุณลักษณะของสิ่งของต่าง ๆ ได้ดีมีพัฒนาการทางความคิดรวบยอด และมีความคิดในระดับที่เป็นนามธรรมพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น รู้จักลองตั้งสมมุติฐานหลายๆแบบ เพื่อหาข้อสรุปที่ดีสามารถแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ โดยมีกระบวนการคิดที่มีระบบและมีเหตุผลมีความจำดีสามารถจดจำสิ่งที่ตนสนใจได้อย่างแม่นยำ แต่มักไม่นำไปใช้ในเรื่องการเรียน มีความคิดกว้างไกลมีจินตนาการ คิดฝันถึงสิ่งต่าง ๆ อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง และมีความเชื่อมั่นในความเชื่อหรือความเห็นของตนอย่างรุนแรง (การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในวัยรุ่น สสส.,2567)

ความรักของวัยรุ่น

มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความต้องการมีความรัก ความรักจะมีความสลับซับซ้อนและเพิ่มกลุ่มคนที่รักมากขึ้น ขยายวงกว้างออกไปสู่สังคมเมื่อมนุษย์เจริญเติบโตขึ้น จากครอบครัวสู่สังคมโรงเรียน เพื่อนที่ทำงานและสาธารณะต่างๆ โดยจะเริ่มต้นจากความรักแบบๆไม่อิงอารมณ์ใคร่ (unromantic love) มาเป็นความรักฉันทคู่รัก หรือรักด้วยใจพิศواسปรารถนา (romantic love) เพื่อเป็นการขยายความ และการอธิบายหลักการ หรือทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความรักของวัยรุ่น

ธรรมชาติและชีวิตของคนอยู่ได้ด้วยความรัก ผู้ที่มีความรัก และคนรักย่อมมีความสุขเพราะจะได้เรียนรู้ว่าตนรักใคร และตนจะมีความสุขมากหากรู้ว่าบุคคลนั้นรักตน

1. ความรักตนเอง เกิดจากการเห็นความสำคัญของตนเองการเริ่มดูแลสุขภาพร่างกายด้วยการออกกำลังกาย การบริหารร่างกาย การระมัดระวังดูแลรักษาหวดทรงให้สวยงาม การดูแลบุคลิกภาพด้านการแต่งกาย ทรงผม พิถีพิถันในเรื่องการเลือกซื้อเสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า หรือสิ่งอื่นที่เหมาะสมกับตัวเอง รู้จักขวนขวายหาความรู้ในการปรับปรุงตัวเอง เช่นเขียนจดหมายถามเรื่องราวที่ตนเองอยากรู้ตามคอลัมน์เกี่ยวกับความงามในหนังสือนิตยสาร หรือโทรศัพท์ปรึกษาตามสถานีวิทย์ที่จัดรายการถาม-ตอบในสารพันปัญหา สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเด็กวัยรุ่น มีความรักและสนใจในตัวเอง ต้องการให้ตนเองดูดีในสายตาของบุคคลที่พบเห็นในสังคม

2. ความรักเพื่อนในช่วงวัยแรกเริ่ม เด็กมีเพื่อนมากมายกลุ่มเพื่อนจะรวมผู้มีลักษณะนิสัยใจคอ และรสนิยมเหมือนกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศเดียวกัน ลักษณะการคบจะเป็นการคบกันในกลุ่มใหญ่แต่เมื่อเข้า

ผู้วัยรุ่นตอนปลายจำนวนเพื่อนในกลุ่มจะลดลงโดยให้ความสนิทสนมเฉพาะคนที่ตนพอใจเท่านั้น เด็กจะคบกันเพื่อการกิน การเที่ยว การเล่น เพื่อให้มีความสนิทสนมกันมากขึ้น และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันตลอดเวลา แม้ว่าจะพบเจอกันที่โรงเรียนแล้วก็ตาม ยังต้องมีการเขียนจดหมาย หรือโทรศัพท์คุยกันอีกนานๆ

3. ความรักที่มีต่อบุคคลที่ตนชื่นชมเป็นพิเศษ เป็นความรู้สึกที่เด็กวัยรุ่นมีต่อบุคคลที่เก่ง มีความสามารถในด้านที่ตนสนใจอยู่จะเป็นความรู้สึกเหมือนบุคคลนั้นเป็นวีรบุรุษ และจะนำมาเป็นแบบอย่าง เด็กพยายามจะติดตามข่าวคราว ผลงาน ความเคลื่อนไหว บุคคลที่เด็กวัยรุ่นนิยมชมชื่น มักเป็นนักกีฬา นักดนตรีนักแสดง หรือแม้แต่บุคคลในครอบครัวซึ่งอาจจะเป็ พี่ ป้า น้า อา ที่ประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน เด็กวัยรุ่นจะพยายามที่จะรู้รายละเอียดของบุคคลเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จะพบได้จากการเขียนจดหมายไปสอบถามตามนิตยสารต่างๆ ที่เสนอคอลัมน์เกี่ยวข้องกับกับบุคคลที่สนใจ หรือโทรศัพท์ไปถามเรื่องราวส่วนตัว หรือขอที่อยู่เพื่อติดต่อเอง ในบางรายที่มีความเพียรพยายามมาก จะไปดักพบเพื่อขอลายเซ็น ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องหนีโรงเรียนไป สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่เกิดในช่วงวัยรุ่นทั้งสิ้น ผู้ใหญ่จึงควรให้แนวคิดที่ถูกต้องแก่เด็กในกรณีนี้ที่เห็นว่าเด็กมีอาการหลงใหลมากเกินไปเหตุหรือมีพฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่ดีอันจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลเสียทางการเรียน และชีวิตในอนาคต

4. ความรักเพื่อนต่างเพศ เนื่องจากฮอร์โมนต่างเพศเริ่มทำงานในช่วงวัยรุ่นนี้เด็กวัยรุ่นจึงมีความตื่นตัวทางเพศสูง มีความต้องการที่จะได้เป็นที่รัก ที่ปรารถนา และที่กล่าวขวัญถึงของเพศตรงข้าม จึงมีความพยายามที่จะทำตัวให้เป็นจุดเด่น โดยจะริเริ่มทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจของเพศตรงข้ามด้วยวิธีการ ต่างๆ นานา เช่น การแต่งกายที่สะดุดตาการพูดจาที่สะดุดหูมีการบัญญัติคำใหม่ๆ หรือที่เรียกว่าภาษาสแลงของวัยรุ่นขึ้น การพูดเสียงดังเพื่อดึงดูดความสนใจ เป็นต้น เด็กวัยรุ่นมักจะคิดว่าตนเป็นผู้ใหญ่ แล้วและสามารถมีคู่รักได้ความรักในช่วงวัยรุ่นนี้จะมีหลายประเภทได้แก่

ความรักแบบเด็กๆ (puppy love หรือ calf love) เป็นความรักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน งามายชั่วครู่ชั่วยาม เป็นความรักชนิดไม่มีเหตุผล ไม่สนใจสิ่งใด ๆ มักจะเกิดช่วงวัยรุ่นตอนต้น และตอนกลางความรักชนิดนี้ไม่จริงจังยั่งยืน หากพบคนใหม่ที่ถูกใจกว่า เห็นว่าดีกว่า สวยกว่า หล่อกว่าก็จะเปลี่ยนใจไปได้ง่าย ๆ

ความรักแบบชื่นชมบูชา (hero worshipping) เป็นความรักที่อาจจะจริงจังยั่งยืน หรือไม่จริงจังยั่งยืนก็ได้หากเป็นความรักที่ไม่จริงจังยั่งยืนก็เพราะเป็นบุคคลที่เด็กสนใจในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่คนที่เด็กจะให้ความสนใจในช่วงเวลาต่อมา เนื่องจากเด็กวัยรุ่นเปลี่ยนใจบ่อย ความรักชนิดนี้เป็นไปตามความสนใจในการศึกษา เรื่องราว นั้น ๆ ตลอดมา และจะให้ความจงรักภักดีต่อสิ่งนั้นไม่เสื่อมคลาย จะไม่หายไปได้ง่าย เพราะไม่ได้เกิดจาก

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ความนิยมชั่วคราวของสังคม ความรักชนิดนี้บางครั้งมีความ คลั่งไคล้ (crazy) อยู่ในตัว เช่นความคลั่งดารา คลั่งนางงาม คลั่งนักกีฬา เป็นความรู้สึกที่มีต่อคนในระดับชาติหรือระดับโลก เด็กวัยรุ่นมีความคลั่งไคล้บุคคลที่เป็นเสมือนตัวแทนของความใฝ่ฝันของตนเองที่มีอยู่ในใจ

ความรักในเพศเดียวกันหรือความรักแบบผิตเพศ (sex aversion) พฤติกรรมรักเพศเดียวกันมีปรากฏทั้งชายและหญิง เป็นลักษณะของการไม่สนใจในเพศตรงข้าม หรือการทำตัวเป็นเพศตรงข้ามคือเด็กชายมีพฤติกรรมแบบผู้หญิง หรือเด็กผู้หญิงที่มีพฤติกรรมแบบเพศชาย ลักษณะโดยทั่วไปของการรักในเพศเดียวกัน ในผู้ชายเรียกว่า โฮโมเซกซ์วล (homosexuality) เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า “เกย์” สำหรับเพศหญิงที่ชอบผู้หญิงด้วยกันและไม่สนใจในเพศตรงข้ามเรียกว่า พวกเลสเบี้ยน (lesbian) หรือ กลุ่มที่เรียกกันอย่างไม่เป็นทางการว่า “ทอม-ดี้” การเกิดเป็นรักร่วมเพศนั้นเกิดจากรู้สึกที่มีความขัดแย้งและความกดดันในใจเรื่องเพศเดียวกันแทน ในบางกรณีอาจเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัวที่มีพ่อเป็นคนอ่อนแอตกเป็นเบี้ยล่างให้แม่ดูดว่ากล่าว หรือข่มขู่อย่างไม่มีศักดิ์ศรีหรือไม่มีสิทธิอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ในบ้าน หรือในทางตรงข้ามบ้านที่มีพ่อไม่รับผิดชอบ ดุด่าลูกและภรรยาอย่างไม่มีเหตุผล เจ้าอารมณ์เมาสุราเป็นประจำ ไม่เคยดูแลครอบครัว ทำร้ายแม่ ไม่เคยจุนเจือครอบครัว ลักษณะเช่นนี้เด็กชายจะเกลียดชังพ่อไม่ชอบความเป็นเพศชาย มีความรักและสงสารแม่มาก จะช่วยแม่ทำงานทุกอย่าง เช่น เย็บผ้า ทำกับข้าว แต่งหน้า รักสวยรักงาม มีพฤติกรรมเลียนแบบแม่ทุกประการ และจะฝึกฝนในเพศเดียวกันโดยตนเองจะมีพฤติกรรมเป็นเพศหญิง โดยมีชื่อเรียกกันว่าเป็น “เกย์ควีน” หากครอบครัวใดมีลูกสาวก็จะทำให้เด็กผู้หญิงเกลียดพ่อ มองเห็นพ่เป็นตัวแทนของเพศชายที่ไม่ความน่ารัก เห็นแก่ตัว ไม่มีความรับผิดชอบ และอาจเกิดความหวาดระแวงในเพื่อนชายที่คบหา ไม่มีจิตสำนึกในเพศตรงกันข้ามอย่างจริงจัง และจะหันไปสนใจผู้หญิงที่มีลักษณะเข้มแข็งเหมือนเด็กชายที่เรียกกันว่า “ทอมบอย” หรือ “ทอม” แทน ทอมจะมาจากครอบครัวที่แม่มีอำนาจเหนือพ่อแม่เป็นใหญ่ในบ้าน ทำให้ลูกสาวเห็นเป็นสิ่งที่ดีจึงเลียนแบบหรือบางกรณีมาจากเด็กผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ฝึกให้ทำงานตั้งแต่ยังเล็ก มีความรับผิดชอบสูง ต้องดูแลน้อง ๆ ทำงานบ้าน ช่วยเหลือพ่อแม่ เด็กจะเติบโตอย่างเข้มแข็งอดทน มีลักษณะนิสัยใจคอเหมือนเด็กชาย ทอมจะดูแลเด็กหญิงที่อ่อนแอกว่าเหมือนเด็กชายดูแลเด็กหญิง ทั้งทอมและดี้จึงมีความรู้สึกขาดความอบอุ่นเหมือนกัน จึงมีความเข้าใจกันอย่างลึกซึ้ง และหากครอบครัวใดที่มีแม่ในลักษณะนี้และมีลูกชายอยู่ในบ้าน เด็กชายอาจพัฒนาเป็น “เกย์คิง” คือมีความรู้สึกรังเกียจแม่ ไม่นิยมชมชอบเพศหญิง มองผู้หญิงน่ารังเกียจ มีแต่ข้อเสีย หันมาฝึกฝนเพศเดียวกัน

การเกิดความรักมีปัจจัยหลายอย่าง เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือความใกล้ชิด (proximity) คนเราโดยทั่วไปมักมีโอกาสรักคนใกล้ชิดมากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกล ซึ่งตรงกับคำกล่าวที่ว่า “ใกล้ตัวก็ใกล้ใจ”

(out of sight, out of mind) เด็กเล็ก ๆ ยังไม่รู้เดียงสา ไม่สามารถแยกแยะความรู้สึกที่เป็นนามธรรมได้แต่ก็ยัง
สามารถบอกได้ว่ามีความรักต่อแม่และบุคคลใกล้ชิด ซึ่งให้การดูแลอุ้มชูความรักของเด็กเป็นแบบง่าย ๆ เป็น
ความรู้สึกต้องการพึ่งพิง (dependency) ต่อบุคคลที่รักนั้น เมื่อเติบโตเข้าสู่ วัยรุ่น ความรักเริ่มมีความสัมพันธ์กับ
เรื่องเพศ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความสนใจรักใคร่เพศตรงข้าม มีบางส่วนที่มีการเรียนรู้มาไม่ค่อยถูกต้อง ทำให้ความ
สนใจมาอยู่ที่เพศเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า “รักร่วมเพศ” (homosexuality) ความรักของวัยรุ่นโดยมากยังไม่ใช้ความรัก
ที่จริงจังนัก แต่เป็นไปตามอารมณ์ที่แปรเปลี่ยนได้ง่ายจึงมักเรียกว่า ความรักแบบเด็กๆ (puppy love) อธิบายได้
ว่าปัจจัยหนึ่งที่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจรักใคร่จากบุคคล ได้แก่ “รูปลักษณ์” ความสวยงามของรูปร่างหน้าตาเป็น
ส่วนสำคัญที่ทำให้คนเริ่มสนใจและมีแนวโน้มจะเกิดความรักโดยง่าย ทั้งนี้เพราะความสวยเป็นสิ่งที่เจริญหูเจริญตา
แก่ผู้พบเห็น ใครได้ครองคู่หรือแต่งงานด้วยก็มักมีความภาคภูมิใจ นอกจากนั้นความสวย ความหล่อยังถูกเข้ากับ
“ความดี” ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันเลย คนจำนวนมากมีความโน้มเอียงที่จะเชื่อว่าคนที่สวยหรือหล่อที่พบเห็นนั้น
เป็นคนดีเทนิยาที่ได้ยินมาตั้งแต่เด็กก็มีแต่เรื่องของเจ้าชายรูปงามกับเจ้าหญิงแสนสวยซึ่ง เป็นคนใจดีทั้งนั้น แต่
ในชีวิตจริงอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น คนหลายคนจึงถูกหลอกได้ง่ายเพราะหลงใหลรูปลักษณ์ของผู้อื่น คุณสมบัติอีกอย่าง
หนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของคนก็คือ “ความคล้ายคลึงกับตนเอง” ในสังคมโดยทั่วไปคนที่มีความคล้ายกันในด้าน
เชื้อชาติศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ ค่านิยม ความสนใจ ก็มักจะเข้าพวกกันได้ง่าย หรือคบหาสมาคม
กันมากกว่าคนที่แตกต่างกันมากๆ จึงพบว่าคนรวยแต่งงานกับคนรวย คนอาชีพเดียวกันหรือใกล้เคียงกันแต่งงาน
กัน ความรักระหว่างเพศตรงข้ามซึ่งนำไปสู่การแต่งงาน เรียกว่า passionate love ความรักชนิดนี้มักจะมี
ความรุนแรงในอารมณ์มีความสุขและความเจ็บปวดแค้นอยู่ เป็นความรักที่คาดหวังจะได้รับการตอบสนองสูง หาก
สมหวังก็มีความสุข หากผิดหวังก็มีความทุกข์ทรมานหลายคนเชื่อว่า ที่แท้จริงความรักมักแฝงไว้ด้วยความ
ก้าวร้าว และความต้องการทำลายอยู่เสมอและเชื่อว่าหากไม่มีความรู้สึกนี้จะไม่มีความตื่นเต้นเกิดขึ้นในชีวิต บาง
คนจึงกล่าวได้ว่าสิ่งที่ตรงข้ามกับความรักไม่ใช่ความเกลียดแต่เป็นความเย็นชาเข้ามาแทนที่ความรู้สึกนั้น

การสร้างภูมิคุ้มกันทางความรัก : แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาความรัก (Psychology of Love)

ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษ “รัก” มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า to love, to care for, to be
fond of ซึ่งหมายถึง to feel love, desire, or strong friendship นั่นคือ “ความรู้สึกรัก” ซึ่งรวมถึงความ
ปรารถนาตลอดจนสัมพันธ์ภาพที่เข้มแข็งระหว่างบุคคล สำหรับความรักตามหลักจิตวิทยานั้นได้ถูกอธิบายที่มีความ
หมายถึง “ความรักความห่วงใย” ไว้ว่าพฤติกรรมที่มนุษย์ใช้แสดงออกเพื่อให้อีกฝ่ายมีความพึงพอใจ สบายใจ
อบอุ่นใจ ความรักเป็นสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างบุคคลมิใช่เพียงความต้องการทางร่างกาย ความรักนั้นไม่ใช่สิ่งที่

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่ความรักเกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ความรักเองคือสิ่งที่ต้องเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ระหว่างบุคคล (จิตวิทยากับความรัก Psychology of Love, 2563)

ความรักเกิดขึ้นได้ แต่การมีความรักนั้น ควรเริ่มจากการพัฒนาตนเองสิ่งที่เป็นธรรมชาติของรักคือการที่เรามอบความรักให้กับใครสักคนแล้วนั้น เราย่อมต้องการความรักตอบแทนเช่นกัน ความพึงพอใจ ความซื่อตรง จงรักภักดี ความห่วงใย ความคิดถึง และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือทุกอย่างที่เราเองสามารถทำได้ความรักตนเองนั้นทำให้เราสามารถรักคนอื่นเป็น ความรักตนเองย่อมตรงข้ามกับความเห็นแก่ตัว ผู้ที่มีความรักย่อมมีทัศนคติที่จะเอื้อเฟื้อและมีความรับผิดชอบ นับถือเข้าใจต่อผู้ที่เรารัก ไม่เมินเฉยต่อความต้องการ และการแสดงออกของอีกฝ่ายหนึ่งคำนึงถึงความรู้สึกของอีกฝ่ายเข้าใจได้เป็นอย่างดี รู้สึกถึงความต้องการและความจำเป็นของเขา พร้อมทั้งจะยอมรับและเข้าใจให้อภัยเสมอโดยที่ทั้งสองฝ่ายต้องเป็นผู้ให้และผู้รับในขณะเดียวกันทั้งคู่ (อ้างแล้ว Psychology of Love, 2563)

ความรักเกิดขึ้นได้จากความประทับใจแรก (First Impression) ในคุณสมบัติทาง กาย เช่น รูปร่าง รูปสมบัติและคุณงามความดีอื่นๆ หรืออาจเกิดขึ้นได้จากความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ความสงสาร ความเป็นผู้มีอุปการคุณและความแตกต่างของฮอร์โมนเพศในร่างกาย

ความรักนั้นนำมาซึ่งความผูกพันทางด้านอารมณ์ 3 ประการ

- 1) ด้านความรู้สึก กล่าวคือ เป็นความรู้สึกรักใคร่ รู้สึกชอบ รู้สึกมีความสุขที่ได้อยู่ใกล้และคิดถึงเมื่อต้องห่างไกลกัน
- 2) ด้านความคิด กล่าวคือ การมองคนที่เรารักในแง่ดี มองเห็นคุณค่าและความหมายของเขาอยากทำในสิ่งที่ดีๆ เพื่อคนที่เรารักและปรารถนาที่จะให้คนที่รักนั้นพบแต่ความสุข
- 3) ด้านการกระทำ กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติกันอย่างอ่อนโยน การดูแลเอาใจใส่ การสัมผัส การกอด หอมแก้ม เป็นห่วงเป็นใย ดูแลในยามเจ็บไข้ได้ป่วยและเพศสัมพันธ์

เช่นนั้น พฤติกรรมที่กล่าวถึงในข้างต้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับคนกำลังมีความรักเพราะเมื่อความรักได้เกิดขึ้นแล้วระหว่างคนสองคนพวกเขาก็จะแสดงออกถึงความรักที่มีให้แก่กันและกันซึ่งการแสดงออกนี้อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ อันจะแสดงออกมาทางความรู้สึก ความคิด และการกระทำต่อคู่รักด้วยกัน

ความรักในทางพระพุทธศาสนา

ความเห็นเรื่องทุกข์ว่าเกิดเพราะความอยาก อยากมากทุกข์มาก อยากน้อยทุกข์น้อย ไม่อยากเลยก็สบายใจ ไม่มีความทุกข์อะไรอยู่โดยไม่อยากนี้ จะอยู่ได้ไหม อยู่ได้แต่เราไม่ฝึก ไม่ฝึกอยู่เพื่อไม่อยาก ฝึกอยู่แต่เรื่องอยาก

กันทั้งนั้นจึงน่าจะวนเวียนหนักหนา อีกอย่างหนึ่ง ความยึดมั่นถือมั่นเรื่องอะไรก็ตามเป็นความทุกข์ ขณะใดที่เราเกิดความยึดมั่นถือมั่นว่ารูปเป็นของฉัน เวทนาเป็นของฉัน สัญญาเป็นของฉัน เราก็คือทุกข์ ทุกข์เพราะความยึดมั่น ถ้าไม่ยึดถือก็ไม่มีทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม)

การเกิดทุกข์นั้นเริ่มจากมีอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ มากระทบกับอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หากเกิดความรู้สึกรำคาญใจในสิ่งนั้นก็เรียกว่า สุขเวทนา รู้สึกไม่พอใจเรียกว่า ทุกขเวทนา ไม่แน่ชัดว่าสุขหรือทุกข์เรียกว่า อทุกขมสุขเวทนา ความรู้สึกสามประการนี้มีอำนาจทำให้เกิดความอยากหรือความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า ตัณหา

ความอยากหรือความต้องการมี 3 ประเภท คือ

1. กามตัณหา หมายถึง ความอยากในสิ่งน่ารักใคร่พอใจใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์
2. ภวตัณหา หมายถึง ความอยากเป็นอย่างนั้นอย่างนี้
3. วิวาทตัณหา หมายถึง ความอยากไม่ให้มีและอยากไม่ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตัณหาหรือความอยากทำให้เกิดความหนักใจหรือความทุกข์ขึ้นมา เพราะเมื่อมีความอยากก็ต้องกระทำตามความอยากนั้น ก็ย่อมมีทุกข์ตามส่วนของการกระทำ ตรงกันข้ามที่เป็นโทษของความอยากก็จะเกิดความร้อนใจไม่สิ้นสุด Somdet Phra Nyanasamvara ได้ทรงตรัสไว้ว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตัณหา (ความอยาก) ไม่มี” ตัณหาทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นที่เรียกว่า อุปาทาน อันเป็นเหตุให้เกิดความความรัก

บทสรุป

องค์ประกอบด้านความใกล้ชิดเป็นแกนหลักที่สามารถพบได้ในความสัมพันธ์ทุกรูปแบบ มีความคงทนค่อนข้างสูง และมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระยะยาว ส่วนความเสน่หามักพบในความสัมพันธ์เชิงคู่รักเท่านั้นเด่นชัดในความทรงจำ และมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระยะสั้น มีผลต่อปฏิกิริยาทางร่างกายและการรับรู้ความเจ็บปวด ขณะที่ความผูกมัดนั้นมีความผันแปรในแต่ละช่วงอายุ เช่น มีความผูกมัดกับครอบครัวในวัยเด็กผูกมัดกับเพื่อนในช่วงวัยรุ่น และผูกมัดกับคนรักในวัยผู้ใหญ่ มีผลต่อการรับรู้ความเจ็บปวดและความสามารถในการควบคุมตนเอง เมื่อเรามองตามหลักคำสอนของศาสนาในเรื่องของ ความรัก ในทางพุทธศาสนาไม่ได้มีความหมายเพียงความรู้สึกผูกพันระหว่างบุคคลเท่านั้นแต่หมายรวมถึงความรู้สึกติดตามต่อใจในวัตถุและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย ซึ่งความรักเกิดจากอุปาทานประเภทที่เรียกว่า กามปาทาน หรือความยึดมั่นโดยความเป็นกามหรือของรักใคร่ทั่วไป ตามปกติมนุษย์ มีความติดพันในสิ่งที่น่ารักใคร่พอใจ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ รวมเรียกว่า กามารมณ์ 6 เป็นเหตุนำมาซึ่งความยุ่งยากวนเวียนไม่จบสิ้น เพราะมนุษย์ต้องดิ้นรน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ชวนชวยเพื่อให้ได้มาซึ่งความสบายใจในทาง รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส กล่าวได้ว่าในทางโลกการติดกามจะเป็นประโยชน์เพราะจะทำให้รักครอบครัว ขยันขันแข็งในการแสวงหาทรัพย์และชื่อเสียง ฯลฯ แต่ในทางธรรมะจะรู้สึกว่าเป็นทางมาของความทุกข์อันเร้นลับ การติดกามเป็นสิ่งที่ต้องละกันให้หมดจึงจะดับทุกข์ได้ จึงเป็นศาสตร์และศิลปะและการสร้างภูมิคุ้มกันทางความรักวิถีพุทธของวัยรุ่น ในยุค Disruption

เอกสารอ้างอิง

- ค่านิยมของวัยรุ่นเกี่ยวกับความรัก คู่มือครู ภาควิชาจิตวิทยา วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม, การประชุมวิชาการ
แห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ ๙, หน้า ๙๔๖.
- จิตวิทยากับความรัก (Psychology of Love), เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๓.
- ทฤษฎีความรัก, อภินันท์ สิริรัตนจิตต์, คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, เข้าถึงข้อมูล
วันที่ 6 กุมภาพันธ์ ๒๕๖7.
- เทวีกา ประดิษฐ์บาท, เรื่องของความรัก ออนไลน์ www.gotoknow.com, สืบค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ ตุลาคม
๒๕๖๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๒๔.
- พอไซเนียส, ประชุมความรัก (Symposium Plato), เขียน : เพลโต (Plato), แปล : พินิจ รัตนกุล,
สำนักพิมพ์ : สามัญชน, หน้า 99.
- ไพลิน ศรีสุขโข, **การพัฒนาความรักและความผูกพันใกล้ชิดในชีวิตคู่**, คู่มือการให้การปรึกษาทางเพศ,
กรุงเทพฯ : ฝ่ายเวชศาสตร์ประชากร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย : หน้า ๕๖ .
- อุมาพร ตรังคสมบัติ, **จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว**, พิมพ์ครั้งที่ ๕ : กรุงเทพฯ หน้า 13-14 .
- Sternberg, R. J. (1986) A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119-135.,
สืบค้นข้อมูล วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.
- <http://www.wairunclickick.com/index.php/teen-in-love/love-in-teenage>. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๒๘
สิงหาคม ๒๕๖๓.
- <https://today.line.me/th/article/Philosophical+Love>. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- <http://www.nicfd.cf.mahidol.ac.th/-การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในวัยรุ่น>, ข้อมูลวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

การพัฒนาศักยภาพการบูรณาการศาสตร์ร่วมสมัยกับการรักษาโรค ตามหลักพุทธจริยศาสตร์
 Developing the potential of integrating contemporary science with disease
 treatment according to Buddhist ethics

ดร.ธนวิชญ์ กิจเดช¹

Dr.Thanawit Kitdet

พระมหาศรีพยัคฆ์ สิริวิญญู, ดร. ²

Phramaha Sriphayak Kongphan, Dr.

พระมหาสงกรานต์ จันทาพูน³

Phramaha Songkran Chantapoon

นางสาวเอื้องฟ้า ตูระวิพา⁴

Miss Auangfa Turawipak

บทคัดย่อ

คนทุกคนบนโลกใบนี้คงไม่มีใครที่จะปฏิเสธการรักษาด้วยระบบแพทย์และสาธารณสุขที่ใช้กันอยู่ทั่วทุกมุมโลก เพราะมีส่วนสำคัญยิ่งในการที่จะบรรเทาความทุกข์และความเจ็บป่วยของมวลมนุษยชาติช่วยให้รอดพ้นจากความตาย ความพิการ รวมถึงความเจ็บปวดไม่สบายอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุและหลายปัจจัยที่มาจากโรคภัยไข้เจ็บ จนกล่าวได้ว่าตลอดช่วงเวลาชีวิตของคนๆหนึ่งตั้งแต่เกิดจนหมดลมหายใจของคนส่วนใหญ่ต้องอาศัยและพึ่งพิงกับระบบสุขภาพ

การแสวงหาทัศนคติความจำเป็นพื้นฐานแบบอื่นในการทำความเข้าใจโลกและชีวิตในเรื่องของการดูแลสุขภาพและความเจ็บป่วยจึงเป็นความพยายามในการที่จะแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งสำหรับคนไทยแล้วนั้นที่มีพุทธศาสนาเป็นเป้าหมายทางวัฒนธรรมมาอย่างช้านาน ที่ทำให้ใครหลายๆคนนั้นต้องหันกลับมาทบทวนทัศนคติหลักของพระพุทธศาสนาที่มีกรอบในการมองโลกและชีวิตที่โดดเด่นและมีความชัดเจน ที่อาจจะก่อให้เกิดมุมมอง

¹ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: Thanawitkitdet@gmail.com

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ใหม่ๆ ในการทำความเข้าใจและหาแนวทางและคำตอบในการจัดการกับวิกฤติปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันด้วยการเยียวยาและการรักษาโรค ทั้งทางกายและทางใจ

คำสำคัญ : โรคภัยไข้เจ็บ, ความพิการ, ความเจ็บปวด, ระบบการแพทย์, พุทธศาสนา, สุขภาพ

Abstract

No one in the world would refuse treatment with the medical and public health systems that are used all over the world because they play a very important role in alleviating the suffering and illness of mankind, helping them escape death, disability, and discomfort due to many causes and factors from diseases. It can be said that throughout a person's life, from birth until death, most people depend on and rely on the health system. No one in the world would refuse treatment with the medical and public health systems that are used all over the world because they play a very important role in alleviating the suffering and illness of mankind, helping them escape death, disability, and discomfort due to many causes and factors from diseases. It can be said that throughout a person's life, from birth until death, most people depend on and rely on the health system.

The search for another fundamental perspective to understand the world and life in terms of health care and illness is an attempt to solve health problems. For Thai people, Buddhism has been a cultural crucible for a long time. This has caused many people to revisit the main perspective of Buddhism, which has a distinctive and clear framework for viewing the world and life. This may create new perspectives in understanding and finding ways and answers to counteract the current health crisis by healing and treating both physical and mental illnesses.

Keyword : Disease, Disability, Pain, Medical System, Buddhism, Health

บทนำ

ในพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้แบ่งโรคออกเป็น 2 อย่างด้วยกันคือ โรคทางกายกับโรคทางใจ ทั้ง 2 โรคนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่า “คนที่ไม่มโรคทางกายเป็นเวลานานๆ ก็ยังพอหาได้ แต่คนที่ไม่มโรคทางใจ แม้เพียงชั่วขณะนั้นหาได้ยากเต็มที จะมีก็แต่พระอรหันต์เท่านั้นที่ไม่มโรคทางใจ” โดยนัยนี้ พระพุทธองค์ให้ความสำคัญกับโรคทางใจมากกว่าโรคทางกาย ในแง่จุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา สุขภาพกายเป็นเพียงบันไดให้เราไต่ไปสู่จุดหมาย ไม่ใช่เป็นจุดหมายปลายทางแต่อย่างใด เพราะในที่สุดแล้วมนุษย์ควรจะมีชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยการมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ ส่วนสุขภาพกายเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้เราเข้าถึงชีวิตที่ดีงามขึ้นไป ไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในพุทธศาสนา

ในสมัยพุทธกาล การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์ เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นสัมพันธ์กัน เมื่อใจมีปิติ กายย่อมสงบ เมื่อกายสงบ ย่อมได้รับความสุข และเมื่อมีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น ในทางกลับกันถ้าจิตใจไร้ปิติ กายก็ย่อมไม่สงบ เมื่อกายไม่สงบ จะหาความสุขและสมาธิได้อย่างไร ดังจะเห็นได้จากการบำเพ็ญทุกรกิริยาของพระพุทธองค์ก่อนตรัสรู้ ทรงทรมานพระวรกายนานาวิธี มีการกลั่นลมหายใจและอดอาหาร จนทำให้กายไม่สงบ เครียด ระส่ำระสาย หาความสุขไม่ได้ จิตก็ไม่เป็นสมาธิ ฟุ้งซ่าน จนพระองค์ต้องหันมาเดินทางสายกลาง การจัดการสุขภาพในความหมายนี้ย่อมต้องสมดุลกันทั้งกายและใจ

หลักฐานที่จารึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวไว้ว่าความเจ็บไข้ได้ป่วยของพระภิกษุนั้นมีทั้งระดับธรรมดา ระดับปานกลาง กระทั่งระดับรุนแรง ส่วนการดูแลรักษามีด้วยกันหลายวิธี ทั้งโดยวิธีทางการแพทย์ โดยธรรมะ และโดยการป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขอนามัยในวัตร 14

การดูแลรักษาด้วยวิธีทางการแพทย์ หมายถึงการรักษาด้วยยา บางครั้งอาศัยพระภิกษุดูแลกันเอง บางครั้งพระพุทธเจ้าก็ลงมาดูแลด้วยพระองค์เอง และบางครั้งก็อาศัยหมอชาวบ้านมาช่วยดูแล ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเวลานั้น ยาที่ใช้ส่วนมากเป็นยาพื้นบ้าน ในเภสัชขันธ์ พระวินัยปิฎกเล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงยาชนิดต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น เช่น

ชนิดที่เป็นรากไม้ ได้แก่ ขมิ้น ขิงสด ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดุพิต ข่า แฝก แห้วหมู เหง้าบัว รากบัว เป็นต้น

วารสารพุทธาเซียนศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

น้ำฝาดที่เป็นยา ได้แก่ น้ำฝาดสะเดา น้ำฝาดโมกมัน น้ำฝาดขี้กา น้ำฝาดบอระเพ็ด น้ำฝาดกระถินพิมาน เป็นต้น

ยาชนิดที่ใช้ใบ ได้แก่ ใบสะเดา ใบโมกมัน ใบขี้กา ใบแมงลัก ใบฝ้าย เป็นต้น

ยาชนิดที่ใช้ผล ได้แก่ ลูกพลับคาะ ดิปลี พริก สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ผลโกศ เป็นต้น

ยาชนิดที่ใช้ยางไม้ ได้แก่ หิงคุ ยางเคียวจากหิงคุ ยางเคียวจากเปลือกหิงคุ ยางจากยอดต้นตะกะ ยางจากใบต้นตะกะ ยางจากการเคียวก้านต้นตะกะ กายาน เป็นต้น

นอกจากยาที่ได้จากธรรมชาติแล้ว ยังมียาที่ได้จากคน สัตว์ เช่น การใช้สมอดองน้ำปัสสาวะโค หรือน้ำปัสสาวะคน การใช้อุจจาระของคนผสมเป็นตัวยาแก้พิษ

ยังปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นรู้จักวิธีการผ่าตัดแล้ว ในคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงการผ่าตัดไว้คร่าวๆ ว่า “หมอตรวจดูอาการของคนไข้เสร็จแล้ว สั่งให้คนที่เหลือออกไป ชิงมาน จับคนไข้มัดไว้กับเสา จากนั้นก็ผ่าหนังท้อง นำเนื้องอกที่ล่ำไส้มาตรวจดู ตัดเนื้องอกในลำไส้ ออก สอดลำไส้กลับไว้ตามเดิมแล้วเย็บหนังท้องแล้ว ทายาสมานแผล”

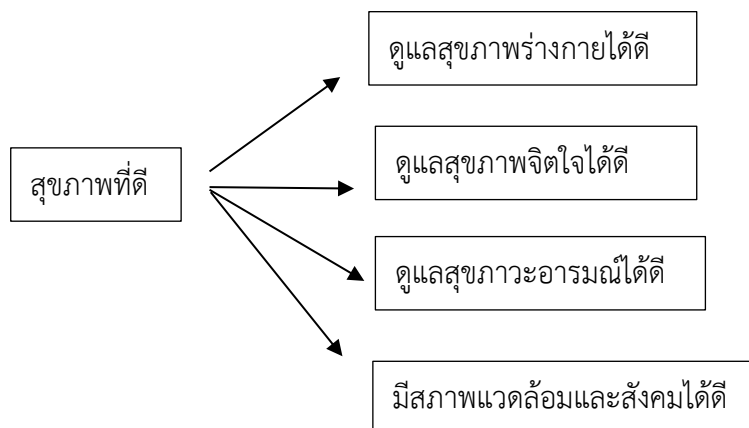
พระพุทธเจ้า = ได้รับการยกย่องว่าเป็นนายแพทย์ผู้ที่เชี่ยวชาญที่ได้ค้นพบตำรับการรักษาโรค คือพระธรรมคำสอน ซึ่งสามารถรักษาได้ทั้งโรคที่เกิดขึ้นระยะสั้นและระยะยาว

พระธรรม = คือ ตัวยาหรือ พระโอสถที่ใช้ในการรักษาร่างกายและจิตใจให้หายป่วยจากโรค ตำหรับยาพระโอสถนี้มีไว้สำหรับคนทุกระดับชาติที่เกิดความเจ็บป่วยทั้งทางกายและทางจิตใจ

พระสงฆ์ = คือคนที่ป่วยหรือได้รับการรักษาแล้วหายป่วย จากนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่คอยเป็นบุรุษพยาบาลในหารเข้าช่วยเหลือคนป่วยอื่นๆในโลกในนี้

โดยภาพรวมทั่วไป โรคหลักๆมีอยู่ 2 โรค คือ โรคทางกาย และ โรคทางใจ เมื่อสืบสาวถึงสาเหตุของโรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแล้ว ล้วนแต่ มาจากตัวกิเลส ทั้งสิ้น

สรุป ก็คือ กิเลสคือสาเหตุของโรคร้ายไข้เจ็บ วิธีการรักษาแก้โรคที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้คือ ใช้ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งกระจายออกเป็นรูปแบบของกิจกรรมต่างๆที่เรียกว่า การปฏิบัติธรรมๆเหล่านี้จะทำให้กายไม่ทำชั่ว ทำให้จิตใจไม่คิดชั่ว เมื่อกายสะอาดและจิตสะอาด โรคร้ายไข้เจ็บก็ไม่เบียดเบียน แม้โรคร้ายจะเกิดขึ้นก็สามารถหายได้ ด้วยการเจริญสมาธิและการเจริญวิปัสสนาล้วนแต่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันร่างกายทั้งสิ้น

สาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บและวิธีการป้องกันและการรักษา

โรคในทางพระพุทธศาสนามีอยู่ทั้งหมด 4 แบบ โรคที่ 1 ก็คือโรคทางกาย ใช้คำว่ากายโก โรค หมายถึงโรคที่เกิดจากการติดเชื้อมากเกินไปทำให้ร่างกายเจ็บป่วยและส่งผลกระทบถึงใจ อันที่ 2 ก็คือโรคทางใจคือเจตสิกโก โรค โรคที่เกิดจากการถูกกิเลสครอบงำจิตใจจนเกิดการเจ็บป่วยทางร่างกายก็หมายความว่าบุคคลที่เครียดจากการถูกกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งครอบงำเช่นความอิจฉาริษยาความอาฆาตโทสะหรือความวิตกกังวลสารพัดอย่างจนกระทั่งกลายเป็นคนเป็นโรคซึมเศร้าขึ้นมาในที่สุดก็สามารถที่จะทำให้ร่างกายเกิดพิกลพิการขึ้นมาได้ ประเด็นที่ 3 ก็คือโรคเกิดแต่กรรม กรรมพันธุ์ หมายถึงโรคที่ติดตัวมาแต่กำเนิดเพราะเกิดมาปุ๊บก็มีโรคติดตัวมาเลยยกตัวอย่างเช่นพิกลพิการอย่างนี้ในขณะที่คนอื่นก็ไม่พิการด้วยก็แสดงว่าเป็นโรคที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดหรืออาจจะเป็นโรคกรรมพันธุ์อย่างอื่นก็ได้ ประเด็นที่ 4 ก็คือโรคเวียนว่ายตายเกิดสังสารทุกข์โดยที่ที่สุดแล้วในพระพุทธเจ้าตรัสว่าสังสารทุกข์หรือการเวียนว่ายตายเกิดคือแบบคือโรคอย่างแท้จริงซึ่งจะหยุดได้ก็ต่อเมื่อเราบรรลุนิพพานเท่านั้นพูดได้ง่ายก็ถือว่าถึงแม้ว่าร่างกายคนเราเนี่ยจะไม่มีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยโรคอย่างอื่น ๆ แต่ถ้ายังมีการเวียนว่ายตายเกิดก็ยังถือว่ามียโรคอยู่เหมือนเดิมโรคทางกายหมายถึงโรคที่เกิดตามส่วนต่างๆ ร่างกายซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อจิตได้เช่นเดียวกันโรคทางกายมีทั้งกรรมพันธุ์และปัจจัยต่างๆ ในปัจจุบันเช่นติดเชื้อแบคทีเรียไวรัสหรือโรคเชื้อโรคต่างๆ เป็นโรคทางกายทั้งสิ้นโรคทางจิตอันเกิดจากกายบกพร่องเมื่อกายมีปัญหาขึ้นมาเมื่อกายติดโรคขึ้นมาหรือเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาส่งผลกระทบต่อจิตด้วยซึ่งฝรั่งเขาเรียกว่า Psychosomatic หมายถึงว่าโรคคือมันเกี่ยวพันกันระหว่างกายกับจิตนะครับเมื่อพระพุทธเจ้าสวมบพพระกระยาหารนะครับร่างกายชอบพอมจิตใจพระองค์ก็กระสับกระส่ายทำสมาธิไม่ได้จนต้องออกมาเน้นทางสายกลางนะครับซึ่งเป็นช่วงที่เวลาเราอ่านพุทธประวัติก็จะรู้ว่ามันเป็นช่วงที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกบางตอนพระพุทธเจ้าก็

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ตรัสไว้ว่าทุกครั้งที่เราร่างกายเดือดร้อนหรือร่างกายมีปัญหาทำให้ทุกคนระมัดระวังอย่าให้จิตเดือดร้อนตามเพราะว่าขอให้นั้นเดือดร้อนเฉพาะร่างกายอย่าให้เดือดร้อนถึงใจด้วย

ยกตัวอย่างเช่นเวลาเราเจ็บป่วยอย่างรุนแรงเป็นโรคกระเพาะอย่างนี้เป็นต้น โรคกระเพาะเนี่ยมันเป็นโรคทางกายเมื่อเป็นขึ้นมาแล้วถ้าใครมีประสบการณ์ในการอบรมจิต ก็จะสามารถควบคุมจิตใจของตนเองแยกกายออกจากจิตแยกจิตออกจากกายได้สามารถได้รับผลกระทบจากโรคร้ายไข้เจ็บที่กำลังเป็นอยู่น้อยลงแต่ถ้าเป็นปุณฺณธรรมดาที่ไม่เคยฝึกจิตมาก่อนเลยพอมมีปัญหาโรคกระเพาะเรื้อรังอย่างรุนแรงก็จะส่งผลกระทบถึงจิตจิตก็จะเศร้าสลดห่อเหี่ยวซึมเศร้าไปด้วยอย่างช่วยไม่ได้

ในสมัยพุทธกาลมีอุบาสกคนหนึ่งต้องการจะฟังธรรมะของพระพุทธเจ้าเดินทางมาไกลครับหิวมากพอมมาถึงที่พักของพระพุทธเจ้า อยากจะฟังธรรมพระพุทธเจ้าก็บอกให้อุบาสกอุบาสกาจัดหาอาหารให้เขากินก่อนก่อนที่จะฟังธรรมหลังจากที่รับประทานอาหารเสร็จแล้วเขามานั่งฟังธรรมของพระพุทธเจ้าเขาก็สามารถฟังธรรมเข้าใจและก็ตรัสรู้ได้ ก็คือเป็นพระโสดาบันได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบันสาเหตุที่พระพุทธเจ้าให้อุบาสกอุบาสกาจัดหาอาหารในเขารับประทานกินก่อนเพราะว่าในระหว่างที่เข้าเดินทางไกลมาถึงที่พักของพระพุทธเจ้านั้นเนี่ยเขาเกิดอาการเหนื่อยล้าและหิวมากแล้วร่างกายเขาเหนื่อยหิวมากแล้วเหนื่อยล้าแล้วร่างกายที่เหนื่อยล้าแบบนี้จิตใจมันไม่สงบจิตใจไม่ค่อยเป็นสมาธิฟังธรรมก็ไม่ค่อยรู้เรื่องพระพุทธเจ้าจึงให้อุบาสกอุบาสกาจัดหาอาหารให้เขารับประทานจนอิ่มหน้าสำราญก่อนหลังจากอิ่มหน้าสำราญเสร็จแล้วเมื่อพระพุทธเจ้าเทศน์อะไรไปจิตใจเขาก็เป็นสมาธิและสามารถรับได้หมดจนกระทั่งในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบันอันนี้แสดงให้เห็นว่าโรคทางกายเนี่ยสามารถทำให้จิตใจแปรปรวนได้ถ้าเราไม่เคยมีโอกาสดูฝึกสมาธิมาก่อนฝึกจิตมาก่อนหรือปฏิบัติธรรมมาก่อนสำหรับชาวบ้านที่ไม่เคยฝึกอบรมสมาธิมาก่อนเวลาเกิดโรคร้ายไข้เจ็บเนี่ยก็จะกระทบถึงจิตใจด้วยทำให้จิตใจสลดทำให้จิตใจซึมเศร้าไปด้วยแต่ถ้าเป็นพระอรหันต์หรือเป็นพระที่ปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำอยู่แล้วเนี่ยแม้จะเกิดโรคร้ายไข้เจ็บแม้จะเกิดการผ่าตัดร่างกายจิตใจก็ไม่ค่อยกระทบกระเทือนเท่าไรเพราะท่านฝึกจิตเป็นประจำแล้วอันนี้คือความต่าง

ประเด็นที่ 2 เป็นเรื่องของโรคทางจิตอันนี้เข้ามาสู่หัวข้อที่ 2 โรคทางจิตอันนี้พระอาจารย์ผู้ทรงความรู้ก็เคยเล่าให้ฟังแล้วในสมัยยังทรงศึกษาพระธรรมคำสอน ก็คือได้มีนักวิจัยชาวยุโรปประมาณ 3 กลุ่มไปทำวิจัยโรคที่ชาวบ้านเป็นกันมากและกี่ยวกับการรักษาโรคโดยนักวิจัยในยุโรปเราเนี่ยแบ่งเป็น 3 ทีมมีงบประมาณวิจัยเยอะแล้วก็มีการศึกษาวิจัยทั้งในฝรั่งเศสทั้งในอังกฤษทั้งในประเทศศรีลังกาประเทศไหนที่มีคนเจ็บไข้ได้ป่วยเยอะที่สุดนะครับเขาก็จะไปศึกษาที่นั่นไปดูสิว่าโรคที่ชาวบ้านเป็นกันมากคืออะไรและมีวิธีการรักษาอย่างไรจึงจะเป็นวิธีการรักษาที่ดีที่สุดนะครับแต่พอไปศึกษาดูข้อเท็จจริง เข้าปรากฏว่าโรคเกือบทุกอย่าง เช่นโรคเมะเร็งโรคหัวใจโรคไขหวัด โรคไมเกรนจิตเภทหรือโรคจิตต่างๆ เนี่ยล้วนเกิดขึ้นมาจากจิตใจที่เครียด ทั้งสิ้น นี่คือนโรคทางจิตนะครับพระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ด้วยซ้ำไปว่าคนที่ไม่มีโรคทางกายเนี่ยพอจะหาได้แต่ไม่มีใครสักคนหนึ่งที่ไม่มีโรคทางจิตหมายถึงว่าถูกกิเลสครอบงำ โรคไมเกรนก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นโรคทางจิตเพราะว่ามนุษย์คิดกันมากในที่สุดก็กลายเป็นโรคไมเกรน แต่

วิธีการปฏิบัติทางจิตเนี่ย คือการเจริญสติการทำสมาธิเนี่ยคือการทำให้จิตปลอดจากอารมณ์ทุกอย่างการทำสมาธิก็คือการมีคำบริกรรมเป็นคำเดียวเช่นเรามีคำบริกรรมว่า “พุทโธ” เรามีคำบริกรรมว่าสัมมารังเรามีคำบริกรรมว่ายุบหนอพองหนอหรืออะไรก็ได้แล้วแต่เรายึดเป็นคำบริกรรมในการใช้ชีวิตตามธรรมดา เราเนี่ยจิตใจเราฟุ้งซ่านเราคิดไป 108 แต่พอเรามาทำสมาธิปั๊บเนี่ยเราจะพยายามปฏิบัติให้จิตของเราเนี่ยอยู่กับคำบริกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น

ยกตัวอย่างเช่นเราบริกรรมพุทพุทพุทพุทเมื่อเราบริกรรมพุทมากๆ เข้ามากๆ เข้ามากๆ เข้าจิตที่มันเคยตกไปอยู่ตามอารมณ์ต่างๆมันก็จะกลับมาสู่พุทพุทอยู่พุทพุทจนกระทั่งในที่สุดเมื่อจิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพุทพุทเขาเรียกว่าจิตรวมก็เกิดขึ้นพอจิตรวมเกิดขึ้นปั๊บเนี่ยจิตมันจะไม่ไหลไปตามอารมณ์ต่างๆ ที่มันเข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของเรามันก็กลายเป็นความสงบขึ้นมาพอจิตมีความสงบขึ้นมาปั๊บเกิดอะไรขึ้นจิตมันก็ไม่ส่งอารมณ์ต่างๆ ไปสู่สมองให้สมองเครียดพอสมองไม่เครียดสมองก็ไม่เป็นไมเกรน นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมการฝึกสมาธิหรือการฝึกเจริญสติจึงสามารถช่วยรักษาไมเกรนได้เพราะว่าเมื่อสามารถระงับอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามาสู่จิตจิตกลั่นกรองอารมณ์จนกระทั่งจิตอยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเพียงอารมณ์เดียวเขาเลือกเป็นเอกคตาสงบไปตลอดจิตก็ไม่ได้ส่งอารมณ์ที่เป็นพิษไปสู่สมองสมองก็ไม่เครียดเมื่อสมองไม่เครียดสมองก็ไม่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นไมเกรนไม่เป็นอะไร

ต่อไปวิธีการฝึกสมาธิมันจึงเป็นวิธีการแก้ปัญหาให้แก่คนที่ เป็นโรคจิตเภทหรือเป็นโรคซึมเศร้าหรือเป็นโรคเครียดรวมทั้งไมเกรนถึงรากถึงโคนทีเดียวนะครั้งนี้นี่คือผลการวิจัยของฝรั่งเขามองเห็นว่าจริงๆ แล้วสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บส่วนใหญ่แล้วมันมาจากความเครียดและในที่สุดแล้ววิธีการกำจัดความเครียดเพื่อไม่ต้องการให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บอื่นๆ ก็คือต้องหันมาฝึกจิตเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

สรุปง่ายๆ ก็คือขั้นแรกร่างกายจะเกิดอาการเกร็งตามมาขั้นที่ 2 ร่างกายก็จะเกิดอาการตึงเครียดระยะแรกเป็นชั่วคราวระยะหลังจะกลายเป็นถาวรเมื่อความเครียดฝังแน่นจนทำให้ร่างกายเกิดอาการตึงเครียดเป็นระยะเวลานานระบบภูมิคุ้มกันภายในร่างกายจะลดลงทำให้เกิดติดเชื้อเป็นโรคต่างๆ ง่ายขึ้น

การแพทย์แบบอายุรเวทในอินเดียโบราณ

อายุรเวทคือแพทย์ทางเลือก Alternative Medicine ที่ตรงกันข้ามกับ Traditional Medicine เมื่อใดก็ตามที่ Alternative Medicine มาคู่กับ Traditional Medicine หมายความว่า Alternative Medicine เป็นแพทย์ทางเลือกซึ่งเป็นกระแสรองแต่ว่า Traditional Medicine ก็คือแพทย์แผนใหม่ซึ่งเป็นกระแสหลักในปัจจุบัน อีกคู่หนึ่งก็คือ Alternative Medicine และ Conventional Medicationถ้ามีการใช้สองคำขึ้นมาก็แปลว่ามีการอธิบายเห็นข้อแตกต่างระหว่างแพทย์ทางเลือกกับแพทย์กระแสหลักนะครับ แต่ในบริบทนี้เขาใช้คำว่า Alternative Medicine และ Conventional Medication Conventional Medication ก็คือแพทย์สมัยใหม่ในปัจจุบันที่ใช้รักษากันอย่างแพร่หลาย อีกคู่หนึ่งก็คือ Traditional Medicine และ Modern Medicine

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

Traditional Medicine ก็หมายถึงแพทย์ที่รักษาตามประเพณีแต่โบราณ ซึ่งตรงกันข้ามกับ Modern Medicine จะเห็นว่าวงการแพทย์ในปัจจุบันมีการใช้คำเพื่อให้ดูแตกต่างระหว่างแพทย์กระแสหลักกระแสรอง คือใช้คำว่า Traditional Medicine Conventional Medication หรือ Modern Medicine ให้หมายถึงการแพทย์สมัยใหม่ ส่วน Alternative Medicine และ Traditional Medicine ใช้หมายถึง การแพทย์แบบทางเลือก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่น่าจะเป็นอย่างนั้นเพราะ Traditional Medicine มันเป็นการแพทย์ที่มีมาก่อนแพทย์สมัยใหม่

ยกตัวอย่างเช่นในประเทศไทยเรามีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลก็จริงแต่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลนี้เดิมทีก็มีรากฐานมาจากการรักษาแบบสมุนไพรเดิม แล้วก็มาพัฒนาต่อแต่การพัฒนานี้ไม่ได้ทำวิจัยคือไม่ได้ทำวิจัยยาสมุนไพรต่างๆ ในประเทศไทยเพื่อต่อยอดแต่กลับกลับมาเน้นเอายาที่ฝรั่งเขาวิจัยรักษามาเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาทำให้เกิดคณะแพทยศาสตร์ทั่วประเทศ เพราะฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องพยายามพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ทางด้านสมุนไพรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทีนี้เรามาพูดถึงอินเดียก่อนพุทธกาลว่าเขามีวิธีการรักษาคนไข้ยังไง

สมัยก่อนพุทธกาลนั้นการแพทย์เขาจะเรียกเป็นรวมๆ ว่าเป็น Magico-religious healing ก็คือเป็นการรักษาแบบใช้อิทธิปาฏิหาริย์และไสยศาสตร์ประกอบกันหลายคนก็สงสัยว่าทำไมในภาคอีสานก็ดี ในประเทศเขมรก็ดี หรือประเทศกัมพูชาเขามักจะใช้คาถาอาคมควบคู่ไปกับการรักษาคนไข้คำตอบก็คือมันเป็นมรดกที่ตกทอดมาจากอินเดีย ตั้งแต่คนอินเดียอพยพมาอยู่แถบสุวรรณภูมิหรือเอเชียอาคเนย์นะครับ ก็มีการนำวิชาแพทย์ นำภาษานำศาสนา นำความเชื่อมาด้วย เพราะฉะนั้นวิธีการรักษาพยาบาลนั้นบางทีก็มีการใช้คาถาอาคมมาผสมด้วย

ส่วนประกอบสำคัญของคัมภีร์อถรรพเวทและฤคเวทก็คือว่าสาเหตุของโรคมาจากปีศาจมาจากปีศาจ มาจากมาร ซึ่งทำให้คนเราเกิดโรคภัยไข้เจ็บเพราะฉะนั้นวิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ มันจึงมีการจำเป็นจะต้องท่องมนต์ บทมนต์หรือมนตรา เพื่อให้ทวยเทพมาขับไล่ปีศาจให้ออกจากร่างเมื่อเราจำเป็นต้องอัญเชิญเทวดามาขับไล่พวกผี ปีศาจเราจึงมีพิธีกรรมแบบพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องมีการใช้คาถาอาคมเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะว่าเราใช้อาคมไปบังคับเทวดาให้มาไล่ภูติ ผี ปีศาจ อันนี้ก็คือความเชื่อในสมัยก่อนพุทธกาลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอายุรเวท ก็มีตัวอย่างหลายอย่างในคัมภีร์อถรรพเวท คนไทย คนกัมพูชาที่นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูก็เอาคาถาอาคมนี้นำใช้อย่างแพร่หลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาเพิ่มเติมเข้ามาด้วย ทีนี้คนให้กำเนิดอายุรเวทเป็นใคร ซึ่งเป็นตำรับยาที่เกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล ไม่มีใครให้รายละเอียดได้ว่า คนให้กำเนิดอถรรพเวทเป็นใครเพราะว่า คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท อถรรพเวทซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของศาสนาพราหมณ์ฮินดูนั้นไม่ปรากฏนามผู้แต่งอย่างชัดเจน

เพราะฉะนั้นนายแพทย์ที่ชำนาญอายุรเวทที่สำคัญในอินเดียที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันในประวัติศาสตร์อายุรเวทศาสตร์ก็คือจระกะกับสุครุตะ แต่ประเด็นสำคัญก็คือว่าจระกะกับสุครุตะนี้มีชีวิตหลังพุทธกาลนะครับก็คือเขามีการรวบรวมตำราอายุรเวทประมาณ 100 ปีก่อน ค.ศ. หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วประมาณ 300 ถึง 400 กว่าปีนะครับ เพราะฉะนั้นคัมภีร์อถรรพเวทในปัจจุบันนี้จึงได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา

ผลจากการใช้ธรรมรักษาโรค

ในทางพระพุทธศาสนาโรคที่ทำให้มนุษย์เรามีโรคทางใจเรียกว่านิรณกิเลส หรือประยุฎฐานกิเลสซึ่งมี 5 อย่างก็คือกามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทัจจกุกกุจจะ และกวีวิจิกจนา เพราะฉะนั้นตัวที่ทำให้มนุษย์ เนี่ยเครียดจริงๆ แล้วก็คือกิเลสไม่ใช่อะไรเลย กามฉันท์ก็คือ ความอยากได้ไม่รู้จักพอ มีสินค้าหลายอย่างเข้ามาในชีวิตประจำวันของเรา เกิดความทะเยอทะยานอยากนะครับ เมื่อมีความทะเยอทะยานอยากมาก ก็มีความโลภมากเมื่อมีความโลภมากคุณธรรมต่างๆ เช่นเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การให้ทานก็ลดลงตามพุทธภาษิตที่ว่า โลภะธมมานิ ปริปนฺโน ความโลภเป็นอันตรายของธรรมทั้งหลาย พอมีความโลภเกิดขึ้นมาปุ๊บเนี่ย คุณธรรมต่างๆ ที่เรามีในจิตใจมันก็หายไป มีความยึดติดในกามอารมณ์มากขึ้นจนกระทั่งประพติล่วงศีล กามะสุมิฉาจารจนกระทั่งไม่สามารถ จะอบรมจิตให้สูงขึ้นมาได้ นี่คือปัญหาของกามฉันท์ ส่วนพยาบาทคือการผูกโกรธ แก่แค้น ต้องการจะแก้แค้นคนอื่นเค้า บางคนก็อาจจะเกิดปัญหาความโกรธขึ้นมาในชีวิตประจำวันเพราะว่าที่บ้านดื้อมั่ว เป็นประจำ บันดาลโทสะกันมาอาละวาดนะทำให้คนใกล้ตัวเกิดปัญหาขึ้นมา เป็นโรคจิตขึ้นมากลายเป็นคนที่เป็นขึ้นมา บางทีญาติพี่น้องก็จุกจิก เพื่อนร่วมบางคนก็เป็นคนเจ้าอารมณ์ขึ้นเอาแต่ใจตัวเองหลังจากที่เราอยู่ในบริบทแบบนี้มานานๆ มากเข้าเราก็กลายเป็นคนที่เป็นโรคตามไปด้วยเป็นคนที่มีอาการพยาบาทตามไปด้วย แล้วมันก็ทำให้ความสุขในชีวิตลดลง เพราะว่าจิตใจมันถูกพยาบาทหรือโทสะครอบงำเสียแล้ว อีกอันหนึ่งก็คือการเป็นโรคซึมเศร้า โรคซึมเศร้าเนี่ยหมายถึงว่า อาจจะได้แรงกดดันมาจากที่ทำงาน ที่บ้าน ที่โรงเรียน ไม่ได้ได้รับความรักจากพ่อแม่ แม้แต่คนรักนะครับก็ไม่ได้ปฏิบัติต่อตนเองอย่างดี ก็ทำให้กลายเป็นคนซึ่งซึมขึ้นมา อาจจะได้สิ่งที่ตัวเองหวัง ที่ได้ก็ไม่สมหวัง โดยเฉพาะเรื่องการเงิน เรื่องความรักอย่างนี้เป็นต้น โรคซึมเศร้าเนี่ยถ้าเป็นมากๆ เข้าก็มีปัญหาต่อสุขภาพ สามารถทำให้ฆ่าตัวตายในที่สุดได้อุทัจจกุกกุจจะ คือการฟุ้งซ่าน หมายถึงว่าเราปล่อยให้จิตใจเราคิดฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ โดยไม่มีสติยังคิด ในที่สุดก็อาจจะกลายเป็นคนวิตกกังวล ตกเป็นทาสของอารมณ์ คิดฟุ้งซ่านมากจนกระทั่งควบคุมจิตใจของตัวเองไม่ได้ แล้วก็มีความวิตกกังวลมากเกินไปจนเกิดเหตุจนกระทั่ง เกิดความหวาดระแวงและหาความสุขไม่ได้เลย อันนี้คือกิเลสประการหนึ่งที่ทำให้ มนุษย์เราหาความสุขไม่ได้ ส่วนวิจิกจนา คือการเป็นคนซึ่งสงสัยแล้วก็ไม่ยอมปฏิบัติอะไรเลย สงสัยในพระรัตนตรัยนะครับแล้วก็ไม่พยายามศึกษาว่า พระรัตนตรัยคืออะไรทำไมคนเคารพนับถือพระรัตนตรัย พวกนี้ทำดีไม่ขึ้น คือสงสัยแล้วไม่ยอมทำอะไรเลย แล้วก็ไม่ได้ยอมไปฟังเทศน์ฟังธรรม

เพราะแม้จะสงสัย

แต่ถ้าเมื่อทำความดีหรือทำสมาธิไปบ่อยๆ เข้า ความสงสัยที่มันเคยมีมากเข้ามันจะลดปริมาณลง ถึงแม้ว่าเราจะสงสัยมากแต่สติมันจะเพิ่มมากขึ้นมันทำให้สามารถยับยั้งไม่ทำให้ความสงสัยมันพัฒนาไปในทางที่แย่งลง

โดยสรุปแล้ว ถ้าเรารักษาศีลเจริญสมาธิ สวดมนต์ เจริญวิปัสสนา ร่างกายและจิตใจเราก็เข้มแข็งขึ้น อยู่ได้นานเท่าที่อายุขัยของเรากำหนด คือขั้น 5 กำหนด ในขณะที่คนอื่น ๆ เขามีเกณฑ์จะอยู่ได้ประมาณ 80 ปี 85 ปี

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เราก็สามารถอยู่เกณฑ์ถึง ถ้าเราดูแลเอาใจใส่ร่างกายและจิตใจของเราอย่างดี เมื่อตายไปแล้วในขณะที่เราพยายามดูแลร่างกายและจิตใจอย่างดี โดยการรักษาศีล เจริญสมาธิ สวดมนต์ เจริญวิปัสสนา เราก็สามารถไปเกิดในภพภูมิที่ดี แล้วก็มีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ด้วย แต่ถ้าหากเราเจริญศีลสมาธิ ปัญญาอย่างสมบูรณ์เราก็เป็นพระอรหันต์ เราก็บรรลुพระนิพพาน ไม่ต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอีก นั่นถือเป็นหลักการยึดถือและปฏิบัติในคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นบรมศาสดาของมนุษย

สมาธิในฐานะเป็นเครื่องมือทำจิตบำบัด (Psychological Therapy)

เราสามารถใชสมาธิในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ สำคัญเบื้องต้นก็คือ การทำสมาธิเนี่ยมันมีประโยชน์ในการฝึกจิตให้พ้นจากกิเลสหรืออารมณ์อารมณ์เชิงลบที่ครอบงำจิตใจเราอยู่อารมณ์เชิงลบที่ครอบงำจิตใจเราอยู่หลักๆ แล้วเนี่ย ก็คืออนิเวรณ 5 หรือบางทีก็เรียกว่าประยุทธิ์ฐานะกิเลสที่ครอบงำจิตใจเราตั้งแต่เราตื่นขึ้นมาในตอนเช้าจนกระทั่งเราเข้านอน ถ้าเราไม่ระมัดระวังไม่มีสติเลสทั้ง 5 คืออนิเวรณทั้ง 5 จะสามารถครอบงำเราได้ แต่เมื่อเราถือโอกาสไปเจริญสติ เช่นไปเดินจงกรม ทำสมาธิเป็นประจำ เราบริหาร พุทโธ พุทโธ อยู่เรื่อยๆ บ่อยๆ เข้า เมื่อเรานึกถึงพุทโธ มากกว่าคำอื่น โดยปกติแล้วเราใช้ชีวิตประจำวันเรานึกถึงอะไร งาน ครอบครัว รายได้ สารพัดอย่าง เรานึกถึงเป็นประจำทุกวัน นึกถึงไปแล้วเราก็อึด ถ้าเราไม่สามารถจะ แก้ปัญหาชีวิตให้แก่ตัวเองได้ เราก็อึดมากขึ้น แต่พอเราบริหารพุทโธบ่อยๆ เข้า เราบริหารพุทโธ พุทโธ พุทโธ มากกว่าคำอื่น ที่เรานึกถึง เข้ามากก็พุทโธ เย็นมากก็พุทโธ มันจะเริ่มกล่อมอารมณ์นะครับ คำบริหารมันจะเริ่มกล่อมอารมณ์ ในที่สุดเราก็จะนึกถึงคำอื่นๆ น้อยลง ในที่สุดจิตมันก็อยู่กับพุทโธ เกาะกับพุทโธนะ พอจิตมันเกาะกับพุทโธปุ๊บ มันก็จะเริ่มสงบจากอารมณ์ต่างๆ แล้ว ตอนนี้นั้นมันก็จะเริ่มสงบจากอารมณ์ 1 เปอร์เซ็นต์ 5 เปอร์เซ็นต์ 10 เปอร์เซ็นต์ 15 เปอร์เซ็นต์ 20 เปอร์เซ็นต์ 25 เปอร์เซ็นต์ 30 เปอร์เซ็นต์นะครับ แล้วก็ถ้าสงบจากอารมณ์ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์

หลวงพ่อวิริยงค์ท่านสอนว่าคนจะมีความสุขจะสัมผัสกับความสุข จากการทำสมาธิแล้ว 50 เปอร์เซ็นต์นะครับการที่เรานั่งสมาธิแล้วจิตใจมันไม่ ไม่มีความสุขเลย ก็เพราะว่าเรายังไม่สามารถสงบจากอารมณ์ได้ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปนั่นเอง หลังจากเราสงบจิตมันจะเดินหน้าต่อไปอีก ก็คือเริ่มเข้าสู่ภวังค์ 60 เปอร์เซ็นต์ 70 เปอร์เซ็นต์ 80 เปอร์เซ็นต์ 90 เปอร์เซ็นต์ ค่อยๆ ไต่ขึ้นไปเรื่อยๆ ก็คือ ลงสู่ภวังค์ไปได้เรื่อย การเข้าภวังค์หมายความว่า จิตเรานี้ จะรับอารมณ์จากข้างนอกน้อยลง เราจะรับอารมณ์จากข้างนอกน้อยลงก็คืออารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เราจะรับน้อยลง เราจะรับอารมณ์ทางกายอย่างเดียว พอจิตมันเข้าภวังค์ลึกมากขึ้น ๆ จิตสงบ

หลวงพ่อวิริยงค์ท่านอธิบายว่า จิตก็เกิดพลัง คำเรียกว่าเป็นพลังจิต จิตสงบ จิตเป็นเอกัคคตา จิตเป็นสมาธิ จิตเป็นสมาธิเสร็จแล้วก็เกิดพลัง เกิดพลังจิต พอเกิดพลังจิตขึ้นมาปั๊บ ก็เกิดกระแสจิต พอเกิดกระแสจิตขึ้นมาปั๊บ มันก็ไต่ไปสู่ในระดับชั้นฌาน พอเกิดฌานขึ้นมาปั๊บ ฌานก็เกิดขึ้นมาตามลำดับ อันนี้ก็คือกระบวนการเดินของจิตที่หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ท่านเคยอธิบายไว้

ในทางการแพทย์ เช่นมีทีเซลล์เกิดขึ้น มีบีเซลล์เกิดขึ้นมีสารเซโรโทนินเกิดขึ้นนะครับ ปกติภูมิคุ้มกันร่างกายเนี่ยมันจะเกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อจิตมันสงบไปแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าเราต้องการจะดูแลร่างกายและจิตใจของเราให้ปลอดจากโรคร้ายไข้เจ็บ เราก็ต้องหันมาทำสมาธิอย่างจริงจัง

ต่อไปก็เป็นเรื่องของประโยชน์ของสมาธิ ซึ่งหลวงพ่อวิริยงค์ ท่านอธิบายไว้ 12 ข้อ ประการที่ 1 ก็คือ ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ประการแรกสุดเลย ประโยชน์ของสมาธิคือควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ประการที่ 2 ก็คือ อ่อนโยน จิตอ่อนโยนระงับความร้ายกาจเป็นกุศลและก็เจริญวาสนาบารมี ประการที่ 3 ก็คือมีเหตุมีผลมากขึ้น บรรเทาความเครียดได้ เพิ่มพลังจิตในการทำงาน ทำให้หลับสบายคลายกังวล เรียบง่ายขึ้นเพราะสงบดีขึ้น เพื่อเพิ่มความสุขในชีวิต กำจัดโรคร้ายไข้เจ็บก็ได้ สามารถบรรลุนิพพานในปัจจุบันก็ได้ ถ้าเจริญสมาธิได้ผลอย่างจริงจัง ควบคุมกิเลสคือนิวรณ์ได้นะ บูธทางไปสู่วิปัสสนาหรือปัญญาแล้วก็ก่อนสิ้นลมก็พบทางดี อันนี้ก็เป็น คำอธิบายที่เราพบเห็นกันโดยทั่วไปเมื่อศึกษาคำสอนของหลวงพ่อวิริยงค์ ประเด็นที่ 1 ก็คือควบคุมอารมณ์ได้ดี นะครับ ทำไมจึงสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี เพราะอะไร ก็เพราะว่าหลังจากที่เราทำสมาธิไปแล้ว อารมณ์ต่างๆ ที่เคยครอบงำจิตมันหายไป อารมณ์ที่ ถูกนิวรณ์ครอบงำปรุงแต่งจิตก็หายไปด้วย และเมื่อทำสมาธิ จนกระทั่งจิตสงบมันก็จะระงับจากอารมณ์ต่างๆ ไปได้ จิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคำบริกรรมก็คือจิตสงบอยู่กับคำ บริกรรมไม่วอกแวกไปที่อื่น คนที่ฝึกสมาธิมาถึงระดับนี้แล้วเนี่ย ความฟุ้งซ่านหายไป การตกเป็นเหยื่อของอารมณ์ หายไป เพราะฉะนั้นถ้าฝึกมันสมาธิมาถึงระดับนี้เป็นประจำไปบ่อยๆ เข้าจะกลายเป็นคนที่ไม่แสดงอารมณ์ง่ายๆ เวลามีคนอื่นมาพูดจาไม่เข้าหู เราก็สามารถอดทนได้ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมสมาธิช่วยควบคุมอารมณ์ของเราได้ ประการที่ 2 คนที่ฝึกสมาธิจะมีจิตใจอ่อนโยน ระงับความร้ายกาจเป็นกุศลแล้วก็เจริญวาสนาบารมี สมาธิเนี่ยเป็น สิ่งเดียว ที่จะทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงนิสัยใจคอ การเรียนพระพุทธศาสนาที่ผิดพลาดก็คือ เราไปเข้าใจว่า ลำพังเรียนทฤษฎีแล้วนิสัยใจคอคนจะเปลี่ยน ความจริงไม่ใช่ ต้องฝึกปฏิบัติจนกระทั่งไปถึงระดับสมาธิ ในคำแล้ว ฝึกได้สมาธิจริงๆ ถึงจะนิสัยใจคอจะเปลี่ยน สมาธิคือนิวรณ์คือพยายามหรืออีกอันอันหนึ่งก็คือโทษได้ คนที่เจริญ สมาธิเป็นประจำจิตใจก็อ่อนโยน ถ้าฝึกสมาธิไปบ่อยๆ เข้ารักษาศีลไปด้วย ฝึกสมาธิไปด้วย จิตใจอ่อนโยนในที่สุดก็ ทำชั่วไม่ขึ้น ไปฆ่าสัตว์ตัดชีวิตไม่ได้ จากที่เคยไปตกปลา จากที่เคยไปฆ่าสัตว์ ยิ่งนกตกปลา มันจะเกิดความรู้สึก สงสารสัตว์ขึ้นมา ในที่สุดก็จะเลิก ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตกลายเป็นคนอ่อนโยนขึ้นมาได้ คนที่มีจิตใจหายาบกระด้าง ถ้ามา ฝึกสมาธิเป็นประจำบ่อยๆ จะกลายเป็นคนสุภาพได้

พิจารณาในแง่ของทางการแพทย์ก็คือ สมอส่วนที่ทำให้เกิดความหยาบคาย ร้ายกาจหรือหยาบช้า มันไม่ ทำงานแต่สมอส่วนที่ทำให้เกิด ความคิดในเชิงบวกมันทำงาน นิสัยคนก็เลยเปลี่ยน จะมีแต่สมาธิหรือจิตที่มันสงบ ในระดับลึกเท่านั้น ที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสมองอย่างนี้ได้เพราะฉะนั้นถ้าเราต้องการจะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทยเนี่ยหรือในสังคมโลกเนี่ย รักษาศีลและก็ต้องเข้ามาสู่ระดับของสมาธิ ส่วนการเรียนในทางภาคทฤษฎี ก็เรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจไปเรื่อยๆ แต่สิ่งที่ต้องทำไปพร้อมกันนี้คือ การเจริญ สติและการทำเพื่อให้ได้สมาธินั่นเอง ผู้ฝึกสมาธิเป็นประจำจึงมีคุณธรรมในระดับหนึ่ง มีคุณธรรมในระดับหนึ่ง มี

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

คุณธรรมกำกับในระดับหนึ่ง ประเด็นต่อไปก็คือ คนฝึกสมาธิมีเหตุมีผลมากขึ้น ทำไมจึงกลายเป็นคนมีเหตุมีผลมากขึ้น ก็เพราะว่าสมาธิมันช่วยควบคุมอารมณ์ให้ สมองดีขึ้น สติปัญญาดีขึ้น สติปัญญาดีขึ้นจากการทำสมาธิ พอ สติปัญญาดีขึ้น สมองดีขึ้นควบคุมอารมณ์ได้ การแสดงออกการให้เหตุผลมันก็ดีขึ้น สมองทั้ง 2 ส่วน คือทางด้านซ้ายด้านขวา โดยเฉพาะด้านซ้ายซึ่งทำให้คนรู้จักใช้เหตุผลมากขึ้น ก็ทำงานดีขึ้นไปด้วย คนที่ฝึกสมาธิจึงกลายเป็นคนที่มีเหตุมีผลไม่ใช้อารมณ์มีสติ ในการตัดสินใจแก้ปัญหาทุกอย่างในชีวิตได้ อันนี้ก็คือตัวอย่าง ความคิดของคนที่แตกต่างกันเนื่องจาก ความถนัดของสมองด้านซ้าย ด้านขวาแตกต่างกัน บางคนก็

สมองด้านซ้ายทำงานเป็นพิเศษ บางคนก็สมองด้านขวาทำงานเป็นพิเศษ แต่นักวิทยาศาสตร์พบว่า สมองทั้งสองส่วนเนี่ย ถ้าฝึกสมาธิ ฝึกจิตจนกระทั่งได้สมาธิลึกๆ ขึ้นไปแล้วเนี่ย มันจะทำงานประสานสอดคล้องกัน ทำให้เป็นคนที่มีสติปัญญามากยิ่งขึ้น ไม่ตกเป็นเหยื่อของอารมณ์ อันนี้คือสาระสำคัญของกันการฝึกสมาธิในคำซึ่งมีส่วนพัฒนาสมองให้ดีขึ้น ประเด็นที่ 4 ก็คือบรรเทาความเครียด สมาธินี้สามารถบรรเทาความเครียดได้ หลวงพ่อวิริยงค์ ท่านอธิบายว่า เมื่อฝึกสมาธิจนกระทั่งสงบจากอารมณ์ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ คนฝึกจะมีความสุขมากขึ้น คนฝึกสมาธิจะเริ่มมีความสุขมากขึ้น ตัวเนี่ยมันเป็นตัวที่บ่งบอกว่าคนฝึกสมาธิเนี่ยสามารถบรรเทาความเครียด เพราะมีความสุขเกิดขึ้นจากการฝึก แต่เราต้องฝึกจนกระทั่งอารมณ์สงบไปประมาณ 50 สิบเปอร์เซ็นต์ ขึ้นไปถึงจะมีความสุขจากการฝึก ถ้าเราฝึกใช้เวลานานแค่ไหนแล้ว แต่จิตมันไม่สงบจากอารมณ์ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป เราก็จะมีความสุขจากการฝึก เพราะฉะนั้นเป้าหมายในการฝึกก็คือ ต้องพยายามทำจิตให้สงบจากอารมณ์ อย่างน้อยที่สุดประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นไปถึงยังพบความสุข

เอกสารทางวิทยาศาสตร์รับรอง

งานวิจัยทั้งด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ ชาวยุโรปได้เคยทำวิจัยไปแล้วพบว่า โรคภัยไข้เจ็บส่วนใหญ่ที่คนเป็นกันมาก เกิดมาจากจิตที่เครียด เกิดมาจากจิตที่เครียด ถ้าเราสามารถทำให้จิตใจเราไม่เครียดได้ เราก็จะมีปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นโรคมะเร็ง โรคความดันนะครับ โรคหัวใจ อะไรๆ สารพัดอย่าง โดยเฉพาะโรคมะเร็ง มันเกิดจาก ความเครียดนะครับมันมี 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ก็คือ อาหารเป็นพิษ เพราะอาจจะมีการพิษตกค้าง รับเข้ามาในร่างกายแล้ว อันที่ 2 ก็คือเรามีความเครียดมากๆ ความเครียดมันพัฒนาไปเป็นโรคซึมเศร้าจนกระทั่งในที่สุด มันก็ทำให้เม็ดเลือดหรือเป็นกรดมากขึ้น พอเป็นกรดมากขึ้นบูบ่มันก็เป็นอาหารของ มะเร็งอย่างดี เป็นที่อยู่ของมะเร็ง ร่างกายเป็นกรดมากเข้าก็ขยายไปเป็นมะเร็ง เพราะฉะนั้นถ้าเราดูแลสุขภาพร่างกายเราให้ดี กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะไม่มีสารพิษตกค้าง ประการที่ 2 เรารักษาอารมณ์ให้สงบเย็นตลอดเวลา ไม่เครียด เราสามารถป้องกันตัวเองจากโรคมะเร็งได้ในระดับหนึ่ง อันนี้ก็คือสิ่งที่สมาธิสามารถช่วยได้

สรุปได้ว่าสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บที่มนุษย์เป็นกันมากก็คือนิรโทษทั้ง 5 นิรโทษทั้ง 5 เป็นตัวทำให้จิตใจเราเครียด เศร้าหมอง ขุ่นมัว นิรโทษที่เกิดในใจ โรคทางใจก็ต้องใช้วิธีการดูแลทางใจ ซึ่งนั่นก็คือต้องใช้ศีล สมาธิมา

แก้ไข หรือการใช้สติ มาช่วยพัฒนา มีศีลชะก่อน แล้วก็เจริญสติ เจริญสติแล้ว เป้าหมายคือสมาธิ จนกระทั่งได้สมาธิ ถ้าเราสามารถใช้ชีวิตประจำวันแบบนี้ได้ เราก็จะปลอดภัยจากโรคที่คนอื่นเป็นกันมาก ประเด็นการทำให้บรรลุพระนิพพานในปัจจุบัน ถ้าเราเจริญสมาธิแล้ว เราสามารถบรรลุพระนิพพานในปัจจุบันได้หลายๆ คนสงสัยว่านิพพานคืออะไร จริงๆ แล้วนิพพาน มันมีอยู่ 2 อย่าง ในคำสอนพระพุทธศาสนา ถ้าเราฝึกสมาธิจนกระทั่งบรรลุฌาน 4 ได้ เขาเรียกว่าสันติภูมิสิกขา นิพพาน ก็คือนิพพานที่เราสามารถสัมผัสได้ในปัจจุบัน จิตสงบ จิตเป็นสมาธิ จิตเป็นเอกัคคตา เกิดจิตสงบเสร็จแล้ว ก็เกิดพลังจิตขึ้นมา เกิดกระแสจิตขึ้นมา นี่คือการเข้าสู่กระแสของฌานแล้ว เริ่มปฐมฌาน มีวิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตาเกิดขึ้น ระดับนี้ขึ้นไปจากปฐมฌาน ทุตยฌาน ตุตยฌาน จตุตถฌาน เขาเรียกว่า สันติภูมิสิกขา นิพพานในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการทำสมาธิจึงสามารถทำให้เราไปสู่พระนิพพานชั่วคราวได้ ประการต่อไปก็คือการควบคุมกิเลสคือนิวรณ์ กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ วิจิกิฉา สามารถควบคุมได้เพราะว่า เมื่อจิตสงบจิตบรรลุชั้นฌานเสร็จก็บรรลุ มโหริฌานเกิดขึ้นมีวิตก มีวิจารณ์ มีปิติสุข เอกัคคตา

การทำสมาธิการเจริญสติที่ผ่านมามันสามารถทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วก็มี ความเครียดน้อยในชีวิตประจำวันถ้าเราสามารถทำได้ชีวิตเราจะมี ความเครียดน้อยลงไปก็เจ็บน้อยอายุยืนขึ้นแต่ว่าสิ่งสำคัญที่สุด ก็คือเราอย่าไม่ละการปล่อยวาง เราอย่าทำใจไม่ได้กับการสูญเสีย เช่นเรามีลูกสาวเราจะตายจากไปแล้วมีลูกสาว มีลูกชาย มีลูกเขย มีสมบัติมากมายกายกองเรายังอาลัยอาวรณ์อยู่ ไม่สามารถจะตัดให้หายขาดได้ด้วยกำลังของสมาธิมันต้องใช้ วิปัสสนาช่วยหรือปัญญาช่วยเราก็มาพิจารณาหลังจากที่เราทำจิตให้สงบแล้วเจริญสมถะเจริญสมาธิจิตสงบระดับหนึ่งแล้วเราก็มา มองดูความจริงของชีวิตว่าไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตาเกิดมาแล้วต้องตายเกิดแก่เจ็บตายไปเรื่องธรรมดาอันนี้คือวิปัสสนาเข้าใจความจริงของชีวิตมากขึ้นไม่มีใครเกิดขึ้นมาแล้วไม่ตาย อเล็กซานเดอร์มหาราชก็ตายไปแล้วคนดังดังในโลกก็ตายไปเยอะแล้วเราก็ต้องตายเหมือนกัน เพราะฉะนั้นมันก็เลยทำให้เกิดเข้าใจได้มากขึ้นพอเข้าใจ

คนฝึกสมาธิเมื่อถึงสมาธิลึกแล้วจึงกลายเป็นคนที่ฉลาดมากขึ้นมีสติปัญญามากขึ้น คนก็แนะนำลูกหลานของตนเองว่าถ้าอยากเรียนเก่ง นักวิจัย MIT ได้ทำวิจัยเป็นทีม แล้วก็สรุปว่าสมองคนเรามีซีกซ้ายซีกขวา แต่ละคนๆ เกิดมาความถนัดของสมองแตกต่างกัน เช่นคนที่สมองซีกซ้ายทำงานเป็นกรณีพิเศษก็จะฉลาดในเรื่องคณิตศาสตร์เก่งทั้งด้านคณิตศาสตร์ เก่งทั้งด้านวิทยาศาสตร์ มีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ใช้ความคิดทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่ใครมีสมองซีกขวาทำงานก็จะคิดในทางปรัชญาศาสนามากยิ่งขึ้น มองในเชิง abstract มากยิ่งขึ้น นักวิทยาศาสตร์ MIT ค้นพบว่าเมื่อทำสมาธิลึก เมื่อทำสมาธิเป็นประจำจนกระทั่งบรรลุสมาธิลึกได้แล้ว จะสามารถทำให้สมองซีกซ้าย ซีกขวาทำงานด้วยกันอย่างบรรลอสอดคล้อง สามารถทำให้สมองด้าน ซ้ายด้านขวาทำงานร่วมกันอย่างบรรลอสอดคล้อง จนกระทั่งทำให้คนที่สมาธิลึก สามารถเข้าใจในสิ่งที่คนอื่นไม่เข้าใจได้

พระพุทธเจ้าจึงสามารถตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ได้ แต่กำลังของสมาธิของคนไม่เท่ากัน พระพุทธเจ้าจึงมีความรู้ในอีกระดับหนึ่ง แต่คนทั่วไปมีความรู้ในระดับหนึ่ง เพราะการสั่งสมสมาธิมันไม่เท่ากัน แต่ว่าทุกคนก็สามารถเข้าถึงความรู้ที่ตัวเองไม่เคยเข้าถึงมาก่อน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เพราะฉะนั้นคนที่ฝึกสมาธิเป็นประจำไปบ่อยๆ จะสามารถเข้าถึงศาสตร์ ที่ตัวเองเรียนอยู่ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มีงานวิจัยรับรองแน่ใจได้ว่าไม่ผิดพลาด อันนี้ก็เป็นที่ยืนยันจากทั้งด้าน Nature Science ก็คือเอาสมองคนไปสแกนด้วยเครื่อง EEG ในที่สุดก็ แจ้งผลออกมาว่าสามารถพัฒนาสติปัญญาได้จริงจากการฝึกสมาธิประเด็นสุดท้ายก็คือก่อนสิ้นลมพบทางดีนะครั้นก่อนสิ้นลมพบทางดี คนที่ฝึกสมาธิเป็นประจำ เวลาตายไปแล้วจิตจะมีสติอยู่ จะไม่เหมือนคนทั่วไป คนทั่วไป ไปที่ท่าชั่วบ้าง ทำดีบ้างไม่เคยฝึกสมาธิมาเลย จิตเศร้าหมอง ถ้าจิตเศร้าหมองเสียชีวิตไปทันที ที่จิตเศร้าหมองก็จะไปเกิดในอบายภูมิ ถ้าจิตผ่องใสก็จะไปเกิดในสุคติภูมิแต่คนที่ฝึกสมาธิเป็นประจำทุกวันๆ มันจะไม่เครียด จิตใจมันก็ไม่เศร้าหมองก่อนที่จะเสียชีวิตไป เพราะมันจะสามารถครองสติเอาไว้ได้ แล้วนี่เป็นข้อแตกต่างระหว่างคนที่ฝึกสติ ฝึกสมาธิ กับคนที่ไม่ได้ฝึก เวลาคนตายจิตเข้าภวังค์เหมือนกัน คนตายกับคนนอนหลับเข้าภวังค์เหมือน บางทีนอนหลับไปจิตเข้าภวังค์แล้วอาจจะเสียชีวิตไปเลยก็ได้

ยกตัวอย่างเช่นมีดาราที่มีชื่อเสียงบางท่าน นอนหลับแล้วก็เสียชีวิตไปเลย นอนหลับในขณะที่นอนหลับจิตเข้าภวังค์ คนตายจิตเข้าภวังค์ก็คือไม่รู้ตัว ภวังค์ก็คือจิตมันไม่รับรู้อารมณ์ภายนอกแล้ว ไม่รู้ตัวแล้วก็คือเสียชีวิตไป

สรุป

เรื่องของอายุรเวทศาสตร์กับพระพุทธศาสนานั้น ว่าด้วยเรื่องความรู้เพื่อช่วยให้ชีวิตยืนยาว หรือศาสตร์แห่งการทำให้มีอายุที่ยืนยาว “การแพทย์แบบอายุรเวทศาสตร์ เดิมมีลักษณะเป็น magico-religious healing (ไสยศาสตร์และความเชื่อทางศาสนาปนกัน) จึงเห็นได้จากคัมภีร์อรรถรพเวทมองว่าสาเหตุหลักที่แท้จริงของโรคเกิดจากภูตผีปีศาจ จึงต้องบนบานเพื่อขออำนาจเหล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์(เทวดา) มาช่วยกำจัด พร้อมกับการผสมผสานการรักษาอิงกับแพทย์แผนปัจจุบันในการรักษาด้วยยาสมุนไพร

คนทุกคนบนโลกใบนี้คงไม่มีใครที่จะปฏิเสธการรักษาด้วยระบบแพทย์และสาธารณสุขที่ใช้กันอยู่ทั่วทุกมุมโลก เพราะมีส่วนสำคัญยิ่งในการที่จะบรรเทาความทุกข์และความเจ็บป่วยของมวลมนุษยชาติช่วยให้รอดพ้นจากความตาย ความพิการ รวมถึงความเจ็บปวดไม่สบายอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุและหลายปัจจัยที่มาจากโรคร้ายไข้เจ็บ จนกล่าวได้ว่าตลอดช่วงเวลาชีวิตของคนๆ หนึ่งตั้งแต่เกิดจนหมดลมหายใจของคนส่วนใหญ่ต้องอาศัยและพึ่งพิงกับระบบสุขภาพ การแสวงหาทัศนคติความจำเป็นพื้นฐานแบบอื่นในการทำความเข้าใจโลกและชีวิตในเรื่องของการดูแลด้านสุขภาพและความเจ็บป่วยจึงเป็นความพยายามในการที่จะแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งสำหรับคนไทยแล้วนั้นที่มีพุทธศาสนาเป็นเป้าหมายทางวัฒนธรรมมาอย่างช้านาน ที่ทำให้ใครหลายๆคนนั้นต้องหันกลับมาทบทวนทัศนคติหลักของพระพุทธศาสนาที่มีกรอบในการมองโลกและชีวิตที่โดดเด่นและมีความชัดเจน ที่อาจจะก่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ ในการทำความเข้าใจและหาแนวทางและคำตอบในการจัดการกับวิกฤติปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันด้วยการเยียวยาและการรักษาโรค ทั้งทางกายและทางใจ

เอกสารอ้างอิง

Bhishagratna, Kaviraj Kunjalal. An English Translation of the Sushruta Samhita Based on Original Sanskrit text. Calcutta: K. K. Bhishagratna, 1907, p. 1. Retrieved 24 April 2019.

ในการอบรมสมาธิของพระป่าสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เช่น พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร)ท่านจะอธิบายอยู่เสมอว่า จะต้องฝึกจิตถึงระดับไหนถึงจะสามารถใช้พลังจิตรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้และเมื่อพลังจิตพอแล้ว จะรักษาอย่างไร

English Reading Comprehension of Students at International Theravada Buddhist Missionary University

Sucarita,¹

Dr. Veerakarn Kanokkamalade²

Abstract

The study is titled “English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University”. The objectives of this research were 1) to study the difficulties of English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar, 2) to find out how to solve students' English reading comprehension problems at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar. The research used both quantitative and qualitative methods. The study collected data from 60 second-year students through questionnaires and conducted in-depth interviews with five teachers to gather their opinions and suggestions.

The findings indicated that the highlights critical issues affecting students' reading comprehension are primarily linked to a lack of interest, poor reading habits, and limited vocabulary and grammar knowledge. Many students rely on teachers or peers for answers instead of engaging with the material themselves. Additionally, students lack effective reading strategies and techniques, which are essential for understanding texts. Observations revealed that teachers often focus more on grammar than on teaching reading skills, with some displaying a lack of

¹ MA English (International Program), Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

² Director of MA English Program, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: sucaritaven@gmail.com

enthusiasm and competence in teaching reading. Overall, both student-related factors and deficiencies in teaching practices significantly contribute to challenges in reading comprehension.

The suggestion to further research the study recommends was the importance of investigating various English language skills among university students, specifically focusing on writing, speaking, and listening abilities. It highlights the need to explore and improve students' vocabulary to enhance their communication clarity and effectiveness. Additionally, it underscores the significance of phonics as a foundational element in English learning, aiding students in the correct pronunciation and writing of words.

Keywords - English, reading, comprehension, student, teacher, skills, improve

Introduction

Reading in English is a very useful tool to have access to a very wide range of literature. Through reading in English everyone would be able to understand the world better. The relationship between background knowledge and reading comprehension has been explored extensively. These investigations have demonstrated that reading comprehension has been facilitated through the background knowledge of the topic of a text. It is assumed that reading abilities and general knowledge contribute to reading comprehension and reading speed. At the same time, as skilled readers, with little sphere of knowledge, can balance their lack of knowledge by being dependent on their general reading skills, poor readers with poor reading skills can compensate for this and have some stability in reading comprehension through their high general knowledge. All students learn comprehension at varying rates and need differing amounts of guidance to increase comprehension. Some students need little to no help comprehending while others struggle to attend long enough to accurately restate what they have heard or read. As teachers, we strive to help individual students increase their reading comprehension. Many

students have difficulty comprehending what they read. All schools need to have some sort of remedial reading program provided to help struggling students. Low reading skills affect both reading fluency and comprehension for elementary school students. Spiro, R. Bruce, B & Brewer (1980)

Out of the four major language skills, reading is one of the instruments for the communication of thoughts from one person to another, and it is a means to gain several things. For instance, by reading newspapers, magazines and other sources one can learn about the current social, economic and political situation of the world. Reading skills become very important in the world of education. By reading, students may get beneficial information that is not given by teachers in the classroom. Furthermore, almost 50% of the national final examination items consist of reading skills. Therefore, the students should be trained to have good reading skills. Harmer states, that, reading is useful for language acquisition because it is needed for a career, for study purposes, or simply for pleasure. Reading and understanding are the important things that we need to use in our daily lives. Jeremy Harmer (1998)

This document focuses on development and considers the language skills and cognitive resources that play a part in developing reading skills, including the important roles of inference and deduction (reasoning). It also examines how explicit teaching of certain strategies such as recognizing degrees of importance can support the development of reading skills. This document only briefly touches on teaching approaches that help develop reading skills. Reading skills is a highly interactive process that takes place between a reader and a text. Individual readers will bring variable levels of skills and experiences to these interactions. These include language skills, cognitive resources and world knowledge. Any act of reading occurs within a particular society culture and emotional context. This consists of elements such as the student's home culture, their previous experiences of reading skills and being read to, their expectations that reading skills should carry meaning, their motivation, their view of themselves as a reader, the purpose of reading skills the text, the culture value placed on development reading skills and reading

environments the reader experiences. The purpose of this document is to concentrate on looking closely at the development of development reading skills.

This view of reading, skills is the product of word recognition skills and the development of reading skills the word on the page is vital to reading skills if a student cannot read the words, then they will quite obviously be unable to extract meaning from the read word. Once read words are recognized they can be understood if they are in the students' oral words that are not already in the students should have oral read start to acquire aspects of their meaning from the context within which they have been read; that is, reading gradually becomes a major source of vocabulary development. Once the words are recognized, they can be input into the language comprehension systems to understand what a read conveys. It is well recognized that students vary in the ease with which they can decode. They also vary in their development, and consequently in their reading skills. An effective reader has good word reading and good language skills. Carral (2007)

Reading skills comprehension research has a long and rich history. There is much that we can say about both the nature of reading comprehension as a process and about effective reading skills comprehension instruction. Most of what we know has been reading since. Why have been able to make English reading skills so much progress so fast we believe that part of the language skills behind this steep learning of reading skills has been the lack of controversy about teaching comprehension. Unlike decoding, oral reading, and reading skills readiness, those who study English reading skills comprehension instruction have avoided much of the acrimony characteristic of English reading skills in other aspects or reading. As it should be, much reading on the process of reading comprehension has been grounded in studies of good readers. We know a great deal about is reading skills good readers do when they read. To can a term from the decoding debate reading skills, comprehension instruction should be balanced. By this, we mean that good comprehension instruction includes both explicit instruction in specific comprehension strategies and a great deal of time and opportunity for actual reading, writing, and

discussion of text. Tovani (2004) The components in our approach to balanced comprehension instruction are a supportive classroom context and a model of English reading skills comprehension instruction. Is important to much reading skills to comprehension is a highly interactive process that takes place between a reader and a text. Individual readers will bring variable levels of English reading skills and experiences to these interactions. These include language skills, cognitive resources and world knowledge. Any act of reading occurs within a particular society's cultural and emotional context. This consists of elements such as the students' want to read more, their previous experiences of reading and being read to, their expectations that reading should carry meaning, their motivation, their view of themselves as English reading skills, the purpose for reading the text, the cultural value placed on reading and the reading environments the reader experiences. While the purpose of this document is to concentrate on reading skills so much and look closely at the development of comprehension skills, this broader context and its influence should be borne in mind. Aarnnoust (1999)

Teachers understand what is involved in comprehending and how the factors of reader, text, and context interact to create meaning, they can more easily teach their students to be effective readers. Teachers can support their students to become competent comprehends by teaching decoding skills, helping students build fluency, building and activating background knowledge, teaching vocabulary words, motivating students, and engaging them in personal responses to text. Although it varies for each student, several factors can interfere with reading comprehension. Besides school and home-related factors for poor reading comprehension, the learners are a factor in the effectiveness of reading comprehension outcomes.

Objectives of the Study

Objectives of the study are as follows:

1. What are the difficulties of English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar?

2. What are the ways to solve the problems of English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar?

Research Methodology

This research is research. The research methodology is quantitative and qualitative method. (mixed methods) The research area is at the International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar. The population is 60 Number of students. The people sample group is second-year students. Number of 60 people using the selection method of only second-year students in the class. The research tools are four types: 1) Reading skills test - The first major data collecting and in the process the researcher adapted a standard test from the internet which had a general knowledge passage, as prepared for second-year students. 2) Questionnaire - The plan is for the researcher to choose to set closed-ended questions to maintain uniformity of response. 3) Interview - The researcher needed to validate English teachers' responses through interviews, therefore, 5 teachers participated in the interview. 4) Classroom observation - the researcher plans classroom observation for this study it helps the researcher to cross-check the results that will be collected by the above tools. The data was collected by SPSS Between April to the month November B.E. 2024 Bring quantitative data and qualitative data Use document research, analyse, synthesize data and then write a descriptive narrative.

Results of the Study

1. To study the difficulties of English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar, the results showed the inductive analyses of the empirical results along with the study and review of related literature have provided insight into reading comprehension. According to the empirical findings gained from the inductive analysis data, the interpretive conclusions have been drawn as follows:

1. It is also possible to conclude that most students have reading comprehension problems due to a lack of interest and poor reading habits. This is likely to show that student-related factors are very serious.

2. Regarding the interest and motivation for reading, most teachers motivated their students to participate and try to do the exercises the textbook intended to do. However, students do not pay much attention to answering the questions individually or by group; rather expect the final answer from the teacher or a few clever students in the classes.

3. Most of the students seem to have limited vocabulary and grammar knowledge. Concerning student's vocabulary, it was seen as one of the serious factors that cause comprehension problems. Unless one has strong word power, he/she is likely to be limited in understanding texts. They also seem to lack reading strategies and reading techniques, which are very important for their comprehension skill. In the classroom observation, it was seen that teachers did not apply the required reading skills, and they seemed to give more focus on grammar and covering the textbook.

4. The last point that the researcher wants to make as a conclusion that, the poor teaching skills of some English language teachers. Some English teachers who were observed in the classroom seem to be bored with teaching reading, lack skills in teaching reading skills or neglect the reading exercises and focus on grammar part.

2. To find out the way to solve the problems of English reading comprehension of students at International Theravada Buddhist Missionary University, Yangon, Myanmar, the study found that English reading comprehension skills are vital for students' academic and thesis and individual success. The text outlines effective strategies for improving students' English reading comprehension skills and discusses how students perceive their challenges in this area. Key points include:

Effective Strategies:

1. Vocabulary Development: Collecting and understanding vocabulary related to specific subjects.
2. Sentence Structure: Learning various styles of sentence structure to enhance comprehension.
3. Paragraph Analysis: Read each paragraph to grasp its essence or theme.
4. Regular Practice: Engaging in consistent study and practice in English reading to improve comprehension skills.
5. Structured Remediation: Implementing structured reading remediation and literature-based teaching methods to enhance both reading comprehension and writing skills.
6. Personal Reading: Reading English essays and stories, and revisiting books multiple times to reinforce understanding.
7. Student Perceptions: Students need to identify their strengths and weaknesses in English reading comprehension. They recognize their challenges, such as confusion about meanings and expressing their ideas clearly. To address these challenges, students should focus on developing:

Receptive Skills: Understanding and interpreting texts.

Expressive Skills: Effectively conveying their ideas.

Students believe that obtaining a good teacher, making personal efforts, and utilizing appropriate learning materials are essential for overcoming their challenges. Additionally, learning to identify main points, summarizing passages, and practicing reading exercises are perceived as beneficial for enhancing their English reading comprehension skills.

Body of New Knowledge

The findings indicated that the highlights critical issues affecting students' reading comprehension are primarily linked to a lack of interest, poor reading habits, and limited vocabulary and grammar knowledge. Many students rely on teachers or peers for answers instead

of engaging with the material themselves. Additionally, students lack effective reading strategies and techniques, which are essential for understanding texts. Observations revealed that teachers often focus more on grammar than on teaching reading skills, with some displaying a lack of enthusiasm and competence in teaching reading. Overall, both student-related factors and deficiencies in teaching practices significantly contribute to challenges in reading comprehension.

Conclusion

The study emphasizes the need for an approach to improving English reading comprehension among students at International Theravada Buddhist Missionary University, in Yangon, Myanmar. By means addressing the realistic of English reading comprehension, students can expand to confidence and proficiency for their academic success and further education. The recommended solutions, based on founded language learning theories, involve learning surroundings.

Suggestions

This research has found the importance thing is English reading comprehension can be applied to students and should be given importance to further researchers for the next research issue, research should be done on the issue of Study to know students' English writing and speaking and listening skills abilities in university. And to understand students' vocabulary in English, improving vocabulary in English can communicate more clearly and effectively.

References

- Spiro, R. Bruce, B. & Brewer, W. (eds.), (1980) **Theoretical Issues in Reading Comprehension**, (Hillsdale, New Jersey: L. Erlbaum Associate Publishers, pp. 34-39.
- Jeremy Harmer, "How to Teach English", **England Paper Pearson**, Vol 9 No. 15. (January 1998): 68.

Carra, P., (2007) "Second Language Reading: Reading Ability or Language Proficiency, Applied Linguistics", **M.A. Thesis in English**, (Department of English, Rajshahi University, pp. 59-79.

Tovani, (2004) "Really Have to Teach Reading, Content Comprehension Grade 6", **Journal of English Writing and Reading Skill**, Vol. 2 No.4, 6-12.

Aarnouste, & Leeuwe, (1999) "Relation between reading comprehension, vocabulary, reading", **M.A. Thesis**, (Department of public Speaking: New York University, pp. 6-14.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานศูนย์อาเซียนศึกษา ห้อง A 400 อาคารเรียนรวม ชั้น 4 โซนA มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248505

E-mail: mcuasean@gmail.com

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)
3. บทความปริทัศน์ (Article Review)
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
5. บทวิจารณ์เชิงวิชาการ (Critique/ Discussion Paper)
6. กรณีศึกษา (Case Study)

ข้อกำหนดการจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้แต่เรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้วทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ สำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับใช้กระดาษขนาด A4 (พิมพ์หน้าเดียว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและแก้ไข

3. ชนิดและขนาดตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบTH SarabunPSK เหมือนกันตลอดทั้งบทความรายละเอียดต่างของบทความ กำหนดดังนี้

วารสารพุทธาเซียนศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ชื่อเรื่อง (Title)

-ชื่อเรื่องภาษาไทย กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16point ตัวหนา

-ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16 point ตัวหนา

ชื่อผู้นิพนธ์ (Author)

-ชื่อผู้นิพนธ์ลำดับที่ 1 ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ กำหนดชิดขวาขนาด 16 point ตัวปกติ

-ชื่อผู้นิพนธ์ลำดับถัดไป (ถ้ามี) กำหนดชิดขวาขนาด 16 point ตัวปกติ

-ใส่เชิงอรรถหน้าแรกเป็นชื่อหน่วยงานของผู้นิพนธ์ และ E-Mail ที่ติดต่อได้ กำหนดชิดซ้าย ขนาด 12point ตัวธรรมดา

บทคัดย่อ (Abstract)

-หัวข้อ บทคัดย่อ และ Abstract กำหนดชิดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา

-เนื้อความของบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) บรรทัดแรกจัดย่อหน้า โดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดชิดซ้ายตัวธรรมดา

คำสำคัญ (Keyword) ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องกับบทความ อย่างน้อย 3 คำขนาด 16 point ตัวธรรมดา

การพิมพ์หัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย

-หัวข้อใหญ่ กำหนดชิดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา

-หัวข้อย่อย จัดย่อหน้าเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวหนา

-เนื้อความของแต่ละหัวข้อ บรรทัดแรกจัดย่อหน้าโดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้วขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดชิดซ้าย

4. ภาพและตารางประกอบ กรณีมีภาพหรือตารางประกอบ กำหนดการจัดพิมพ์ดังนี้

-ภาพประกอบและตารางประกอบทั้งหมดที่นำมาอ้างต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานของผู้อื่น

-ภาพประกอบจัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ และไม่ต้องตีกรอบภาพ

-ชื่อภาพประกอบจัดอยู่ใต้ภาพ ใช้คำว่า ภาพที่ ต่อด้วยหมายเลขภาพและข้อความบรรยายภาพ กำหนดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ ขนาด 14 point ตัวธรรมดา

-ชื่อตารางประกอบจัดอยู่เหนือเส้นค้นบนสุดของตาราง ใช้คำว่า ตารางที่ ต่อด้วยหมายเลขตารางและข้อความบรรยายตาราง กำหนดชิดขอบซ้ายของหน้ากระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

-บอกแหล่งที่มาของภาพประกอบ ตารางประกอบที่นำมาอ้างอิง โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพหรือเส้นค้นได้ ตาราง กำหนดเว้นระยะห่าง 1 บรรทัด บรรทัดแรกจัดย่อหน้าโดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 14 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดชิดซ้าย

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความ 8-15 หน้า รวมตาราง รูปภาพและเอกสารอ้างอิง

หมายเหตุ: ทุกบทความต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในกรณีที่ตีพิมพ์บทความเป็นภาษาต่างประเทศ ต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยด้วย

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ส่วนประกอบของบทความ

1. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่องบทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้เข้าใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา(Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

-**วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา

-**วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้

-**ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

-**สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

-**คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

2. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดีข้อเสียเชิงวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบAPA Style (American Psychology Association) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.6.1 เอกสารอ้างอิงทุกลำดับที่ปรากฏอยู่ท้ายบทความต้องมีการอ้างอิงอยู่หรือกล่าวถึงในเนื้อหาของบทความ

2.6.2 จัดพิมพ์เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงก่อนหลังตามตัวอักษร และยึดรูปแบบตามรูปแบบของ APA (American Psychology Association) กำหนดขีดขอบซ้ายของหน้ากระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนชื่อผู้แต่ง

ไม่ต้องลงคำนำหน้านามตำแหน่งทางวิชาการคำเรียกทางวิชาชีพและตำแหน่งยศต่าง ๆ (ยกเว้น มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ และสมณศักดิ์)

ผู้เขียน 1 คน

ผู้แต่ง1.(ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง.สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 2 คน

ผู้แต่ง1,และผู้แต่ง2.(ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง.สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 3 คน

ผู้แต่ง1,/ผู้แต่ง2,/และผู้แต่ง3.(ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง.สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2562). ประวัติแนวคิดเศรษฐกิจการเมือง.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ขึ้นต้นด้วยชื่อหนังสือ

2. บทความวารสาร**2.1 วารสารแบบรูปเล่ม**

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง.ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่),หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง

ศักดิ์ภัทเชาวน์ลักษณะสกุล และ ยุพา ปราชญากุล. (2561). วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,1(3), 17-34.

2.2 วารสารออนไลน์**2.2.1 กรณีไม่มีเลข DOI**

ชื่อผู้เขียน.(ปีพิมพ์).ชื่อเรื่อง.ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่),หน้าแรก-หน้าสุดท้าย. สืบค้นจากหรือ Retrievedfrom<http://www.xxxxxxxx>

ตัวอย่าง

Pattaratumrong, M., & Wongkhamhaeng,K. (2019). The Molecular Identification of Nephtys species (Polychaeta: Phyllodocida) from SongkhlaLake, Southern Thailand. Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST),27(3),1-9. Retrieved from <http://www.journal.nu.ac.th/NUJST/article/view/Vol-27-No-3->

2.2.2 กรณีมีเลข DOI

ชื่อผู้เขียน.(ปีพิมพ์).ชื่อเรื่อง.ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่),หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.doi: 12345678

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ตัวอย่าง

Chantana, C. (2019). A Cooling System for a Mushroom House for Use in the Upper Central Region Climate of Thailand. Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST), 27(3), 10-19. doi: 10.14456/nujst.2019.22

3. รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์).ชื่อเรื่อง.ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม, วัน เดือน ปี สถานที่จัด. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรมวิชาการ. (2538). การประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน, 25-29 พฤศจิกายน 2528 ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

4. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์).ชื่อวิทยานิพนธ์(ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

สมคิดสร้อยน้ำ. (2557). การพัฒนาตัวแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา(วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

5. การอ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต). ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปีจาก

ตัวอย่าง

ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์. (2556). การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/SocialDevelopmentByBuddhism/2013/12/15/entry-1>

6. หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล[ชื่อเรื่องต้นฉบับ](ชื่อผู้แปล, แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. หรือ พ.ศ.).

ตัวอย่าง

แบร์รี สมาร์. (2555).มิเชลฟูโกต์[Michel Foucault] (จามะรี เชียงทอง และสุนทร สราญจิต, แปล).
กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994).

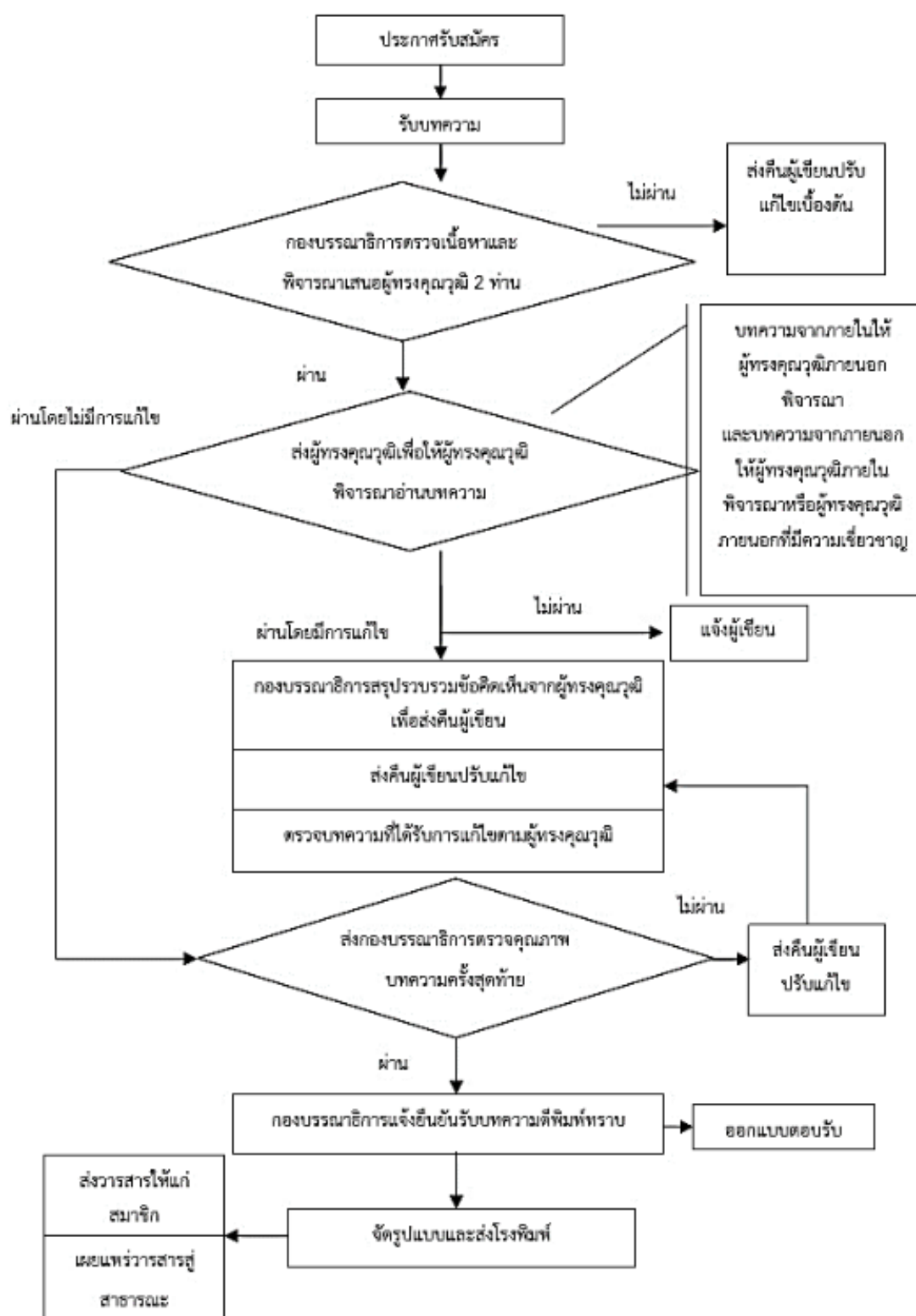
7. บทสัมภาษณ์สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี ที่ทำการสัมภาษณ์

ตัวอย่าง

สัมภาษณ์พระพรหมบัณฑิต, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพุทธอาชีวศึกษา

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธาเซียนศึกษา

ชื่อบทความ.....

.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :.....

สถานที่ทำงาน :

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1.คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน: บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่น่าเสนอต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

☐ ดีมาก เหตุผล

.....

.....

☐ ดี เหตุผล

.....

.....

☐ พอใช้ เหตุผล

.....

.....

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....

.....

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ประโยชน์ทางวิชา

เกณฑ์ประเมิน: บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน: มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2.และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน: มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.

2.

☐ ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.

2.

☐ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ: หากมีประเด็นชี้แนะอื่น ๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้